

E-ISSN 2821-949X

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1
(มกราคม-มิถุนายน 2569)

Vol. 5 No. 1
(January-June 2026)

วารสารบัณฑิตพิจารณา

ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

Graduate Review of

Political Science and Public Administration Journal

GRPSPAJ

Graduate Review of Political Science
and Public Administration Journal

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University

วารสารบัณฑิตพิจารณาณด้านรัฐศาสตรและรัฐประศาสนศาสตร

Graduate Review of Political Science and Public Administration Journal

Volume 5 • Number 1 • January-June 2026

ISSN 2821-949X (Online)

วารสารบัณฑิตพิจารณาการณ์ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

Graduate Review of Political Science and Public Administration Journal

1. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนิสิตและนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก รวมถึงผู้สนใจทั่วไป

(2) เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการวิจัย พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ การเมืองการปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนา อาณาบริเวณศึกษา และ ประวัติศาสตร์การเมือง

2. ขอบเขตเนื้อหา

วารสารบัณฑิตพิจารณาการณ์ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์ การเมืองการปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนา อาณาบริเวณศึกษา และประวัติศาสตร์การเมือง

3. กำหนดออกตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารบัณฑิตพิจารณาการณ์ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

4. เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5. สำนักงานกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตพิจารณาการณ์ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์: 0-5394-2995 โทรสาร: 0-5394-2988

อีเมล: gradreview.pspaj@gmail.com

เว็บไซต์: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/GRPSPAJ>

ออกแบบโลโก้วารสาร นางสาวสิริภัทร ทวีสุวรรณ

6. การพิจารณาบทความ

(1) กองบรรณาธิการจะพิจารณาถ้อยแถลงบทความในเบื้องต้น โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหาของบทความกับขอบเขตเนื้อหาของวารสาร ความน่าสนใจ การนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และความครบถ้วนตามมาตรฐานวิชาการ และจะพิจารณาความซ้ำซ้อนของบทความโดยการนำบทความเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบการคัดลอกผลงานการเขียนทางวิชาการผ่านโปรแกรม Turnitin

(2) บทความที่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากกองบรรณาธิการเบื้องต้น จะถูกนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย 2 คน พิจารณา โดยใช้ระบบ Double-blind peer review (ผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้เขียน และผู้เขียนไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา)

(3) กระบวนการพิจารณาบทความตามข้อ 1) และ 2) จะใช้เวลาไม่เกิน 3 เดือน โดยกองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนทราบ และหากกระบวนการพิจารณาล่าช้ากว่าที่กำหนด กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบถึงความล่าช้าดังกล่าว

(4) ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการแก้ไข หรือปรับปรุงบทความ ให้ผู้เขียนแก้ไขบทความ และนำเสนอกองบรรณาธิการภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันที่ได้รับผลการพิจารณา

(5) การตรวจสอบความถูกต้องทางภาษา ของบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) และเนื้อหาของบทความ กรณีที่เป็นบทความภาษาอังกฤษ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ที่จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และรูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ก่อนนำส่งบทความเข้าสู่ระบบ และตลอดกระบวนการพิจารณาบทความ วารสารมีสิทธิ์ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความในกรณีที่ผู้เขียนไม่ดำเนินการแก้ไขภาษาอังกฤษให้มีความถูกต้องตามข้อเสนอแนะของกองบรรณาธิการ

(6) เมื่อกองบรรณาธิการพิจารณาบทความที่ผู้เขียนปรับแก้แล้ว ว่าเห็นสมควรให้ตอบรับการตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์และส่งไปยังผู้เขียน

(7) กองบรรณาธิการจะนำบทความที่ผ่านการพิจารณาและแก้ไขแล้ว เข้าสู่กระบวนการจัดรูปแบบ และตีพิมพ์เผยแพร่ โดยจะแจ้งกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่เบื้องต้นให้ผู้เขียนทราบ

• เนื้อหาและข้อมูลที่ลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ถือเป็นข้อคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง ซึ่งกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย หรือร่วมรับผิดชอบใดๆ

The article content is a personal opinion and the responsibility of the author. That is not an opinion or responsibility of the editorial team.

• คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไม่รับผิดชอบต่อเนื้อหาที่นำมาจากเว็บไซต์ภายนอกที่ถูกระงับในบทความในวารสาร ความถูกต้องของ URL ที่ถูกอ้างนั้นสามารถสืบค้นได้เมื่อวันที่ผู้เขียนเขียนบทความ

The Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University is not responsible for third-party websites or their content. URL links were active at time of writing.

• บทความและข้อมูล ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการ ขอให้อ้างอิงแหล่งที่มาด้วย

Articles and content published in this journal are the copyright of the Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University. Any content from this journal that are republished must be cited.

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.ไพฑิณี ภู่อินาพันธุ์

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

ศ.ดร.สิทธิพล เครือรัฐติกาล

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.จักรกริช สังขมณี

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.มาลินี คุ่มสุภา

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ปฐมมาวดี จงรักษ์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผศ.ดร.ชัยวัฒน์ ม่านศรีสุข

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.นฤตม์ เจริญศรี

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.วันพัฒน์ ยังมีวิทยา

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อ.ดร.วัชชัย วรกิตติมาลี

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อ.ดร.ศิบัติ นพประเสริฐ

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อ.ดร.อาดิลัน อุดมมา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เลขานุการกองบรรณาธิการ

น.ส.สิริมา ชินสมุทร

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ยินดีต้อนรับผู้อ่านทุกท่านสู่วารสารฉบับล่าสุดที่มุ่งสำรวจและตั้งคำถามต่อโครงสร้างเชิงอำนาจในหลากหลายมิติท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันที่พรมแดนระหว่างรัฐ ตลาดและอัตลักษณ์ที่ถูกนิยามใหม่ เนื้อหาที่หลากหลายของบทความต่าง ๆ ในวารสารฉบับนี้ได้ทำหน้าที่เชื่อมร้อยบริบทตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ไปจนถึงระดับโลกเพื่อที่จะช่วยให้เราได้มองเห็นภาพสะท้อนของการปะทะ และการต่อรองเชิงอำนาจที่แหลมคมยิ่งขึ้นในซีกโลกวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เมื่อหันกลับมามองพลวัตเชิงอำนาจและการเมืองระดับรากฐานของไทยวารสารฉบับนี้ก็นำเสนองานศึกษาเชิงพื้นที่ที่น่าสนใจยิ่ง บทความ “การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรธานี” โดย ธิธรรม เกษมเรืองกิจ ได้ถอดรหัสความตึงเครียดและการร่วมมือระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรธานี ได้อย่างชัดเจน

สอดคล้องกับการฉายภาพประวัติศาสตร์อันลุ่มลึกในบทความ “Reimagining the Mekong: Historical Continuities, Hydraulic Power and Geopolitical Reconfigurations” โดย Pietro Fasola ที่นำเสนอแม่น้ำโขงในฐานะแกนกลางของการสร้างอำนาจ อธิปไตย และการจัดระเบียบภูมิรัฐศาสตร์จากยุคจารีตสู่ยุคอินโด-แปซิฟิก ควบคู่ไปกับบทความของ พงศกร ตุ่นวงศ์ เรื่อง “บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภาตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูนในระหว่างการเลือกตั้ง 28 มีนาคม พ.ศ. 2564” ที่เผยให้เห็นกลยุทธ์และการเข้าสู่ตำแหน่งผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับกลุ่มทางสังคมในท้องถิ่นระหว่างการเลือกตั้งปี 2564

โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอแนะนำบทความ “Moral Multipolarity and the Behavioural Architecture of Trust: How Asian States Contest Western Selective Legitimacy” โดย Federico Verri ที่ชี้ให้เห็นกลไกเชิงพฤติกรรมของรัฐในเอเชีย (จีน อินโดนีเซีย และอิหร่าน) ในการสร้างความชอบธรรมทางศีลธรรม เพื่อโต้กลับและท้าทายการผูกขาดคุณค่าแบบตะวันตก

ท้ายที่สุดขอแนะนำแง่มุมอันเข้มข้นผ่านบทวิจารณ์หนังสือโดย เนตรสกาเว ปลือพลอด ที่หยิบยกงานเขียนชิ้นสำคัญมาวิพากษ์ใน “บทวิจารณ์หนังสือ Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เคียวรีในอุษาคเนย์” ซึ่งท้าทายกรอบคิดกระแสหลักด้วยการเปิดพื้นที่ให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อท้องถิ่นโลกเหนือธรรมชาติ และอัตลักษณ์ทางเพศของผู้มีความหลากหลายทางเพศ (Queer) ในอุษาคเนย์ ได้อย่างลุ่มลึกและแหลมคม

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความในฉบับนี้จะจุดประกายความคิด และ
เชื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างพรมแดนความรู้ที่เท่าทันต่อพลวัตของสังคม
ร่วมสมัยได้อย่างรอบด้าน

มาลินี คัมสุภา
บรรณาธิการ

การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ <i>ถิรธรรม เกษมเรืองวิชญ์</i>	1-30
Reimagining the Mekong: Historical Continuities, Hydraulic Power and Geopolitical Reconfigurations <i>Pietro Fasola</i>	31-62
บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภา ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ในระหว่างการเลือกตั้ง 28 มีนาคม พ.ศ.2564 <i>พงศกร ตุ่นวงศ์</i>	63-82
Moral Multipolarity and the Behavioural Architecture of Trust: How Asian States Contest Western Selective Legitimacy <i>Federico Verri</i>	83-104
บทความวิจารณ์หนังสือ Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ใน อุษาคเนย์ <i>เนตรสกวา เปลี่ยวปลอด</i>	105-114
แนวทางการจัดทำต้นฉบับบทความ เพื่อส่งขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารบัณฑิตพิจารณา ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์	115-124

**การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น:
กรณีศึกษา อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน
อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์¹**

ธีรธรรม เกษเรืองวิชญ์²

วันที่รับบทความ: 3 เมษายน 2569; วันที่แก้ไขล่าสุด: 26 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการบริหารและพัฒนาพื้นที่ระดับฐานรากของไทย ซึ่งในทางปฏิบัติความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะการทำงานร่วมกันภายใต้บทบาทและอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการปกครองและเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหลักด้านงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการจัดบริการสาธารณะ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นของอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบคู่ขนานและพึ่งพาอาศัยกัน โดยฝ่ายท้องถิ่นมีบทบาทเด่นด้านการปกครอง ความสงบเรียบร้อย การเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน และการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ขณะที่ฝ่ายท้องถิ่นมีบทบาทเด่นด้านงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการจัดบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายมิได้มีเพียงมิติของความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันเท่านั้น หากยังปรากฏลักษณะของการต้อรองและความขัดแย้งควบคู่กันไปในบางบริบทด้วย อีกทั้งยังพบปัญหาความซ้ำซ้อนของบทบาทและอำนาจหน้าที่ ความเห็นต่างด้านแนวทางการพัฒนา และการแข่งขันเชิงอำนาจในบางพื้นที่ ดังนั้น งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นของการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน การพัฒนากลไกการประสานงานร่วมกัน และการส่งเสริมการ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น: กรณีศึกษา อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: blue_trai19@hotmail.com

พัฒนาพื้นที่บนฐานความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของประชาชนในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ, การปกครองท้องถิ่น, การปกครองท้องถิ่น, กำนันและ
ผู้ใหญ่บ้าน

**A Study of Power Relations between
Local Administration and Local Government:
A Case Study of the Roles and Responsibilities
of Subdistrict Headmen and Village Headmen
in Phichai District, Uttaradit Province**

Tirathum Kasemruangvitt³

Received: 3 April 2026; Revised: 26 June 2026; Accepted: 29 June 2026

Abstract

Local Administration and Local Government are key mechanisms for governance and development at the grassroots level in Thailand. In practice, the two systems operate collaboratively under different roles and authorities: subdistrict headmen and village headmen serve as local administrative actors and as links between the state and the people, while local government organizations are responsible for budgeting, development planning, and public service delivery. This study aimed to: 1) examine the power relations between local administration and local government; 2) investigate the relationship between the authority and functions of subdistrict headmen and village headmen and local government organizations in area development in Phichai District, Uttaradit Province; and 3) propose guidelines for improving the roles and authority of subdistrict headmen and village headmen in local development. A qualitative research design was employed, using documentary research and in-depth interviews with key informants, followed by content analysis. The findings show that the relationship between local administration and local government in Phichai District is both parallel and interdependent, while also involving cooperation, negotiation, mutual dependence, and conflict in different contexts. Local administration plays a major role in government, public order, mediation, and state–society linkage, whereas local government plays a leading role in budgeting, development planning, and service provision. The study also found overlapping responsibilities, differing development perspectives, and power competition in some areas. It concludes that clearer role delineation,

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: blue_trai19@hotmail.com

stronger coordination mechanisms, and cooperative area-based development are essential for improving local governance and promoting sustainable community benefits.

Keywords Power Relations, Local Administration, Local Government, Subdistrict Headmen and Village Headmen

1. บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินของไทยในระดับพื้นที่มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ คือ การดำรงอยู่ร่วมกันของ “การปกครองท้องถิ่น” และ “การปกครองท้องถิ่น” ซึ่งแม้จะทำงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่มีฐานะทางกฎหมาย โครงสร้างอำนาจ และภารกิจหน้าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การปกครองท้องถิ่นที่เป็นกลไกของรัฐที่ขึ้นกับสายการบังคับบัญชาของราชการส่วนภูมิภาค มีฐานอำนาจจากกฎหมายและโครงสร้างราชการ โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญในระดับตำบลและหมู่บ้าน ขณะที่การปกครองท้องถิ่นเป็นผลของการกระจายอำนาจที่มุ่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะ การบริหารงบประมาณ และการพัฒนาพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ระดับตำบลและหมู่บ้านของไทยจึงกลายเป็นพื้นที่ที่มีทั้งกลไกของรัฐแบบรวมศูนย์ผ่านฝ่ายปกครองท้องถิ่น และกลไกแบบกระจายอำนาจผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำรงอยู่ร่วมกัน (ไททัศน์ มาลา, 2559; ประสาทพร ชุมทิพย์ และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2568)

ภายใต้โครงสร้างดังกล่าว กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้ประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชน ผู้รักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง และผู้สะท้อนปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนไปยังหน่วยงานของรัฐ ขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลับมีบทบาทเด่นในด้านการบริหาร การกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ และการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาในเชิงรูปธรรม งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า แม้กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะยังคงมีความสำคัญในฐานะกลไกของการปกครองท้องถิ่น แต่บริบทของการกระจายอำนาจและการขยายบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำให้บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องปรับตัว และในบางกรณียังนำไปสู่คำถามเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ ตลอดจนความเหมาะสมของความสัมพันธ์ระหว่างสองระบบการปกครองในระดับพื้นที่ (ไททัศน์ มาลา, 2559; จีรพันธ์ รุ่งเรือง และชัยนันท์ธรัตน์ ขาวงาม, 2567) นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาที่พบว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านมิได้มีเพียงอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น หากยังมีอำนาจเชิงสังคมจากความใกล้ชิดกับประชาชน การได้รับความไว้วางใจจากชุมชน และการทำหน้าที่เป็นผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงผลประโยชน์ของรัฐกับความต้องการของประชาชนได้โดยตรง (นทีมาศ สุขทวี, 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยที่ผ่านมาได้อธิบายบทบาท อำนาจหน้าที่ และการปรับตัวของกำนันและผู้ใหญ่บ้านไว้อย่างหลากหลาย แต่ยังพบว่าการศึกษาในมิติ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาว่าอำนาจของแต่ละฝ่ายดำรงอยู่บนฐานใด มีการประสาน ฟังพา ตอรอง หรือทับซ้อนกันอย่างไรในทางปฏิบัติ และรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างไร ประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในทางปฏิบัติ การพัฒนาพื้นที่ที่ได้ขึ้นอยู่กับองค์กรใด องค์กรหนึ่งเพียงลำพัง หากแต่ขึ้นอยู่กับการทำงานร่วมกันของตัวแสดงหลายฝ่ายในพื้นที่ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งต่างมี

ฐานอำนาจและทรัพยากรคนละแบบ งานของสุนทรชัย ขอบยศ, จตุรงค์ ศรีสุธรรม, และเชิงชาญ จงสมชัย (2567) ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่นในสังคมไทยมีลักษณะของการครองอำนาจและการต่อรองกันอยู่ตลอดเวลา ขณะที่งานของนทีมาศ สุขทวี (2566) สะท้อนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จริงมีทั้งด้านความร่วมมือและด้านปัญหาเชิงบทบาทหน้าที่ควบคู่กันไป

สำหรับพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีโครงสร้างการปกครองในระดับพื้นที่ค่อนข้างหลากหลายและครอบคลุมหลายบริบทของการพัฒนา ซึ่งตามข้อมูลจากแผนพัฒนาอำเภอพิชัย 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2568 (2568) อำเภอพิชัยมีพื้นที่การปกครอง 11 ตำบล 98 หมู่บ้าน และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งสิ้น 13 แห่ง ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 2 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 11 แห่ง โดยเทศบาลตำบลในเมืองเป็นพื้นที่แกนกลางของอำเภอ มีลักษณะเป็นสังคมเมืองและเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจและราชการ ขณะที่เทศบาลตำบลท่าสักมีลักษณะเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ส่วนใหญ่ครอบคลุมพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทและพื้นที่ชนบทเป็นสำคัญ ความหลากหลายของหน่วยปกครองดังกล่าวทำให้อำเภอพิชัยเป็นพื้นที่ที่สามารถสะท้อนความแตกต่างของรูปแบบการบริหารจัดการ ความต้องการของประชาชน และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายปกครองท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ อำเภอพิชัยยังมีลักษณะภูมิประเทศและเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการศึกษาพลวัตความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับพื้นที่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำน่านไหลผ่านบางพื้นที่ และบางส่วนของทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและภูเขา ส่งผลให้พื้นที่ประกอบด้วยทั้งเขตเมือง พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ชนบทควบคู่กัน ขณะเดียวกันประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์, 2568) ทำให้การพัฒนาพื้นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการทรัพยากร การบริการสาธารณะ และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในหลายมิติ ภายใต้บริบทดังกล่าว การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงแปรผันไปตามลักษณะชุมชน ฐานเศรษฐกิจ และระดับความเป็นเมืองหรือชนบทของแต่ละพื้นที่ อีกทั้งอำเภอพิชัยยังมีความสำคัญทั้งในมิติทางประวัติศาสตร์และมิติทางการบริหารร่วมสมัย จึงเป็นกรณีศึกษาที่เหมาะสมในการสะท้อนความร่วมมือ การพึ่งพา การต่อรอง และความซับซ้อนเชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น

(2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

(3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นของอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

3. คำถามงานวิจัย

(1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะอย่างไร

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ มีลักษณะอย่างไร

(3) การปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นของอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ มีแนวทางอย่างไร

4. ขอบเขตการศึกษาและวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร การทบทวนและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลผ่านผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่เป็นบุคคลโดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เป็นการสัมภาษณ์อย่างละเอียดกับผู้ให้ข้อมูลโดยใช้คำถามปลายเปิดและใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจากคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปกครองท้องถิ่นหรือการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) เป็นผู้ที่มีบทบาท ประสบการณ์หรือส่วนร่วมในการบริหาร การปฏิบัติงาน หรือการพัฒนาพื้นที่ในระดับท้องถิ่น และ 3) เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่ ความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

โดยผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอพิชัย 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอพิชัย 3) ข้าราชการพลเรือน (ส่วนภูมิภาค) ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ และข้าราชการส่วนภูมิภาคที่ประจำอยู่ที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ 4) ประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 5) นักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านการปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน การกระจายอำนาจและการจัดระเบียบการบริหารแผ่นดิน รวมจำนวนทั้งหมด 19 คน เพื่อให้สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงตีความเพื่อสร้างข้อสรุปได้ ทั้งนี้ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากหลายกลุ่ม

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากมุมมองที่หลากหลาย และเพื่อใช้ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อันจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ที่อาศัยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และงานทางวิชาการ หนังสือ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเชิงแนวคิด โดยอาศัยวิธีการตีความเนื้อหา ที่มีการจัดแบ่งข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะนำเอาข้อมูลเชิงเอกสารในส่วนแรกไปใช้ประกอบการวิเคราะห์กับข้อมูลภาคสนามในส่วนที่สอง และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ ผ่านเครื่องมือการสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 กลุ่ม ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการตีความและพรรณนาเชิงลึกเพื่อที่จะอธิบายถึงการศึกษาคือความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์

4.2 ข้อจำกัดของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งแม้จะทำให้เห็นบริบทเชิงลึกของความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน แต่ไม่อาจอ้างอิงผลไปยังทุกพื้นที่ได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย จึงอาจมีข้อจำกัดด้านอคติและการตีความ อีกทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ยังเป็นปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของบุคคล สถานการณ์ และนโยบายในแต่ละช่วงเวลา ทำให้ผลการศึกษาสะท้อนภาพเฉพาะในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาคือสำคัญ

5. ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาโดยภาพรวมสะท้อนตรงกันว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงเป็นกลไกสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไทย แม้บริบทการกระจายอำนาจและการขยายบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้สถานะและบทบาทของตำแหน่งดังกล่าวถูกตั้งคำถามมากขึ้นก็ตาม โดยงานศึกษาจำนวนหนึ่งชี้ว่าบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถอธิบายได้ทั้งในมิติของอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย การเป็นตัวแทนของรัฐ และการเป็นผู้นำชุมชนที่ใกล้ชิดกับประชาชน (รุจิรัตน์ ลำताल, 2557; พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2563; นิยม พัฒนศรี และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, 2564) ขณะเดียวกัน งานบางส่วนเสนอว่าแม้กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะยังมีความสำคัญในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวก เป็นธรรม การประสานงานราชการ และการสะท้อนปัญหาของประชาชน แต่การเกิดขึ้นของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะกลไกการพัฒนาพื้นที่และผู้ถือทรัพยากรโดยเฉพาะด้านงบประมาณได้ทำให้เกิดคำถามเรื่องความซ้ำซ้อนของบทบาทและการคงอยู่ของตำแหน่งดังกล่าวในระยะยาว (ไททัศน์ มาลา, 2559; ศรีนัยดิษฐ์ เบญจพงศ์, 2561; สุเชาว์ มีหนองหว้า และจุฑามาส ชมผา, 2562) อย่างไรก็ตาม งานอีกส่วนหนึ่งกลับเห็นว่าอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านมิได้ทับซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง หากแต่มีลักษณะเกื้อหนุนกัน กล่าวคือ ฝ่ายท้องถิ่นทำหน้าที่ด้านการปกครอง การประสานงาน และการเชื่อมรัฐกับประชาชน ขณะที่ฝ่ายท้องถิ่นทำหน้าที่ด้านการพัฒนา การบริหารงบประมาณ และการจัดบริการสาธารณะ (สิริกาญจน์ เอี่ยมอาจหาญ, 2564; อมรภัค ทับทิมทวีโชค และเดือนเพ็ญ อีวรรณวิวัฒน์, 2565) นอกจากนี้ กลุ่มงานที่ศึกษาภาวะผู้นำยังชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านขึ้นอยู่กับศักยภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการประสานงาน การตัดสินใจ การสร้างการมีส่วนร่วม และการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ (อานวย ปาอ้าย, 2560; สรายุทธ หอมจันทร์, 2563; ไกรสร ภาคาพรต และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2566) ขณะที่งานด้านการเมืองท้องถิ่นชี้ว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทเชิงเครือข่าย อิทธิพล และฐานอำนาจทางการเมืองในระดับพื้นที่ ซึ่งสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกลไกรัฐในพื้นที่ (สุพัตตรา ตันติจริยาพันธ์, 2560; อีรพงศ์ พรหมวิชัย, รตา อนุตตรังกูร, และนันทิยา สัตยวาทิ, 2564) เมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดการจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน จะเห็นได้ว่า การปกครองท้องถิ่นที่กับการปกครองท้องถิ่นดำรงอยู่บนฐานอำนาจที่ต่างกัน กล่าวคือ ฝ่ายท้องถิ่นเป็นผลของหลักการแบ่งอำนาจจากรัฐส่วนกลางลงสู่ส่วนภูมิภาค ส่วนฝ่ายท้องถิ่นเป็นผลของหลักการกระจายอำนาจที่มุ่งให้ท้องถิ่นจัดการกิจการสาธารณะของตนเอง จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายมีลักษณะทั้งการประสาน พึ่งพา ต่อรอง และแข่งขันกันในบางบริบท (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2558)

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถจำแนกงานศึกษาเดิมได้อย่างน้อย 3 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ กลุ่มแรก งานที่สนับสนุนว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความสำคัญในฐานะกลไกของรัฐและผู้นำชุมชนในระดับพื้นที่ กลุ่มที่สอง งานที่ชี้ให้เห็นปัญหาความซ้ำซ้อนของบทบาท ความไม่ชัดเจนของอำนาจหน้าที่ และความตึงเครียดระหว่างการปกครองท้องถิ่นที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทการกระจายอำนาจ และกลุ่มที่สาม งานที่เสนอว่าทั้งสองฝ่ายมิได้มีความสัมพันธ์แบบแทนที่กัน หากแต่สามารถเกื้อหนุนกันได้เมื่อมีการกำหนดบทบาทและกลไกการประสานงานที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยที่ผ่านมาได้อธิบายบทบาท อำนาจหน้าที่ และการปรับตัวของกำนันผู้ใหญ่บ้านไว้อย่างหลากหลาย แต่ยังมีการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” ระหว่างการปกครองท้องถิ่นที่กับการปกครองท้องถิ่นในระดับพื้นที่จริงอย่างเป็นรูปธรรมค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อทำความเข้าใจฐานอำนาจ บทบาทหน้าที่ และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่อย่างรอบด้าน

6. แนวคิดทฤษฎี

6.1 แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นกรอบสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง เนื่องจาก “อำนาจ” เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมและเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดว่าใครมีความสามารถในการตัดสินใจ ควบคุมทรัพยากร กำหนดทิศทางการดำเนินงาน หรือทำให้ผู้อื่นยอมรับและปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของตน ในทางรัฐศาสตร์ อำนาจจึงมิได้หมายถึงเพียงการออกคำสั่งหรือการบังคับบัญชาในเชิงรูปธรรมเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงความสามารถในการกำหนดกติกา วางเงื่อนไข จำกัดทางเลือก และสร้างความชอบธรรมให้แก่การใช้อำนาจในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย แนวคิดนี้ได้รับการอธิบายอย่างหลากหลายจากนักทฤษฎีสำคัญหลายสำนัก โดยแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) อธิบายว่า อำนาจคือความน่าจะเป็นที่บุคคลหรือกลุ่มจะสามารถทำให้เจตจำนงของตนบรรลุผลได้ แม้จะเผชิญกับการต่อต้านจากผู้อื่นก็ตาม และยังชี้ให้เห็นความสำคัญของ “สิทธิอำนาจ” โดยเฉพาะสิทธิอำนาจตามกฎหมายหรือเหตุผล (Legal-Rational Authority) ซึ่งเป็นฐานของระบบราชการสมัยใหม่ที่ใช้อำนาจผ่านกฎหมาย กฎระเบียบ และโครงสร้างตำแหน่งหน้าที่ (Weber, 1947; Weber, 1978)

ขณะที่โรเบิร์ต ดาห์ล (Robert A. Dahl) มองอำนาจในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าสามารถทำให้อีกฝ่ายกระทำการที่โดยปกติอาจไม่กระทำ แนวคิดนี้ช่วยให้เห็นอำนาจในมิติของการตัดสินใจและผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน (Dahl, 1957)

ส่วนบาคช์และบาร์ตซ์ (Bachrach & Baratz) ได้ขยายมุมมองดังกล่าวด้วยการเสนอว่า อำนาจมิได้ปรากฏเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการตัดสินใจเท่านั้น แต่อาจแสดงออกผ่าน “การไม่ตัดสินใจ” หรือการกำหนดไม่ให้บางประเด็นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาได้ด้วย ซึ่งสะท้อนอำนาจในเชิงการควบคุมวาระและการปกป้องผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจผ่านสถาบันหรือกติกาที่ดำรงอยู่ (Bachrach & Baratz, 1962)

ต่อมา สตีเวน ลูคส์ (Steven Lukes) ได้ขยายความเข้าใจเรื่องอำนาจออกไปอีก โดยเสนอว่าอำนาจมิได้ปรากฏเฉพาะในการตัดสินใจที่มองเห็นได้เท่านั้น หากยังทำงานผ่านการควบคุมวาระ การกำหนดกรอบความคิด และการทำให้ผู้คนยอมรับความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันโดยมองว่าเป็นเรื่องปกติหรือชอบธรรม ซึ่งสะท้อนอำนาจในมิติเชิงโครงสร้างและเชิงอุดมการณ์ (Lukes, 2005)

ในอีกด้านหนึ่ง มิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) เสนอว่าอำนาจมิได้กระจุกอยู่ในรัฐหรือผู้ปกครองเพียงฝ่ายเดียว แต่กระจายอยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม และทำงานผ่านความรู้ วัฒนธรรม สถาบัน และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อำนาจจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือในการกดขี่ หากยังมีด้านที่เป็นการผลิตสร้าง ทั้งการสร้างความจริง ความรู้ และแบบแผนพฤติกรรมของผู้คนในสังคม (Foucault, 1980)

เมื่อพิจารณาร่วมกัน แนวคิดเหล่านี้ทำให้เห็นว่าอำนาจมีหลายมิติ ทั้งอำนาจเชิงกฎหมาย อำนาจเชิงสถาบัน อำนาจเชิงโครงสร้าง และอำนาจเชิงสังคม ซึ่งสามารถดำรงอยู่พร้อมกันและสัมพันธ์กันในกระบวนการทางการเมืองและการบริหาร สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น โดยมองว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเชิงกฎหมายและเชิงสถาบันจากฐานะในระบบราชการ ขณะเดียวกันก็มีอำนาจเชิงสังคมจากความใกล้ชิดกับประชาชนและบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจเชิงบริหาร งบประมาณ และการกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นในฐานะกลไกหลักด้านการพัฒนาพื้นที่ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายจึงมิได้เป็นเพียงความสัมพันธ์ตามตัวบทกฎหมาย หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีทั้งมิติของความร่วมมือ การพึ่งพา การต่อรอง ความทับซ้อน และการแข่งขันในบางบริบท ซึ่งล้วนส่งผลต่อการกำหนดบทบาท การประสานงาน และการพัฒนาพื้นที่ในระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ

6.2 แนวคิดว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทยประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การรวมอำนาจ (Centralization) การแบ่งอำนาจ (Deconcentralization) และการกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยเฉพาะในระดับพื้นที่นั้นประเทศไทยได้วางโครงสร้างการใช้อำนาจไว้ทั้งในรูปของ “การปกครองท้องถิ่น” และ “การปกครองท้องถิ่น” ซึ่งแม้จะดำรงอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่มีฐานะทางกฎหมาย อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์กับรัฐส่วนกลางแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสองระบบนี้เป็นประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น การบริหารสาธารณะ และประสิทธิภาพของการบริการประชาชนในประเทศไทย

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น

ในทางหลักการ “การปกครองท้องถิ่น” เป็นกลไกของรัฐที่เชื่อมการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคลงสู่ระดับฐานราก ขณะที่ “การปกครองท้องถิ่น” เป็นผลผลิตของหลักการกระจายอำนาจที่มุ่งให้ประชาชนในพื้นที่มีสิทธิในการจัดการกิจการสาธารณะของตนภายใต้กรอบกฎหมาย ความสัมพันธ์ของทั้งสองจึงมิใช่ความสัมพันธ์แบบแทนที่กัน หากแต่เป็นความสัมพันธ์แบบคู่ขนาน การประสานงาน และในบางกรณีก็มีความซ้อนทับกันทั้งในเชิงอำนาจหน้าที่และเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ในส่วนนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความหมาย ฐานะ บทบาท และความสัมพันธ์ของทั้งสองระบบ รวมถึงปัญหา และแนวทางพัฒนาในบริบทการบริหารราชการไทยร่วมสมัย

การปกครองท้องถิ่น (Local Administration) หมายถึง การจัดระเบียบอำนาจรัฐในระดับพื้นที่ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถเข้าถึงประชาชนในระดับหมู่บ้านและตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบที่มีรากฐานจากแนวคิดการแบ่งอำนาจทางปกครองจากส่วนกลางสู่เจ้าหน้าที่ของรัฐในภูมิภาคและท้องถิ่น เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย การบังคับใช้กฎหมาย

การทะเบียนราษฎร ความมั่นคงภายใน และการประสานนโยบายของรัฐไปสู่ประชาชนระดับฐานราก (ปธาน สุวรรณมงคล, 2559) ซึ่งในบริบทของไทย การปกครองท้องถิ่นที่มักเชื่อมโยงกับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลไกฝ่ายปกครองในระดับอำเภอและตำบล ซึ่งมีสถานะเป็นตัวแทนของรัฐมากกว่าจะเป็นองค์กรปกครองตนเองของประชาชน ดังนั้น แม้การปกครองท้องถิ่นจะอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด แต่โดยธรรมชาติแล้วก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการของรัฐ มิใช่โครงสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นโดยตรง

ในทางตรงกันข้ามการปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) หมายถึงหน่วยการปกครองที่รัฐจัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหารงบประมาณ และการจัดบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น รูปแบบสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา โดยสาระสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ที่การเป็น “นิติบุคคลมหาชน” ที่มีอำนาจและหน้าที่ของตนเอง มีงบประมาณ บุคลากร และกลไกทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น หลักการดังกล่าวสะท้อนความคิดเรื่องการปกครองตนเองของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชน และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (คงฤทธิ แฉ่งแรง, สุเนตร ธนศิลป์พิชิต, และณัฏฐมลกันต์ ไชยวิมลศิริ, 2561; ธัญญพัทธ์ ภูริพิณินันท์, 2565)

แม้การปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นจะดำรงอยู่ในพื้นที่อาณาบริเวณเดียวกัน แต่ทั้งสองมีความแตกต่างกันเชิงโครงสร้างอย่างชัดเจน กล่าวคือ การปกครองท้องถิ่นตั้งอยู่บนฐานของ “อำนาจรัฐ” และหลักการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ส่วนการปกครองท้องถิ่นตั้งอยู่บนฐานของ “การกระจายอำนาจ” และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนในเชิงหน้าที่ การปกครองท้องถิ่นเน้นภารกิจด้านความสงบเรียบร้อย มิติด้านความมั่นคง การอำนวยความสะดวกความเป็นธรรมระดับต้น และการเป็นตัวกลางประสานระหว่างประชาชนกับราชการหรือรัฐ ขณะที่การปกครองท้องถิ่นเน้นภารกิจด้านการจัดบริการสาธารณะ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมสุขภาพ การศึกษา และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้น หากกล่าวในทางรัฐศาสตร์ การปกครองท้องถิ่นที่เป็นกลไกหรือ “แขนขาของรัฐ” ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น “พื้นที่การปกครองตนเองของประชาชนในขอบเขตของรัฐ” (เชิงชาญจงสมชัย, 2558)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองส่วนท้องถิ่นอาจอธิบายได้ใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ มิติความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง มิติความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ มิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจหน้าที่ และมิติความสัมพันธ์เชิงกำกับดูแล

ประการแรก มิติความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง การปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นต่างถูกจัดวางอยู่ในความสัมพันธ์กับโครงสร้างรัฐที่แตกต่างกัน โดยการปกครองท้องถิ่นสะท้อนการเป็นกลไกหรือแขนขาของรัฐในพื้นที่ที่เน้นการมุ่งใช้อำนาจรัฐในการปกครองพื้นที่ให้เกิดความสงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความมั่นคงของรัฐ ส่วนการปกครอง

ส่วนท้องถิ่นเป็นการสะท้อนการเป็นกลไกของประชาชนในพื้นที่ที่มุ่งให้อำนาจแก่ประชาชน ในท้องถิ่นในการปกครองตนเองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประการที่สอง มิติความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ทั้งสองระบบทำงานอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน เดียวกัน จึงจำเป็นต้องติดต่อประสานงานกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างเช่น การวางแผน และการกำหนดประเด็นการพัฒนาในพื้นที่ การแก้ปัญหาภัยพิบัติ การจัดระเบียบชุมชน การ ควบคุมโรค การป้องกันยาเสพติด และการดูแลความปลอดภัยของประชาชน ล้วนเป็นประเด็น ที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นต่างต้องร่วมมือกันในลักษณะขององค์กรคู่ขนาน ที่ต้องทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่ชุมชน

ประการที่สาม มิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจหน้าที่ ทั้งสองฝ่ายมีภารกิจที่แตกต่างกัน แต่ก็มีจุดเชื่อมต่อกันอยู่เสมอ ฝ่ายปกครองท้องถิ่นอาจมีบทบาทด้านข้อมูล การประสานเชื่อมโยง ระหว่างรัฐกับประชาชนหรือชุมชน รวมไปถึงการประสานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับประชาชนในพื้นที่ และการรักษาความสงบเรียบร้อย ขณะที่การปกครองท้องถิ่นมีทรัพยากร ด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือในการจัดบริการสาธารณะ เมื่อเกิดปัญหาสาธารณะใน พื้นที่ การปฏิบัติงานจึงมักต้องอาศัยการผนวกจุดแข็งของทั้งสองระบบเข้าด้วยกัน เพื่อ แก้ไขปัญหาสาธารณะหรือเพื่อพัฒนาพื้นที่

ประการที่สี่ มิติความสัมพันธ์เชิงกำกับดูแล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้จะมีอิสระ ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐเพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปโดยชอบด้วย กฎหมาย ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สะท้อนว่าท้องถิ่นไม่ได้เป็นรัฐอิสระแยกขาดจากรัฐส่วนกลาง หากแต่เป็นหน่วยงานที่ใช้อำนาจสาธารณะภายใต้รัฐเดี่ยว โดยมีการตรวจสอบและกำกับตาม กรอบกฎหมาย อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจำนวนมากชี้ว่า หากการกำกับดูแลมีมากเกินไปจนสมควร อาจทำให้หลักการกระจายอำนาจอ่อนแอลง และทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูญเสีย ความคล่องตัวในการตอบสนองประชาชน (โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2559)

อย่างไรก็ตาม แม้ในทางหลักการจะสามารถแยกบทบาทของสองระบบออกจากกันได้ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบปัญหาความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่อยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะในระดับ ตำบลและหมู่บ้านที่มีทั้งเครือข่ายฝ่ายปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ ดำเนินงานซ้ำซ้อนกัน ปัญหานี้ปรากฏทั้งในเรื่องการสื่อสารกับประชาชน การรับผิดชอบ โครงการสาธารณะ และการตีความขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย งานศึกษาร่วมสมัยที่มุ่งเฉพาะ ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น ยังมีปัญหาทางกฎหมายและเชิงปฏิบัติการหลายประการ เช่น การแบ่งบทบาทไม่ชัดเจน ความซ้ำซ้อนในภารกิจที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการขาดกลไกประสานงานในระดับพื้นที่ (บุญชนะ ยี่สารพัฒน์, 2568) ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ความตึงเครียดเชิงสถาบัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งมี ความชอบธรรมจากสถานะทางราชการ ขณะที่อีกฝ่ายมีความชอบธรรมจากการเลือกตั้งและ การมีส่วนร่วมของประชาชน

อีกทั้งพัฒนาการทางการเมืองไทยยังส่งผลต่อความสัมพันธ์นี้อย่างยิ่ง กล่าวคือ ช่วงเวลาที่รัฐมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจเข้มข้น มักทำให้การกระจายอำนาจอ่อนตัวลงและ การปกครองท้องถิ่นถูกควบคุมมากขึ้น ส่วนการปกครองท้องถิ่นที่มักมีบทบาทและอำนาจ

ที่ชัดเจน เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกของรัฐโดยตรง ในทางกลับกัน ช่วงเวลาที่กระแสประชาธิปไตยเข้มแข็ง การปกครองท้องถิ่นมักได้รับพื้นที่และบทบาทเพิ่มขึ้น ส่วนการปกครองท้องถิ่นที่มักมีกระแสหรือถูกตั้งคำถามถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ในสังคมปัจจุบันเช่นเดียวกัน (เชิงชาญ จงสมชัย, 2558; สุนทรชัย ขอบยศ และคณะ, 2567)

แต่กระนั้น แม้จะมีปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงกฎหมาย แต่หากพิจารณาในมิติการพัฒนาพื้นที่ จะเห็นได้ว่าการปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นสามารถเกื้อหนุนกันได้อย่างมีนัยสำคัญ ฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่มีข้อได้เปรียบด้านเครือข่ายชุมชน การเข้าถึงและความใกล้ชิดประชาชน และความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาในระดับฐานราก ขณะที่การปกครองท้องถิ่นมีข้อได้เปรียบด้านงบประมาณ การออกข้อบัญญัติ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการให้บริการสาธารณะ เมื่อทั้งสองฝ่ายทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การบริหารพื้นที่จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในด้านสาธารณสุข การจัดการภัยพิบัติ การดูแลกลุ่มเปราะบาง และการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มุ่งงานศึกษาหลายชิ้นสะท้อนว่า การพัฒนาพื้นที่ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมือและการประสานงานที่เหมาะสมระหว่างหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำท้องถิ่น มิใช่ปล่อยให้แต่ละระบบทำงานแยกส่วน (โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2559; ประสาทพร ชุมทิพย์ และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2568; รวิกันต์ อำนวย, 2566) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความสัมพันธ์ที่เหมาะสมไม่ใช่การให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งครอบงำหรือเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นการจัดรูปแบบความสัมพันธ์แบบ “แบบบทบาทชัด ประสานงานจริง ทำงานร่วมกัน และเคารพอำนาจซึ่งกันและกัน” หลักการเช่นนี้จะช่วยให้รัฐสามารถรักษาการปกครองท้องถิ่นและความมั่นคง ขณะเดียวกันประชาชนในท้องถิ่นก็ยังมีส่วนในการกำหนดอนาคตของตนเอง

การปกครองท้องถิ่นและการปกครองส่วนท้องถิ่นสะท้อนตรรกะของรัฐ 2 แบบที่อยู่ร่วมกันในระบบเดียวกัน แบบแรกคือ “รัฐแบบรวมศูนย์และควบคุมจากส่วนกลาง” ซึ่งให้ความสำคัญกับเอกภาพ ความมั่นคง และการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนแบบที่สองคือ “รัฐแบบกระจายอำนาจและมีส่วนร่วม” ซึ่งให้ความสำคัญกับความต้องการของประชาชนเฉพาะพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะ และความเป็นประชาธิปไตยในระดับฐานราก ซึ่งปัญหาของประเทศไทยมิได้อยู่ที่การมีสองระบบนี้ควบคู่กัน แต่อยู่ที่การออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างสองระบบยังไม่ลงตัวเพียงพอ ในหลายกรณีฝ่ายปกครองท้องถิ่นยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานเชิงพื้นที่มากจนทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถใช้อำนาจได้เต็มศักยภาพ ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งก็ยังมิชอบจำกัดด้านศักยภาพ บุคลากร และธรรมาภิบาล ทำให้รัฐยังคงเห็นความจำเป็นในการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

ความท้าทายสำคัญจึงไม่ใช่การเลือกระหว่าง “การปกครองท้องถิ่น” หรือ “การปกครองท้องถิ่น” แต่เป็นการปรับสมดุลระหว่างการกำกับของรัฐกับความเป็นอิสระของท้องถิ่นให้เหมาะสมกับหลักประชาธิปไตยและประสิทธิภาพการบริหารสาธารณะ (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2558) ดังนั้น ความสัมพันธ์ของทั้งสองจึงควรถูกมองในฐานะ “ความร่วมมือเชิงสถาบัน” มากกว่าความขัดแย้งเชิงอำนาจ หากสามารถกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ให้

ชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และสร้างกลไกประสานงานที่มีประสิทธิภาพได้ ก็จะช่วยทำให้การบริหารราชการในระดับพื้นที่มีทั้งความชอบด้วยกฎหมาย ความใกล้ชิดประชาชน และความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาของท้องถิ่นอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการกระจายอำนาจในระบอบประชาธิปไตย

อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า การปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญ 2 ประการของการบริหารพื้นที่ในระดับชุมชนในประเทศไทย แม้ทั้งสองรูปแบบการปกครองจะอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่มีฐานะทางกฎหมาย อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์กับรัฐส่วนกลางแตกต่างกันอย่างชัดเจน การปกครองท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนหรือกลไกของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการประสานงานราชการ ขณะที่การปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกหรือเป็นพื้นที่ของการปกครองตนเองของประชาชนเพื่อจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาท้องถิ่น

6.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นกรอบสำคัญในการอธิบายฐานะของบุคคลทั้งสองในระบบการปกครองท้องถิ่นของไทย เนื่องจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านมิได้เป็นเพียงผู้นำในระดับตำบลและหมู่บ้านเท่านั้น หากยังเป็นกลไกของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบกฎหมายและความคาดหวังของสังคมในเวลาเดียวกัน คำว่า “บทบาท” ในทางรัฐศาสตร์และสังคมวิทยาการเมือง หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือหน้าที่ที่สังคมและสถาบันคาดหวังให้บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งปฏิบัติ ส่วน “อำนาจหน้าที่” หมายถึง ขอบเขตของการใช้อำนาจ ความรับผิดชอบ และภารกิจที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นดำเนินการได้หรือจำต้องดำเนินการ ดังนั้น เมื่อพิจารณาในบริบทของการปกครองท้องถิ่น แนวคิดนี้จึงช่วยอธิบายได้ว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีทั้งบทบาทเชิงสถาบันตามกฎหมาย และบทบาทเชิงสังคมที่เกิดจากความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ (รัฐพล ธีระพันธ์, 2558; ไททัศน์ มาลา, 2559)

ในมิติของอำนาจหน้าที่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีฐานะเป็นผู้ปฏิบัติราชการฝ่ายปกครองในระดับตำบลและหมู่บ้าน โดยมีฐานอำนาจจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกำหนดให้บุคคลทั้งสองมีภารกิจสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อย การดูแลทุกข์สุขของประชาชน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ ถ่ายทอดนโยบายจากทางราชการลงสู่พื้นที่ ตลอดจนสนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครองระดับอำเภอและจังหวัด อำนาจหน้าที่ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีสถานะเป็น “ตัวแทนของรัฐ” ในระดับฐานราก และเป็นกลไกที่ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างใกล้ชิด (จิรพันธ์ รุ่งเรือง และชัยนันทธรณ์ ขาวงาม, 2567; ประสาทพร ชุมทิพย์ และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2568)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงบทบาททางสังคม จะเห็นได้ว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านมิได้ทำหน้าที่ตามตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชน ผู้ประสานงาน ผู้ไกล่เกลี่ย และผู้เชื่อมโยงระหว่างรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอีกด้วย กล่าวคือ บุคคลทั้งสองมักเป็นผู้รับรู้ปัญหาและความต้องการของประชาชน

โดยตรง เป็นผู้สะท้อนข้อร้องทุกข์ของชุมชนไปยังภาครัฐ และในหลายกรณียังทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย บทบาทในลักษณะนี้ทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมี “อำนาจเชิงสังคม” ควบคู่ไปกับอำนาจเชิงกฎหมาย กล่าวคือ ความสำคัญของบุคคลทั้งสองไม่ได้เกิดจากตำแหน่งตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเกิดจากการได้รับความไว้วางใจ การยอมรับ และความชอบธรรมในสายตาของประชาชนในพื้นที่ด้วย (ไอศวรรย์ หนูนิล, 2556; สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และวิเชียร แสนมี, 2567; นทีมาศ สุขทวี, 2566)

ในบริบทของการกระจายอำนาจและการขยายบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีความสำคัญ เนื่องจากช่วยอธิบายการปรับเปลี่ยนสถานะของบุคคลทั้งสองจากเดิมที่เคยเป็นกลไกหลักของรัฐในระดับพื้นที่ ไปสู่การเป็นผู้ประสาน ผู้สนับสนุน และผู้เชื่อมการทำงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน ดังนั้น การศึกษาบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงไม่ควรพิจารณาเฉพาะในเชิงกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาร่วมกับบริบททางสังคม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการปกครองไทยด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการตีความและการปฏิบัติหน้าที่จริงของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ (ไททัศน์ มาลา, 2559; นทีมาศ สุขทวี, 2566; จีรพันธ์ รุ่งเรือง และชัยนันทธรณ์ ขาวงาม, 2567)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านช่วยให้เข้าใจว่า บุคคลทั้งสองมีสถานะสองมิติที่ซ้อนทับกันอยู่ คือ มิติแรก เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐตามกฎหมาย และมิติที่สอง เป็นผู้นำชุมชนที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ ความซ้อนทับของสองมิตินี้เองทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความสำคัญในระบบการปกครองท้องถิ่นของไทย และเป็นตัวแสดงหลักที่ควรศึกษาเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น

6.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดบนฐานของ 3 แนวคิดสำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิดว่าด้วยอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 2) แนวคิดว่าด้วยการจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน และ 3) แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้เป็นกรอบในการอธิบายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างหน่วยงานของรัฐเท่านั้น หากยังเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นภายใต้ฐานะ บทบาท อำนาจหน้าที่ และทรัพยากรที่แตกต่างกันของแต่ละฝ่าย กล่าวคือ การปกครองท้องถิ่นมีฐานอำนาจจากรัฐและกฎหมายในฐานะกลไกของราชการส่วนภูมิภาค ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานอำนาจจากหลักการกระจายอำนาจ โดยมีอำนาจด้านการบริหาร งบประมาณ และการกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแสดงสำคัญของฝ่ายท้องถิ่นที่มีทั้งอำนาจเชิงสถาบันและอำนาจเชิงสังคมในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน

การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย การปกครองและการบริหารจัดการพื้นที่ รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกและประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชน มากไปกว่านั้นยังมีกฎหมายอื่น ๆ อีกกว่า 40 ฉบับ ที่ได้กำหนดให้บทบาทและอำนาจหน้าที่แก่กำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองพื้นที่ของตน ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่หลักได้ ดังนี้

(1) อำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยของประชาชนในพื้นที่ เช่น การระงับเหตุทะเลาะวิวาท การรายงานเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้าน การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ โรคระบาด หรือภัยคุกคามต่อความมั่นคง รวมถึงการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ทหาร และหน่วยราชการอื่นในพื้นที่

(2) การเป็นตัวแทนของรัฐในระดับชุมชน กำนันทำหน้าที่เป็นหัวหน้าปกครองตำบล และผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ทำหน้าที่ประสานนโยบายและการปฏิบัติของรัฐสู่ประชาชน เช่น การรณรงค์ตามนโยบายภาครัฐ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารจากราชการสู่ประชาชน

(3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้าน เพื่อระงับข้อพิพาทและป้องกันการฟ้องร้อง รวมถึงการสร้างความปรองดองในชุมชน เป็นผู้นำพิธีกรรมประเพณี และกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน

(4) การตรวจสอบทะเบียนและข้อมูลประชากร กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ดูแลทะเบียนบ้าน การเกิด การตาย การย้ายเข้า – ย้ายออกของราษฎรในพื้นที่ โดยทำงานร่วมกับสำนักงานทะเบียนอำเภอ รวมถึงการแจ้งความเคลื่อนไหวของประชากรในหมู่บ้านต่อทางราชการ

(5) สนับสนุนงานราชการและกิจกรรมพัฒนา กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นกำลังหลักในการสนับสนุนงานพัฒนาของรัฐ เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้าน การสำรวจข้อมูลครัวเรือน การรับลงทะเบียนคนจน การแจกถุงยังชีพ ฯลฯ และยังมีหน้าที่รายงานสภาพปัญหาในพื้นที่ต่อทางอำเภอ รวมไปถึงการเป็นหน่วยปฏิบัติงานระดับย่อยในพื้นที่หมู่บ้านตำบลที่คอยรับเอานโยบายจาก 20 กระทรวง หน่วยงานส่วนกลางต่าง ๆ และส่วนภูมิภาค รวมไปถึงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาสู่การปฏิบัติในพื้นที่และประชาชน

(6) หน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่อื่นตามที่นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย เช่น การตั้งด่านร่วม การเป็นกรรมการระดับตำบลหรือหมู่บ้าน การช่วยเหลือในการเลือกตั้ง งานด้านการข่าว และความมั่นคงในระดับพื้นที่

นอกจากนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีอำนาจเชิงสถาบัน และอำนาจเชิงสังคม ในลักษณะของการเป็น “ผู้นำชุมชน นักประสาน นักไกล่เกลี่ย และผู้เชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชน” หมายถึง กำนันและผู้ใหญ่บ้านมิได้มีฐานะเป็นเพียงเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตามโครงสร้างกฎหมายเท่านั้น หากยังดำรงบทบาทเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในระดับชุมชนด้วย ในมิติของอำนาจเชิงสถาบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีฐานะเป็นกลไกของรัฐ

ในระดับพื้นที่ ทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข ดูแลความสงบเรียบร้อย ถ่ายทอดนโยบายและข้อมูลข่าวสารจากทางราชการลงสู่ประชาชน ตลอดจนประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ขณะเดียวกัน ในมิติของอำนาจเชิงสังคม กำนันและผู้ใหญ่บ้านยัง ผู้นำชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน รับรู้ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านโดยตรง สามารถระดมคนและทรัพยากรในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นนักประสานและนักไกล่เกลี่ยในกรณีที่เกิดข้อพิพาทหรือความขัดแย้งภายในหมู่บ้าน ด้วยเหตุนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงมีลักษณะเป็น “ผู้เชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน” อย่างสำคัญ กล่าวคือ เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดอำนาจและนโยบายของรัฐลงสู่พื้นที่ และเป็นผู้สะท้อนปัญหา ความเดือดร้อน และข้อเรียกร้องของประชาชนกลับเข้าสู่ระบบราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันทำให้บทบาทของบุคคลทั้งสองมีความสำคัญทั้งในเชิงการปกครองและเชิงการพัฒนาพื้นที่

อีกทั้งผลการวิจัยยังพบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ แม้ว่าบทบาทดังกล่าวจะไม่ได้อยู่ในลักษณะของการถือครองงบประมาณหรือการดำเนินโครงการพัฒนาโดยตรงก็ตาม ซึ่งบทบาทสำคัญของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ การรับรู้ปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน การประสานงานกับหน่วยงานราชการ การระดมความร่วมมือจากประชาชน การสร้างความเข้าใจในชุมชน และการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ ส่วนในมิติของการพัฒนา กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีลักษณะเป็น “ผู้เชื่อมโยง” ระหว่างภาครัฐกับประชาชน หรือแม้กระทั่งระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน กล่าวคือ เป็นผู้รวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชน เสนอปัญหาเข้าสู่ระบบราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และช่วยผลักดันให้โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้ในระดับพื้นที่จริง

กล่าวโดยสรุป แม้กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีได้ถือครองงบประมาณหรือดำเนินโครงการพัฒนาโดยตรง แต่ยังมีความสำคัญอย่างมากในฐานะผู้เชื่อมโยงปัญหาและความต้องการของประชาชนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาในระดับท้องถิ่นและระดับอำเภอ

7.1.2 อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฝ่ายปกครองท้องถิ่น)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการตนเอง โดยยึดหลักการกระจายอำนาจจากรัฐส่วนกลางสู่ท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่หลัก ดังต่อไปนี้

(1) หน้าที่เกี่ยวกับการบริการสาธารณะ องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่จัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ ทางระบายน้ำ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ถนน สะพาน ระบบไฟฟ้า สาธารณะ และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อชุมชน

(2) การส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจดำเนินกิจการด้านการศึกษา การสาธารณสุข การป้องกันโรค การส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ

การจัดการแหล่งเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล

(3) การคุ้มครองและพัฒนาสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่รักษาความสะอาด การจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย การป้องกันมลพิษ และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน

(4) การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นฐานราก องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสนับสนุนกิจกรรมด้านอาชีพ ส่งเสริมการผลิตภาคเกษตร วิสาหกิจชุมชน ตลาดท้องถิ่น และการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจระดับตำบล

(5) หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย แม้้องค์การบริหารส่วนตำบลจะไม่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายเทียบเท่าฝ่ายปกครองท้องถิ่น แต่สามารถออกข้อบัญญัติตำบล เพื่อกำหนดกฎระเบียบในพื้นที่ รวมถึงร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการเฝ้าระวังภัยพิบัติ อัคคีภัย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลชุมชน

(6) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด องค์การบริหารส่วนตำบล อาจมีอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือที่คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด โดยเฉพาะในกรณีที่มีการถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงานของรัฐบาลยังท้องถิ่น

มากไปกว่านั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีอำนาจเชิงบริหาร งบประมาณ และการกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานหลักด้านการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาพื้นที่ กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการกำหนดโครงการ จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สวัสดิการ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นผู้ถือครองทรัพยากรด้านงบประมาณที่สามารถนำไปใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาในเชิงรูปธรรมได้มากกว่าฝ่ายปกครองท้องถิ่น ซึ่งโดยทั่วไปมีบทบาทในการสะท้อนปัญหาและประสานความต้องการของประชาชนเข้าสู่แผนงานของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม อำนาจดังกล่าวมิได้เป็นอำนาจที่ใช้ได้อย่างอิสระโดยสมบูรณ์ หากแต่ถูกกำกับและจำกัดด้วยกรอบของกฎหมาย ระเบียบราชการ ขั้นตอนงบประมาณ และดุลพินิจเชิงนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นในแต่ละแห่ง ซึ่งทำให้ในบางกรณี แม้้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีศักยภาพด้านงบประมาณและกลไกการพัฒนา แต่ก็อาจไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อข้อเสนอโครงการนั้นไม่สอดคล้องกับระเบียบที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้รับการจัดลำดับความสำคัญในแผนพัฒนาฯ หรือไม่อยู่ในแนวนโยบายที่ผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญ ด้วยเหตุนี้ อำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรเข้าใจในฐานะ “อำนาจเชิงบริหารภายใต้กรอบการกำกับดูแล” กล่าวคือเป็นอำนาจที่มีศักยภาพสูงในการขับเคลื่อนการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขทางกฎหมาย ระเบียบ และการตัดสินใจเชิงนโยบายภายในองค์กรเอง

7.2 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองท้องถิ่นกับฝ่ายปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

7.2.1 ลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างฝ่ายปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบ “คู่ขนานและพึ่งพาอาศัยกัน” มากกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใครมีอำนาจมากกว่ากัน หรือเป็นการสั่งการโดยตรงระหว่างหน่วยงานหนึ่งไปยังอีกหน่วยงานหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีฐานอำนาจและภารกิจหลักแตกต่างกัน แต่กลับต้องปฏิบัติงานในพื้นที่เดียวกันและตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนกลุ่มเดียวกัน ฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่มีฐานอำนาจจากกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น มีสถานะเป็นกลไกของรัฐในระดับพื้นที่ และมีบทบาทสำคัญด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย การดูแลทุกข์สุขของประชาชน การประสานงานกับราชการ และการควบคุมดูแลกิจการบางประเภทในระดับหมู่บ้านและตำบล ส่วนฝ่ายปกครองท้องถิ่นมีฐานอำนาจจากหลักการกระจายอำนาจ มีบทบาทสำคัญด้านการบริหารจัดการบริการสาธารณะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดทำแผนพัฒนาฯ และการใช้งบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่

มากไปกว่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่มีลักษณะเป็น “ความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนกันระหว่างอำนาจเชิงปกครองกับอำนาจเชิงพัฒนา” กล่าวคือ ฝ่ายปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่ในด้านการประสานกับประชาชน การดูแลความสงบเรียบร้อย และการสะท้อนปัญหาของชุมชน ขณะที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณและขับเคลื่อนโครงการพัฒนา ความร่วมมือดังกล่าวปรากฏชัดในงานที่ต้องอาศัยทั้งความยินยอมของประชาชนและทรัพยากรของรัฐ เช่น งานส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างงานประเพณีของชุมชน งานส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว งานสาธารณะประโยชน์ การแก้ปัญหาภัยแล้ง การปรับปรุงสาธารณูปโภค และการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน

จากข้อค้นพบดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างทั้งสองฝ่ายมิได้อยู่ในลักษณะของการแทนที่หรือแข่งขันกันทางอำนาจ หากแต่เป็นการดำรงอยู่ร่วมกันของอำนาจคนละประเภทในพื้นที่เดียวกัน กล่าวคือ ฝ่ายปกครองท้องถิ่นมีอำนาจเชิงปกครองและอำนาจเชิงสังคม ขณะที่ฝ่ายท้องถิ่นมีอำนาจเชิงบริหารและอำนาจเชิงงบประมาณ ที่ต้องทำงานร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่เดียวกัน

7.2.2 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติของกฎหมายและการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยสะท้อนว่า แม้ในทางกฎหมายจะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้แตกต่างกัน แต่ในทางปฏิบัติกลับยังมีภารกิจหลายด้านที่มีลักษณะคลุมเครือ ทับซ้อนหรือจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และการจัดการกิจกรรมสาธารณะในระดับพื้นที่ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ได้จำกัดอยู่เพียงอำนาจตาม

บทบัญญัติกฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงอำนาจจากการยอมรับของประชาชน อิทธิพลของผู้นำในพื้นที่ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม และศักยภาพในการเข้าถึงทรัพยากรของแต่ละฝ่ายด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อำนาจในพื้นที่มิได้เป็นเพียงอำนาจทางนิติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นอำนาจเชิงปฏิบัติการและอำนาจเชิงสังคมควบคู่กันไป

ในมิติการพัฒนาพื้นที่ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า แม้กฎหมายจะกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้แตกต่างกัน แต่เมื่อเข้าสู่การปฏิบัติจริง ภารกิจหลายด้านกลับต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการรับรู้ปัญหาของประชาชน การผลักดันข้อเสนอจากหมู่บ้านเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าในระดับพื้นที่

7.2.3 ความสัมพันธ์เชิงความร่วมมือและความขัดแย้ง

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นมีได้มีลักษณะคงที่ถาวร หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบุคคล บริบท และปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ย่อย จากข้อมูลภาคสนามของพื้นที่อำเภอพิชัยพบว่า ในบางพื้นที่ตำบลทั้งสองฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการแบ่งบทบาทกันอย่างเหมาะสมและต่างฝ่ายต่างสนับสนุนกันตามศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของตนเอง อย่างไรก็ตาม ในบางพื้นที่ตำบลบางกรณี ก็พบปัญหาความไม่ชัดเจนของขอบเขตหน้าที่ ความเห็นต่างด้านแนวทางการพัฒนา และความรู้สึกก้าวร้าวกันในเชิงบทบาท ซึ่งอาจนำไปสู่ความตึงเครียดระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับผู้นำท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะเมื่อมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงนโยบาย การใช้งบประมาณ หรือการแข่งขันการสร้างอิทธิพลในพื้นที่ ดังนั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นในระดับพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์จึงอาจสรุปได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่มีทั้งมิติของความร่วมมือ การต่อรอง การพึ่งพา และความขัดแย้งแฝงอยู่พร้อมกัน

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลภาคสนามในพื้นที่อำเภอพิชัย จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายปกครองท้องถิ่นกับฝ่ายปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่มิได้ปรากฏเฉพาะในระดับหลักการ หากเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในภารกิจที่ต้องอาศัยทั้งความใกล้ชิดประชาชนและทรัพยากรเชิงบริหารควบคู่กัน เช่น งานส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก งานประเพณีของชุมชน งานสาธารณประโยชน์ การแก้ปัญหาภัยแล้ง การปรับปรุงสาธารณูปโภค และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน กล่าวคือ ฝ่ายปกครองท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงประชาชน การสร้างความเข้าใจ และการระดมความร่วมมือ ขณะที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณและขับเคลื่อนโครงการพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างทั้งสองฝ่ายมิได้อยู่ในลักษณะของการแทนที่หรือแข่งขันกันทางอำนาจ หากแต่เป็นการดำรงอยู่ร่วมกันของอำนาจคนละประเภทในพื้นที่เดียวกัน กล่าวคือ ฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่มีอำนาจเชิงปกครองและอำนาจเชิงสังคม ขณะที่ฝ่ายท้องถิ่นมีอำนาจเชิงบริหารและอำนาจเชิงงบประมาณ ซึ่งต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

อาจกล่าวได้ว่า ข้อค้นพบดังกล่าวยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายในทางปฏิบัติ จึงขึ้นอยู่กับประสานจุดแข็งของแต่ละฝ่ายภายใต้บริบทของพื้นที่จริง มากกว่าการใช้อำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงลำพัง

7.2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

แม้จะมีการทำงานร่วมกันในหลายด้าน แต่ผลการวิจัยยังพบอุปสรรคสำคัญในการทำงานร่วมกันหลายประการ ได้แก่ ประการแรก ความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจหน้าที่ในบางภารกิจ ซึ่งทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ประการที่สอง ความแตกต่างในมุมมองเกี่ยวกับลำดับความสำคัญของการพัฒนา โดยฝ่ายหนึ่งอาจให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐาน ขณะที่อีกฝ่ายให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาชีพและความเข้มแข็งของชุมชน ประการที่สาม ปัจจัยด้านบุคคล เช่น ลักษณะและทัศนคติของผู้นำ ความสัมพันธ์ส่วนตัว และความเข้าใจในบทบาทของกันและกัน และประการที่สี่ ปัจจัยเชิงการเมืองในพื้นที่ ซึ่งอาจทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อสร้างฐานอำนาจหรือการยึดโยงกับกลุ่มผลประโยชน์ในระดับชุมชน จากผลการศึกษาจึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่มิได้เป็นเพียงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของหน่วยงานรัฐเท่านั้น แต่ยังเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมโยงกับทุนทางสังคม การเมืองท้องถิ่น และภาวะผู้นำในระดับพื้นที่ด้วย

7.3 ความจำเป็นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในบริบทปัจจุบัน

ผลการวิจัยสะท้อนว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยังเห็นตรงกันว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความจำเป็นต่อระบบการปกครองในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมชนบทที่ความสัมพันธ์ทางสังคมยังแน่นแฟ้น และประชาชนยังต้องการผู้นำที่เข้าถึงง่าย ใกล้ชิด และสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้อย่างรวดเร็ว กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงมิได้เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง แต่ยังเป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทด้านการประสานงาน อำนวยความสะดวก การสร้างความสงบเรียบร้อย และการเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชนอย่างใกล้ชิด

แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านควรได้รับการปรับให้สอดคล้องกับบริบทการกระจายอำนาจและการบริหารท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยควรมุ่งเน้นบทบาทที่เป็นจุดแข็งของฝ่ายปกครองท้องถิ่น ได้แก่ 1) การเป็นผู้นำเชิงสังคมของชุมชน 2) การเป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งและสร้างความสงบเรียบร้อย และ 4) การเป็นผู้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ในทางกลับกัน บทบาทที่มีลักษณะทับซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรได้รับการกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาความสับสนในทางปฏิบัติและลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน

7.4 แนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่น และแนวทางเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยเสนอว่า การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นควรดำเนินการอย่างน้อย 3 ด้าน

ด้านแรก ควรมีกลไกการประชุมและการวางแผนร่วมกันในระดับพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายรับรู้ปัญหาเดียวกันและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน

ด้านที่สอง ควรมีการกำหนดแนวทางหรือคู่มือการประสานงานระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกิจที่มีลักษณะเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความชัดเจนมากขึ้น

ด้านที่สาม ควรเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในเรื่องบทบาท อำนาจหน้าที่ และเป้าหมายของการพัฒนาพื้นที่ เพื่อให้การทำงานร่วมกันอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือมากกว่า การแข่งขันเชิงอำนาจ

ส่วนแนวทางเชิงนโยบาย ผู้วิจัยเห็นว่า การปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของ กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรดำเนินไปในลักษณะของการ “จัดวางบทบาทใหม่” มากกว่า การลดทอนบทบาทโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ควรคงบทบาทด้านการปกครอง การประสานงาน และการดูแลความสงบเรียบร้อยไว้ ขณะเดียวกันควรส่งเสริมให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำงาน เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบมากขึ้น ในระดับนโยบายจึงควรให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทเชิงบูรณาการระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น โดยให้ทั้งสองฝ่ายทำงานบนฐานของความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ ความไว้วางใจ ระหว่างกัน และการมุ่งประโยชน์สาธารณะของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ

8. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อได้ดังนี้ ประการแรก ส่วนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่น พบว่า ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายในพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ มิได้เป็นความสัมพันธ์แบบที่ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่งอย่างเด็ดขาด หากเป็นความสัมพันธ์แบบคู่ขนานและพึ่งพาอาศัยกัน โดยมีทั้งมิติของความร่วมมือ การต่อรอง การพึ่งพา และความขัดแย้งดำรงอยู่พร้อมกัน ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีฐานอำนาจ อำนาจหน้าที่ และทรัพยากรแตกต่างกัน แต่ต้องทำงานในพื้นที่เดียวกันและเผชิญกับปัญหาของประชาชนร่วมกัน

ประการที่สอง ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่ พบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำชุมชน ผู้ประสานงาน ผู้เชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน และผู้ดูแลความสงบเรียบร้อย ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเด่นด้านงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดบริการสาธารณะ และการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาเชิงรูปธรรม ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายในมิติการพัฒนาพื้นที่จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างมีจุดเด่นคนละด้าน และจำเป็นต้องอาศัยกันและกันเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สาม ในส่วนของแนวทางการปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน พบว่า การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครอง

ท้องถิ่นควรมุ่งไปที่การกำหนดขอบเขตบทบาทให้ชัดเจน การพัฒนากลไกประชุมและวางแผนร่วมกันในระดับพื้นที่ การจัดทำแนวทางหรือคู่มือประสานงานร่วมกัน และการเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในเรื่องอำนาจหน้าที่และเป้าหมายของการพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ การปรับปรุงบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านควรดำเนินไปในลักษณะของการจัดวางบทบาทใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทการกระจายอำนาจ โดยคงบทบาทด้านการปกครอง การประสานงาน และการดูแลความสงบเรียบร้อยไว้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการทำงานเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างยั่งยืน

9. อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ มีได้มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบแยกขาดจากกัน หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีลักษณะ “คู่ขนานและพึ่งพาอาศัยกัน” ภายใต้อำนาจอำนาจอธิปไตย และทรัพยากรที่แตกต่างกันของแต่ละฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีจุดแข็งด้านอำนาจตามกฎหมายและอำนาจเชิงสังคมจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชน การรับรู้ปัญหาในพื้นที่ และการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานเชื่อมโยง และไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในระดับชุมชน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานอำนาจสำคัญด้านการบริหาร การจัดสรรงบประมาณ และการกำหนดแผนการพัฒนาท้องถิ่น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของไททัศน์ มาลา (2559) ที่ชี้ว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงดำรงบทบาทสำคัญในฐานะกลไกของฝ่ายปกครอง แม้ในบริบทการกระจายอำนาจจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทด้านการพัฒนาอย่างเด่นชัดมากขึ้นก็ตาม ทั้งยังสอดคล้องกับงานของนิยม พัฒนศรี และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2564) และนทีมาศ สุขทวี (2566) ที่พบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีความสำคัญในด้านการประสานงาน การจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ และการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาในเชิงแนวคิด ผลการศึกษานี้สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบแนวคิดด้วยอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยในมิติของเวเบอร์ กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเชิงกฎหมายและเชิงสถาบันจากฐานะกลไกของรัฐในระบบราชการส่วนภูมิภาค ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจเชิงบริหารตามกฎหมายในฐานะองค์กรที่มีอำนาจจัดบริการสาธารณะและใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาพื้นที่ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายจึงเป็นความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่ต่างมี “อำนาจคนละประเภท” และต่างมีขอบเขตการใช้อำนาจในพื้นที่เดียวกัน (Weber, 1947; Weber, 1978) ขณะเดียวกัน หากมองผ่านทัศนะของดาร์ล ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังสะท้อนการแข่งขันหรือการต่อรองในการกำหนดทิศทาง การตัดสินใจในบางประเด็น โดยเฉพาะกรณีที่ข้อเสนอของฝ่ายหนึ่งต้องอาศัยการยอมรับหรือการดำเนินการจากอีกฝ่ายหนึ่ง จึงจะสามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติได้จริง (Dahl, 1957) นอกจากนี้ ในบางสถานการณ์ยังปรากฏลักษณะของอำนาจเชิงโครงสร้างและอำนาจเชิงสังคม

ตามแนวคิดของลูคส์และฟูโกต์ กล่าวคือ แม้กำนันและผู้ใหญ่บ้านอาจมิได้ถือครองงบประมาณโดยตรง แต่กลับมีทุนทางสังคม ความไว้วางใจ และอิทธิพลเชิงเครือข่ายที่ทำให้สามารถกำหนดวาระ สะท้อนปัญหา หรือสร้างแรงกดดันทางสังคมต่อการพัฒนาพื้นที่ได้ ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้จะมีงบประมาณและเครื่องมือเชิงบริหารมากกว่า แต่ก็จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความชอบธรรมจากผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่เช่นกัน (Lukes, 2005; Foucault, 1980)

ผลการศึกษาที่พบว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทสำคัญในฐานะ “ผู้นำชุมชน นักประสาน นักไกล่เกลี่ย และผู้เชื่อมโยงรัฐกับประชาชน” สอดคล้องกับงานของรัฐพล ธุระพันธ์ (2558) และจิรพันธ์ รุ่งเรือง (2567) ที่อธิบายว่าบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านมิได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติงานตามตัวบทกฎหมาย แต่ยังขยายไปสู่การรับรู้ความต้องการของประชาชน การสะท้อนปัญหา และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วย เช่นเดียวกับงานของประสาทร ชุมทิพย์ และอภิชาติ พานสุวรรณ (2568) งานศึกษาบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในการบริหารความขัดแย้งที่ชี้ว่า ความใกล้ชิดกับพื้นที่และความเชื่อถือจากประชาชนเป็นทุนสำคัญที่ทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทโดดเด่นในระดับฐานราก แม้ระบบการบริหารและการพัฒนาจะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วก็ตาม ประเด็นนี้จึงช่วยยืนยันว่า อำนาจของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันมิได้อยู่เพียงที่ “ตำแหน่ง” หากแต่อยู่ที่ “ความสัมพันธ์” และ “การยอมรับ” จากชุมชนด้วย ซึ่งเป็นอำนาจเชิงสังคมที่ยังคงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบปัญหาความซ้ำซ้อนของบทบาทและความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจหน้าที่ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ การประสานข้อเสนองานของประชาชนเข้าสู่แผนพัฒนาฯ และการจัดการปัญหาที่มีผลต่อทั้งมิติการปกครองและการพัฒนา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของไททัศน์ มาลา (2559) และสุรัชย์ ขอบยศ และคณะ (2567) ที่เสนอว่า การดำรงอยู่ร่วมกันของกลไกท้องถิ่นและท้องถิ่นภายใต้โครงสร้างรัฐไทยก่อให้เกิดทั้งความร่วมมือและความตึงเครียดในเชิงอำนาจ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างมีความชอบธรรมและเป้าหมายในการทำงานในพื้นที่เดียวกัน แต่มีฐานอำนาจและวิธีการดำเนินงานต่างกัน ขณะเดียวกัน ผลการศึกษารังนี้ยังสอดคล้องกับงานของรวิกันต์ อำนวนย (2566) ว่าด้วยการพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้นำชุมชนที่ชี้ว่า ความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่ขึ้นอยู่กับกลไกความร่วมมือ การสื่อสาร และความไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นสำคัญ หากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลหรือความเห็นต่างทางการเมืองเข้ามาแทรก ก็ย่อมส่งผลให้การประสานงานและการพัฒนาพื้นที่เกิดข้อจำกัดได้

โดยสรุปการอภิปรายผลครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นมิใช่ความสัมพันธ์แบบฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเด็ดขาดเหนืออีกฝ่าย หากเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีทั้งความร่วมมือ การพึ่งพา การต่อรอง และความทับซ้อนดำรงอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้เชื่อมโยงรัฐกับประชาชนและผู้ขับเคลื่อนทางสังคมระดับชุมชน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคง

เป็นกลไกหลักด้านทรัพยากร งบประมาณ และการพัฒนาเชิงรูปธรรม ดังนั้น ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้จึงนำไปสู่ข้อเสนอที่สำคัญว่า การพัฒนาพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนควรตั้งอยู่บนฐานของการกำหนดขอบเขตบทบาทให้ชัดเจน การสร้างกลไกประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และการยอมรับบทบาทที่แตกต่างแต่เกื้อหนุนกันของทั้งฝ่ายท้องถิ่นและฝ่ายท้องถิ่น มากกว่าการมองความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายในลักษณะของการแข่งขันเพื่อช่วงชิงอำนาจเพียงด้านเดียว

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

จากผลการศึกษาที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะทั้งความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกัน และความทับซ้อนของบทบาทหน้าที่ในบางประเด็น ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดขอบเขตบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกันและกัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ การประสานปัญหาความต้องการของประชาชน และการขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อน ความคลุมเครือในการปฏิบัติงาน และความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการตีความบทบาทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ควรพัฒนากลไกการประสานงานร่วมกันในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ เช่น การประชุมร่วมระหว่างฝ่ายปกครองท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ การมีคณะทำงานร่วมเพื่อพิจารณาปัญหาและลำดับความสำคัญของการพัฒนา และการเปิดพื้นที่ให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากบุคคลทั้งสองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนและสามารถสะท้อนสภาพปัญหาของพื้นที่ได้โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของงานศึกษาหลายชิ้นที่เห็นตรงกันว่า การพัฒนาพื้นที่จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อมีกลไกความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง (นิยม พัฒนศรี และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ , 2564; นทีมาศ สุขทวี, 2566; รวิกานต์ อำนวย, 2566)

อีกทั้ง ควรมีการพัฒนาศักยภาพของกำนันและผู้ใหญ่บ้านให้สอดคล้องกับบริบทการบริหารราชการและการพัฒนาท้องถิ่นร่วมสมัย ทั้งในด้านการประสานงาน การจัดการความขัดแย้ง การสื่อสารสาธารณะ และการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทที่โครงสร้างอำนาจในระดับพื้นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ รัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในฐานะ “ผู้เชื่อมโยงรัฐกับประชาชน” มากกว่าการมองเพียงในฐานะกลไกฝ่ายปกครองตามกฎหมายเท่านั้น เพราะผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าอำนาจสำคัญของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันมิได้อยู่เพียงที่ตำแหน่ง หากยังอยู่ที่ความไว้วางใจและการยอมรับจากประชาชนในชุมชนด้วย (รัฐพล ธุระพันธ์, 2558)

10.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นที่มีบริบททางการเมือง การบริหาร และโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการปกครองท้องถิ่นในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านระหว่างพื้นที่ชนบทกับพื้นที่กึ่งเมือง หรือเขตเทศบาล เพื่อทำความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างท้องถิ่นส่งผลต่ออำนาจ บทบาท และสถานะของผู้นำท้องถิ่นอย่างไร อีกทั้ง อาจมีการศึกษาที่มุ่งเน้นมุมมองของประชาชน สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับพื้นที่อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ไกรสร ภาคาพรต, และอภิชาติ พานสุวรรณ. (2566). การพัฒนาภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตลิ่งชัน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(3), 129-141.
- คงฤทธิ แข็งแรง, สุนทร ธนศิลป์พิชิต, และณัฐมุลกานต์ ไชยวิมลศิริ. (2561). ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจ. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 1(1), 34-43.
- คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. (2568). *แผนพัฒนาอำเภอพิชัย 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวน ปี พ.ศ. 2568*. ม.ป.พ.
- จิรพันธ์ รุ่งเรือง, และชัยนันท์ธรรณ ขาวงาม. (2567). บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษา: อำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*, 5(3), 24-41.
- เชิงชาญ จงสมชัย. (2558). ทิศทางการปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น หลังการรัฐประหาร 2557. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 11(1), 29-51.
- ไททัศน์ มาลา. (2559). การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์*, 11(1), 305-317.
- ธัญพัทธ์ ภูริพินันท์. (2565). การกระจายอำนาจกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. *วารสาร มจร บัณฑิตศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(1), 87-100.
- ธีรพงศ์ พรหมวิชัย, รดา อนุตตรังกูร, และนันทิยา สัตยวาที. (2564). การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ในตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 12(1), 157-186.
- นทีมาศ สุขทวี. (2566). *การจัดวางบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเขตพื้นที่สังคมเมือง : กรณีศึกษา ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี (ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิยม พัฒนศรี, และพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. (2564). บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*,
7(1), 119-130.
- บุญชนะ ยี่สารพัฒน์. (2568). ปัญหาทางกฎหมายในการดำเนินงานตามหน้าที่ขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นกับการปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อพัฒนา
ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(3), 449-463.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2559). *การปกครองท้องถิ่นไทย : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต*. โครงการ
ส่งเสริมการแต่งตั้งรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประสาทร ชุมทิพย์, และอภิชาติ พานสุวรรณ. (2568). บทบาทของการปกครองท้องถิ่นตาม
อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล และผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสหศาสตร์
การพัฒนาสังคม*, 3(5), 430-444.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2562). ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน
ปัจจุบัน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 3(1), 45-56.
- วรวิกันต์ อำนวย. (2566). การพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นระหว่างองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นกับผู้นำชุมชนและภาคประชาชน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 17(55), 143-159.
- รัฐพล ชูระพันธ์. (2558). บทบาท อำนาจหน้าที่และสถานภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอนาคต
เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้าน รองรับประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์*, 23(2), 106-125.
- รุจิรัตน์ ลำตาล. (2557). บทบาททางการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภายใต้พระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ธนบุรี*, 3(1), 34-41.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2558). การรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจกับการบริหาร
ราชการแผ่นดินไทย: การทบทวนแนวคิด ข้อถกเถียง และข้อพิจารณาเพื่อการปฏิรูป.
สถาบันพระปกเกล้า, 13(1), 98-124.
- ศรัณย์ดิษฐ์ เบญจพงศ์. (2561). การคงอยู่ของตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านกับบทบาทในบริบทของ
สังคมอนาคต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา*, 12(2), 214-238.
- สรายุทธ์ หอมจันทร์. (2563). ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อการบริหารราชการส่วน
ท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*,
7(1), 163-192.
- สิริกาญจน์ เอี่ยมอาจหาญ. (2564). สถานภาพและบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนา
ท้องถิ่นร่วมกับเทศบาลตำบล จังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์*, 12(2), 47-64.
- สุเชาว์ มีหนองหว้า, และจุฑามาส ชมผา. (2562). ความเป็นสถาบันและรูปแบบที่เหมาะสม
ในการดำรงอยู่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในทัศนะของบุคลากรสำคัญของเทศบาล

- ตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(1), 441-454.
- สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, และวิเชียร แสนมี. (2567). การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่*, 1(5), 47-62.
- สุนทรชัย ขอบยศ, จตุรงค์ ศรีสุธรรม, และเชิงชาญ จงสมชัย. (2567). การครองอำนาจระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทย: บทวิเคราะห์ผ่านมุมมองประชาธิปไตย 2 ระดับ ระหว่าง พ.ศ. 2535-2564. *วารสารพัฒน์นวมรุง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 1(2), 25-45.
- สุพัทธรา ตันติจริยาพันธ์. (2560). เครือข่ายสนับสนุนทางการเมืองนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(2), 1-16.
- อมรภัก ทับทิมทวีโชค, และเดือนเพ็ญ อีวรรณวิวัฒน์. (2565). การเลือกผู้ใหญ่บ้านและความพึงพอใจที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชัยนาท. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 20(2), 23-52.
- อำนวย ปาอ้าย. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านและกำนันในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 6(12), 1-9.
- ไอลาร์ ถิ่นบางเตียว. (2559). ข้อเสนอแนะด้วยแนวทางการกระจายอำนาจของคณะทำงานด้านการปฏิรูปด้านการปกครองท้องถิ่น และข้อควรพิจารณาในการปฏิรูปการกระจายอำนาจแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองท้องถิ่น. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 3(2), 105-135.
- ไอลวรรณ์ หนูนิล. (2556). *การศึกษาเปรียบเทียบบทบาท สถานภาพ และการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านระหว่างการดำรงตำแหน่งตามวาระ 5 ปี และการดำรงตำแหน่งครบอายุ 60 ปี (ปริญญานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

- Bachrach, P., & Baratz, M. S. (1962). Two Faces of Power. *American Political Science Review*, 56(4), 947-952.
- Dahl, R. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*. Pantheon Books.
- Lukes, S. (2005). *Power: A Radical View*. Palgrave Macmillan.
- Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. Oxford University Press.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. University of California Press.

Reimagining the Mekong: Historical Continuities, Hydraulic Power and Geopolitical Reconfigurations

Pietro Fasola¹

Received: 26 February 2026; Revised: 10 June 2026; Accepted: 11 June 2026

Abstract

This article reconstructs the historical evolution of the Mekong River as a space of political authority, cultural articulation, and geopolitical reconfiguration from the first century CE to the contemporary Indo-Pacific framework. Rather than treating the Mekong as a passive geographical backdrop or a purely strategic resource, the study conceptualizes the river as a structuring axis through which different models of sovereignty, legitimacy, and connectivity have been historically articulated. The central argument is that the Mekong has functioned across successive historical periods as a relational continuum in which ecological mediation, spatial imagination, and political authority remain inseparable; and that understanding contemporary hydropolitical tensions requires tracing this layered trajectory rather than treating each period in isolation. From the early hydraulic civilizations of Funan, Chenla, and Angkor, where political authority was grounded in ecological mediation and cosmological order, to the epistemological reconfiguration introduced by European expansion, the Mekong has continuously functioned as more than a river. It has been a medium through which power was produced, contested, and symbolically legitimized. French colonial exploration in the nineteenth century institutionalized the river as a cartographic and administrative object, transforming relational spatiality into territorial abstraction. The twentieth century layered militarization and developmental technocracy upon this colonial framework, while the post-Cold War era has witnessed the emergence of hydropolitical asymmetries and infrastructural geopolitics, particularly in relation to Chinese dam construction and regional connectivity corridors. Drawing on a *longue durée* analytical framework and integrating historiographical, political-ecological, and geopolitical literatures, this study offers an original contribution by bridging premodern hydraulic sovereignty and contemporary Indo-Pacific strategic competition within a single interpretive arc: an integration that existing Mekong scholarship, often compartmentalized by period or discipline, has not yet fully achieved. By adopting a *longue durée* perspective, this article argues that connectivity in the Mekong basin is not a modern invention but a historically embedded condition. What distinguishes the contemporary period is not the existence of interdependence itself, but its

¹ School of Political Sciences “Cesare Alfieri”, Università degli Studi di Firenze, Italy.
E-mail: pietro.fasola@edu.unifi.it

intensification through technological mediation, environmental stress, and geopolitical competition. Reimagining the Mekong as a relational continuum enables a more historically grounded understanding of sovereignty, infrastructure, and ecological fragility in mainland Southeast Asia.

Keywords Mekong River, Hydraulic Civilizations, Colonial Cartography, French Indochina, Indo-Pacific Connectivity

1. Introduction

The Mekong River, which extends from the Tibetan Plateau to the South China Sea, has for centuries structured the political, economic, and cultural landscape of mainland Southeast Asia. Flowing through present-day China, Myanmar, Laos, Thailand, Cambodia, and Vietnam, the river predates modern territorial divisions and long functioned as a connective axis rather than a boundary (Di Tommaso, 2006). Its seasonal rhythms shaped agricultural production, its tributaries linked upland and lowland zones, and its delta integrated inland societies into maritime networks. Despite its historical centrality, the Mekong is often analyzed through compartmentalized lenses. Historians have examined the rise and fall of Angkor, colonial scholars have focused on the French Mekong Exploration Commission, political scientists analyze hydropower development and upstream-downstream tensions, while contemporary strategic studies situate the basin within the framework of the Free and Open Indo-Pacific (Polese, 2020). These approaches, although valuable, frequently isolate historical phases from one another, presenting the river as a stage upon which different actors operate rather than as an active structuring force. This study is guided by the following research question: how has the Mekong River functioned as a site of political authority and spatial imagination across successive historical regimes, and what structural continuities persist beneath its apparent epistemological ruptures? The central thesis is that the river has operated throughout its history as a relational continuum: a space in which ecological management, political legitimacy, and spatial representation are mutually constitutive rather than analytically separable. Two concepts are central to this analysis. Hydraulic sovereignty (Stark, 2015; Hirsch, 2016) refers to the form of political authority characteristic of premodern Mekong polities, in which legitimacy was derived not from territorial enclosure but from the capacity to mediate water flows, regulate agricultural cycles, and maintain equilibrium between human settlement and ecological rhythms. Relational continuum (Osborne, 2012; Middleton & Dore, 2015) designates the interpretive framework adopted here: the understanding of the Mekong not as a passive geographical object but as an active structuring axis through which successive regimes of power have been articulated, contested, and transformed.

This article proposes a different reading. It approaches the Mekong as a historical continuum in which ecological management, political authority, religious cosmology, colonial abstraction, and infrastructural geopolitics form successive yet interconnected layers. The objective is not to collapse historical difference, but to trace how the meaning and governance of the river have been repeatedly reconfigured while retaining structural continuities. In the premodern period, authority along the Mekong emerged through hydraulic regulation and cosmological mediation. Early polities such as Funan and Chenla consolidated power through the management of water systems and agricultural surplus. Under

the Khmer Empire, this relationship reached its most elaborate expression: sovereignty was inseparable from the capacity to maintain balance between ecological cycles and divine order (Stark, 2015). The river was both sacred and infrastructural.

The arrival of European explorers and missionaries from the sixteenth century onward introduced a gradual epistemological transformation. The Mekong began to be represented through maps, measurements, and navigational speculation. Although early European presence remained limited, the nineteenth-century French Mekong Exploration Commission institutionalized the river as a colonial object (Keay, 2005). Hydraulic sovereignty gave way to cartographic abstraction. The twentieth century further transformed the basin. Japanese occupation, decolonization, and Cold War conflict militarized the river, while development schemes attempted to rationalize it within technocratic frameworks. Yet everyday riverine life persisted, revealing a tension between geopolitical overlays and local continuity. Since the 1990s, hydropower expansion, particularly along the upper Mekong (Lancang) in China, has reconfigured the basin through infrastructural asymmetry (Figiaconi, 2020). At the same time, the Mekong has been incorporated into Indo-Pacific strategic discourse, becoming a site where environmental fragility intersects with great-power competition. Understanding these contemporary dynamics requires historical depth. Connectivity along the Mekong is not a recent geopolitical invention; it is a long-standing structural condition. What has changed is the scale, technological mediation, and political codification of that connectivity.

Methodologically, the study adopts a *longue durée* perspective, drawing on Braudel's concept of deep historical time to trace structural continuities beneath surface-level political change (Braudel, 1958). The analysis integrates primary historical accounts, cartographic records, and secondary scholarship across the fields of historical geography, political ecology, hydropolitics, and Southeast Asian studies. Rather than producing new empirical data, the article operates as a conceptual synthesis: its contribution lies in constructing an integrated interpretive arc that existing disciplinary literatures have addressed only partially and in isolation.

This article therefore proceeds chronologically, reconstructing the transformation of the Mekong from hydraulic civilization to colonial abstraction, from militarized corridor to infrastructural geopolitics. In doing so, it argues that the river remains a living historical process in which water, authority, and spatial imagination remain inseparable. Among these historical layers, the colonial period receives particular analytical attention, as it represents the structural pivot through which relational sovereignty was displaced by territorial modernity, a transformation whose consequences continue to shape contemporary hydropolitical dynamics.

2. Methodological Framework

This article adopts a *longue durée* analytical framework, drawing on Fernand Braudel's concept of deep historical time to examine structural continuities and transformations in the governance of the Mekong River across approximately two millennia. The *longue durée* perspective is operationalized here in a specific sense: rather than treating each historical period as a discrete episode defined by its dominant political actors, the analysis foregrounds the structural conditions, namely ecological rhythms, spatial imaginaries, and modes of sovereignty, that persist across and beneath surface-level political change. This approach enables the identification of what the article terms "layered transformation": the process through which successive regimes of power do not simply replace one another but deposit additional strata of meaning, governance, and abstraction upon pre-existing formations.

The study is interdisciplinary in design, integrating scholarship from historical geography, Southeast Asian history, political ecology, hydropolitics, and geopolitical studies. Rather than producing new empirical data through fieldwork or primary archival research, it operates as a conceptual synthesis: its contribution lies in constructing an integrated interpretive arc across literatures that have developed largely in disciplinary isolation. The analytical procedure involves three steps. First, identifying the dominant mode of sovereignty and spatial imagination operative in each historical period. Second, tracing the mechanisms through which transitions between modes occurred, whether through ecological disruption, epistemological reconfiguration, or geopolitical restructuring. Third, examining the structural continuities that persist across these transitions, particularly the inseparability of water management, political authority, and spatial legitimacy.

Source selection follows a principle of representativeness across temporal and disciplinary domains. Primary historical accounts, including missionary narratives, exploratory reports, and colonial cartographic records, are engaged as epistemological objects as well as empirical sources: they are analyzed not only for the information they contain but for the representational frameworks they impose upon the river. Secondary scholarship is drawn from established works in Mekong historiography (Osborne, 2012; Keay, 2005; Stark, 2014, 2015), political ecology and hydropolitics (Hirsch, 2016; Baird & Shoemaker, 2007; Middleton & Dore 2015; Figiaconi, 2020), and strategic studies (Polese, 2020; Eyler, 2020; Kang & Sridhar, 2024). Where possible, recent scholarship has been prioritized to ensure engagement with current debates. The interpretive framework remains explicitly constructivist: the article treats spatial categories such as "boundary", "corridor", and "continuum" not as natural features but as historically produced representations whose political effects are themselves subjects of analysis.

3. The Mekong as a cradle of hydraulic civilizations (1st–15th Century)

3.1 Funan and early maritime connectivity

In the pre-colonial period, hydraulic politics in the Mekong basin operated through ecological mediation and cosmological legitimacy rather than territorial control. Political authority was grounded in the capacity to regulate water flows, sustain agricultural cycles, and maintain equilibrium between human settlement and riverine rhythms. Sovereignty was relational and ecological: it derived from balance, not boundary.

The earliest political formation documented in the Mekong basin was the Kingdom of Funan (ca. 1st-6th century CE), whose core territory lay in the lower deltaic region corresponding largely to present-day southern Vietnam and Cambodia. Archaeological excavations at Óc Eo and Angkor Borei have revealed a complex urban-commercial network embedded in long-distance exchange circuits linking the Indian Ocean and the South China Sea (Hall, 1985). Roman coins, Indian religious artifacts, and evidence of maritime trade routes indicate that the Mekong delta functioned as an intermediary node in trans-Asian commercial flows. However, Funan's success cannot be explained solely by its participation in maritime exchange. The deltaic morphology of the Mekong provided both opportunity and constraint (Bunthorn, 2022). Seasonal flooding deposited fertile sediments, while distributary channels facilitated internal navigation. Control over river mouths and inland waterways allowed elites to mediate not only maritime trade but also agricultural production and regional redistribution (Osborne, 2012). Political authority during this period was articulated through nodal dominance rather than territorial sovereignty in the modern sense. The ruling elite controlled strategic points of exchange (ports, river junctions, and irrigation sites) without enforcing rigid borders. Sovereignty was exercised through access to flows: flows of goods, flows of water, and flows of ritual legitimacy. The process often described as “Indianization” further shaped Funan's political culture (Vickery, 2003). Rather than constituting a process of passive cultural diffusion, it involved a selective appropriation of Indian cosmology, administrative models, and ritual hierarchy. The concept of divine kingship was adapted to local ecological conditions. Water management and ritual performance became intertwined mechanisms of authority. In this configuration, the Mekong delta functioned as a liminal space, simultaneously maritime and fluvial, local and transregional (Beckwith, 2002). It was not merely a corridor but a zone of articulation between inland agricultural communities and wider Asian trade networks. Connectivity was ecological, commercial, and symbolic at once.

3.2 Chenla and the inland reorganization of power

By the sixth century, the political configuration of the lower Mekong underwent gradual transformation. Funan's prominence diminished as Chenla consolidated authority inland. This shift did not represent a collapse of regional

connectivity but rather its spatial reorientation (Higham, 2001). While Funan's strength had derived from deltaic trade mediation, Chenla anchored its power in the riverine hinterland. Under rulers such as Bhavavarman I and Jayavarman I, Chenla expanded along the Mekong and its tributaries, integrating previously semi-autonomous settlements into a more hierarchically structured polity (Stark, 2014). This consolidation was supported by increased emphasis on agrarian production. Irrigation systems expanded beyond deltaic zones into inland plains, stabilizing rice cultivation and generating surplus necessary for political centralization.

The Mekong's role shifted accordingly. It ceased to be primarily an external-facing commercial interface and became an internal integrative backbone. Tributary networks linked upland forested zones with lowland agricultural fields, facilitating demographic concentration and administrative coordination. Authority radiated along river corridors rather than across linear borders. Hydraulic regulation assumed both material and ideological importance. The capacity to manage water flows (seasonal flooding, irrigation distribution and agricultural cycles) became inseparable from the symbolic construction of kingship. Political authority was not territorial in the modern Westphalian sense; it was relational and ecological. It depended on maintaining equilibrium between human settlement and hydrological rhythms. Chenla thus represents a transitional phase (Beckwith, 2002). Connectivity was preserved, but its orientation shifted from maritime brokerage to inland consolidation. The foundations were laid for a more ambitious hydraulic-political synthesis that would emerge under the Khmer Empire.

3.3 Angkor and the monumentalization of hydraulic sovereignty

The Khmer Empire (802–1431) brought hydraulic governance to an unprecedented scale. Emerging from Chenla's inland consolidation (Stark, 2014), Angkor developed a vast and intricately engineered water management system centered around the Tonle Sap basin and connected indirectly to the broader Mekong system. Large reservoirs (*baray*) such as the East and West Baray, extensive canal networks, embankments, spillways, and feeder channels transformed seasonal variability into managed stability. The hydraulic system regulated monsoon water, stored surplus, and redistributed flows during dry seasons. This capacity enabled intensive rice cultivation capable of sustaining substantial population density and monumental urbanization (Osborne, 2012). Angkor's urban complex, stretching over hundreds of square kilometers, was not merely a political capital but an ecological system engineered to synchronize hydrology and habitation. Agricultural productivity supported temple construction, artisanal specialization, and imperial administration. The material basis of the empire rested on hydraulic coordination.

Yet water control was not solely technical. It was deeply embedded within cosmological narratives. Khmer rulers articulated divine kingship through the concept of *devaraja*, linking sovereignty to sacred order (Stark, 2015).

The Mekong–Tonle Sap hydrological cycle was interpreted as part of a cosmic rhythm. Naga symbolism reinforced the sacred dimension of water, presenting the river as a living entity under spiritual guardianship (Hongsuwan, 2011). Infrastructure and belief were mutually reinforcing. The capacity to regulate water symbolized the ruler's ability to maintain harmony between earthly society and divine forces. Sovereignty was expressed through balance, not boundary. This distinction between balance and boundary is not merely descriptive: it represents a fundamentally different political ontology from the one introduced by European cartography and later institutionalized by colonial administration. The Angkorian model suggests that sovereignty can be conceived as an ecological relationship rather than a territorial claim, a possibility that contemporary hydropolitical frameworks have largely marginalised, though the pressures of climate change and transboundary water stress may yet invite its reconsideration.

However, the scale of hydraulic integration also produced structural fragility. Climatic reconstructions indicate periods of severe drought followed by intense rainfall during the fourteenth and fifteenth centuries (Buckley et al., 2010). Sedimentation, infrastructural erosion, and hydraulic overload destabilized the system. Political fragmentation and pressure from Ayutthaya compounded ecological stress (Evans et al., 2023). When water management faltered, imperial legitimacy weakened. The Angkorian experience demonstrates that hydraulic sovereignty was powerful precisely because it was relational and therefore vulnerable to ecological disruption.

3.4 Mobility, sacred geography and the fluidity of political space

The Mekong basin during the medieval period cannot be reduced to a landscape defined exclusively by Khmer imperial authority; rather, it functioned as a dynamic arena of mobility, contestation, and layered sovereignty. The Kingdom of Champa, strategically positioned along the central Vietnamese coast, leveraged tributary access and riverine corridors to extend commercial influence inland and contest control over deltaic zones (Hall, 1981). The Cham naval attack on Angkor in 1177 illustrates how mastery of river mobility enabled not only trade but also strategic penetration, revealing the Mekong as both connective artery and military conduit (Chandler, 2000). River systems facilitated circulation, but they also intensified rivalry, as control over waterways translated into political leverage.

Simultaneously, from the sixth century onward, Tai-speaking populations migrating from southern China followed river valleys into mainland Southeast Asia, reshaping the demographic and political configuration of the basin (Evans, 2016). These movements gradually contributed to the formation of polities such as Sukhothai and Lan Xang. Migration did not produce abrupt civilizational replacement; rather, it generated processes of hybridization in which Mon, Khmer, and Tai traditions interacted, overlapped, and reconfigured one another. Political space remained fluid, structured by negotiated tribute, ritual hierarchy, and access

to water resources rather than by rigid territorial demarcation (Montessoro, 2016). Authority radiated through networks of allegiance and ecological coordination, and frontiers were porous in both cultural and political terms.

By the thirteenth century, the Mekong had consolidated its role as one of the most significant arteries of exchange in mainland Southeast Asia, linking inland agrarian centers to maritime trade networks and facilitating the circulation of goods, religious ideas, and political models (Osborne, 2012). Yet beyond its economic and strategic functions, the river also occupied a central position in regional cosmologies. Folkloric traditions across Laos, Cambodia, and Thailand associated the Mekong with naga spirits, fertility, and sacred origin, embedding hydrological rhythms within mythic and ritual frameworks (Hongsuwan, 2011). Seasonal festivals tied agricultural cycles to flood patterns, reinforcing the integration of ecological variability with spiritual meaning. Temples constructed along riverbanks materialized sacred geography within the physical landscape, and pilgrimage routes frequently followed waterways, further consolidating the river's symbolic centrality. Within this cosmological framework, sovereignty was not defined through territorial enclosure but through mediation (Behrendt, 2007). The ruler's legitimacy derived from sustaining equilibrium between human society and riverine forces; political authority, ecological stability, and cosmological harmony formed an indivisible triad. Water was not conceived as a neutral resource to be exploited, but as a moral force requiring balance and ritual stewardship. The Mekong thus functioned simultaneously as corridor of mobility, arena of contestation, and sacred continuum structuring political imagination (Hongsuwan, 2011). This relational conception of space (fluid, layered and ecologically embedded) would eventually confront a radically different epistemological order introduced by European expansion, grounded in measurement, cartography, and strategic abstraction.

4. European encounters and epistemological transformation (16th–17th Century)

4.1 Maritime expansion and the strategic rediscovery of inland Asia

The early modern period marks the first major epistemological rupture in the history of Mekong governance. European expansion did not immediately transform the river's political reality, but it introduced a competing representational logic, one grounded in measurement, cartography, and navigational speculation, that would ultimately displace the relational sovereignty characteristic of premodern polities. This section traces that displacement as a gradual cognitive process preceding material conquest.

The incorporation of the Mekong into European strategic consciousness did not occur through immediate territorial penetration but through a gradual process of maritime expansion and speculative geography. Following the Portuguese conquest of Malacca in 1511, Southeast Asia became integrated into a rapidly expanding

network of oceanic exchange linking the Indian Ocean, the South China Sea, and European imperial circuits (Osborne, 2012). While early Portuguese priorities were coastal (focused on fortified ports, spice trade and naval control) the circulation of information among merchants, missionaries, and Asian intermediaries progressively redirected attention toward inland polities connected by major river systems (Raboni, 2023). Within Iberian geopolitical reasoning, shaped by prior encounters in Africa and the Americas, large rivers were understood as vectors of penetration and commercial projection. They suggested access without total conquest and continuity without immediate occupation. The Mekong entered European imagination through this anticipatory logic. Early cartographic representations, though imprecise and frequently based on second-hand accounts, began to outline the existence of a vast river system descending toward the South China Sea (Nalesini, 2000). These depictions were speculative, yet symbolically powerful: they inscribed the Mekong into European spatial consciousness.

At this stage, European knowledge remained fragmentary. Navigational obstacles, seasonal hydrological variation, and limited inland mobility prevented sustained exploration. However, epistemological change preceded material engagement. In premodern Southeast Asian political formations, the river functioned as a relational axis embedded in ritual practice, agrarian rhythms, and flexible spheres of authority. European observers increasingly framed it instead as a linear corridor whose value lay in its potential navigability. The conceptual shift was subtle but decisive. The Mekong was no longer understood primarily as a sacred and ecological continuum; it became an anticipated infrastructure of commerce and strategy. This transformation did not yet produce domination or systematic mapping. Yet it marked the beginning of a long-term reclassification of river space (Catz, 1991). The Mekong was repositioned within imperial imagination as a river awaiting verification, measurement, and eventual integration into transcontinental trade networks. The abstraction was incomplete, but structurally underway.

4.2 Missionary knowledge and the translation of sacred space

If maritime speculation introduced the Mekong into European strategic imagination, missionary activity played a decisive role in stabilizing and codifying that imagination within textual form. The presence of Catholic missionaries in mainland Southeast Asia during the sixteenth century did not immediately alter political structures, but it profoundly shaped the way the region and the river were represented within European intellectual circuits. Among the earliest accounts, the Dominican friar Gaspar da Cruz offered descriptions of Cambodia in the mid-1550s that would circulate widely in Iberian and later French contexts (Da Cruz, 1569; Loureiro, 2005). His observations documented political hierarchy, riverine commerce, and agrarian cycles structured by hydrological rhythms.

Yet the deeper transformation lay not in commercial reporting, but in epistemic translation. The Mekong basin's sacred geography (its association with naga spirits, fertility symbolism and cosmologically grounded kingship) was rendered legible through Christian interpretive frameworks (Hongsuwan, 2011). Ritual practices linked to water management, monastic authority, and royal ceremonies were described, classified, and compared rather than engaged as coequal ontological systems. Sacred space was not denied, but it was recontextualized. What functioned locally as a structuring cosmology became, within missionary discourse, a cultural attribute subject to evaluation and description. This process did not dismantle indigenous belief systems. Theravada Buddhist institutions remained deeply embedded within political authority, and monastic networks continued to structure education and social organization. However, the act of writing itself generated a shift. Through reports sent to Lisbon, Rome, and later Paris, the Mekong entered an expanding European archive. Riverine practices that had been experienced as lived cosmological order were gradually reclassified as ethnographic material. The significance of missionary knowledge, therefore, lies less in immediate conversion outcomes than in cumulative representation (Nalesini, 2000). The Mekong was progressively detached from exclusive local meaning and inserted into transcontinental discursive networks. It began to exist simultaneously as a sacred continuum within the basin and as a descriptive object within European textual geography. This dual register (ritually embedded yet epistemically externalized) constituted a crucial stage in the river's gradual abstraction. Conquest had not occurred, but cognitive displacement had begun.

4.3 Commercial ambition, hydrological reality and strategic frustration

If missionary writing stabilized the Mekong within European textual geography, commercial exploration tested these geographical assumptions against environmental reality. From the late sixteenth through the seventeenth century, Portuguese and later Dutch actors sought to evaluate whether the river could sustain sustained upstream navigation and thereby function as a viable commercial corridor toward the interior of mainland Southeast Asia and potentially southwestern China (Osborne, 2012). The encounter between expectation and morphology proved decisive. The Mekong's hydrological structure differed fundamentally from the linear river systems that had facilitated imperial penetration elsewhere. Seasonal monsoon variability altered water depth and current intensity; sandbanks shifted

unpredictably; rapids interrupted otherwise navigable stretches; and, most critically, the Khone Falls imposed a structural discontinuity that prevented continuous large-scale navigation (Nalesini, 2000). The river did not offer seamless inland access. Instead, it demanded local expertise, seasonal timing, and negotiated passage through politically layered environments.

European actors remained dependent on indigenous intermediaries and existing Asian commercial networks, which continued to dominate regional exchange circuits (Reid, 2000). Inland trade was not an empty space awaiting European integration; it was already embedded in established transregional systems linking upland forest products, agricultural surplus, and maritime markets. The Mekong facilitated mobility, but it did not yield autonomous control. This confrontation with hydrological limits produced strategic frustration rather than abandonment. The river appeared simultaneously promising and resistant. Its scale suggested opportunity; its fragmentation undermined integration. Importantly, this tension reinforced rather than diminished the drive toward systematic knowledge production. Environmental constraints strengthened the perception that the Mekong required more precise measurement, improved cartography, and technological intervention (Wheeler, 2004).

Thus, the seventeenth century did not transform the Mekong into an imperial artery. Instead, it consolidated its status within European imagination as a deferred possibility, known in outline yet imperfectly accessible. The river occupied an intermediate condition: strategically imagined but materially unmastered. In this gap between anticipation and feasibility, the groundwork was laid for the later nineteenth-century impulse toward institutionalized exploration and scientific survey.

4.4 Epistemic consolidation before colonial rule

By the eighteenth century, European territorial presence along the Mekong remained limited, episodic, and structurally fragile. No sustained inland occupation had materialized, and no durable administrative apparatus had been imposed upon the river basin. Yet despite the absence of formal control, the conceptual transformation initiated in the sixteenth century had consolidated. The Mekong had been progressively repositioned within European intellectual geography. Cartographic representations became increasingly confident, depicting the river as a continuous linear system descending from vaguely defined northern highlands toward the South China Sea. Even where empirical knowledge remained incomplete, visual coherence was imposed upon hydrological complexity. Mapping did not simply record space; it standardized and stabilized it. The river, experienced locally as seasonally variable, ritually embedded, and politically layered, was rendered as a singular measurable entity (Osborne, 2012).

Simultaneously, missionary accounts, commercial correspondence, and exploratory reports accumulated within European archives. The Mekong was no longer a rumor at the margins of speculative geography. It was discussed, debated, and positioned within broader imperial calculations. Crucially, this conceptual consolidation preceded material conquest. The river was conceptually internalized before it was territorially administered. This distinction is

fundamental for understanding the nineteenth-century transition. When French imperial strategy turned decisively toward mainland Southeast Asia, it did not approach an unknown river. It sought to operationalize a space already abstracted within metropolitan expectation. The Mekong Exploration Commission of 1866–1868 would therefore not “discover” the river in any absolute sense; it would verify, measure, and institutionalize a river long imagined as a navigable corridor and strategic artery (Garnier, 1885). The early modern period should thus be understood not as marginal prelude but as epistemological groundwork. The sacred continuum had not disappeared within the basin; ritual and agrarian rhythms remained structurally central to local societies. Yet within European discourse, the Mekong had already undergone cognitive displacement. It existed as territory-to-be-mapped, route-to-be-evaluated, and space-to-be-integrated. The abstraction was complete in principle before it became administrative reality.

5. Colonial cartography and the French Mekong Project (19th Century)

5.1 Imperial rivalry and the French turn toward the Mekong Basin

In the colonial period, hydraulic politics underwent a fundamental epistemological transformation. The relational and cosmologically embedded governance of water was displaced by cartographic abstraction and administrative territorialization. The Mekong ceased to be governed through ecological mediation and became instead a measurable, bounded, and extractable hydrological infrastructure within a modern imperial state.

While the pre-colonial, Cold War, and post-Cold War periods are examined as path dependencies that shaped and were shaped by this pivotal transformation, the colonial period constitutes the analytical core of this study, as it is here that the political vocabulary governing the Mekong basin was definitively recast.

By the mid-nineteenth century, the geopolitical landscape of Asia had been profoundly reshaped by industrialization, naval expansion, and intensified imperial rivalry. The French turn toward the Mekong basin cannot be understood in isolation; it must be situated within the broader competition between European powers (particularly Britain and France) for influence over continental trade routes and access to China. British expansion in India during the eighteenth and early nineteenth centuries had already established a formidable imperial presence on the subcontinent. By the 1820s and 1830s, British influence extended into Burma, gradually approaching mainland Southeast Asia. Following the First and Second Opium Wars (1839–1842; 1856–1860), Britain secured treaty ports in China, reinforcing its dominance in East Asian trade (Keay, 2005). This expansion created both economic opportunity and strategic anxiety in Paris. French policymakers feared exclusion from continental Asian markets and sought compensatory spaces for influence.

The seizure of Saigon in 1859 and the formal establishment of Cochinchina as a French colony in 1862 marked the beginning of sustained French involvement in the lower Mekong region. Cambodia was placed under French protection in 1863, consolidating Paris's presence along significant stretches of the river's lower basin. Yet these early colonial acquisitions were controversial within France itself. Critics in the National Assembly questioned their economic viability and strategic necessity. The colonies appeared distant, administratively burdensome, and lacking clear commercial return. Within this context of uncertainty emerged the idea that the Mekong could provide a solution. If the river proved navigable to southwestern China, it might serve as a continental trade corridor rivaling British access through the Yangtze basin. Such a route would not only enhance French commercial prospects but also elevate France's prestige as a global power capable of penetrating the Asian interior (Osborne, 2012). This strategic revaluation of the Mekong represented a decisive break from earlier European engagement. Unlike the speculative and episodic explorations of the sixteenth and seventeenth centuries, the French approach was institutional, state-sponsored, and technologically equipped. The river was no longer an object of rumor or missionary description; it was to be systematically surveyed, measured, and integrated into imperial planning.

At the same time, French expansion in mainland Southeast Asia was shaped by ideological currents. The so-called "mission civilisatrice" framed colonial intervention as both economic opportunity and civilizational duty. The rediscovery of Angkor by Henri Mouhot in the 1860s fueled metropolitan fascination with Khmer monumental heritage, reinforcing narratives that presented France as the heir and protector of a "lost civilization." Such rhetoric obscured the continuity of living Khmer society but provided cultural justification for territorial expansion (Burrows, 1986). Thus, by the 1860s, the Mekong stood at the intersection of strategic anxiety, economic speculation, and ideological ambition. It was no longer merely a river within Southeast Asia; it had become a projected solution to French imperial insecurity. The stage was set for systematic exploration.

5.2 The Mekong Exploration Commission and the institutionalization of river knowledge

The Mekong Exploration Commission (1866–1868) represented the decisive moment in which speculative geography was transformed into institutionalized imperial knowledge. Unlike earlier missionary or commercial encounters, the expedition was explicitly state-sponsored and strategically motivated. Its formal objective was to determine whether the Mekong could serve as a navigable artery linking French Cochinchina to southwestern China, thereby counterbalancing British commercial dominance in East Asia (Keay, 2005). Led by Ernest Doudart de Lagrée and Francis Garnier, the mission combined naval officers, engineers, surveyors, and naturalists, reflecting the nineteenth-century fusion of

scientific inquiry and imperial ambition. The expedition departed from Saigon in 1866 and proceeded upstream through Cambodia and Laos, conducting hydrographic measurements, mapping river segments, and documenting topographical features. Rather than merely traversing the river, the commission dissected it into quantifiable data: depth, current velocity, gradient and navigational barriers. The results quickly challenged metropolitan expectations. The structural discontinuity posed by the Khone Falls made uninterrupted navigation toward China unfeasible. Seasonal variability and complex rapids further limited commercial viability. The Mekong did not conform to the linear infrastructural model anticipated in Paris. Its morphology resisted seamless integration into imperial trade networks (Osborne, 2012).

Yet the expedition's strategic disappointment did not equate to failure. On the contrary, its most enduring impact lay in knowledge production. The surveys generated detailed cartographic materials that standardized the river within colonial archives. Published accounts, particularly Garnier's subsequent reports, circulated widely in France and repositioned the Mekong as a mapped and measurable entity rather than a speculative corridor (Garnier, 1885). Crucially, the commission shifted the axis of imperial engagement. When the Mekong proved unsuitable as a direct route to China, French attention turned

toward the Red River in Tonkin. Thus, even in its limitations, the expedition catalyzed territorial expansion elsewhere in Indochina. The Mekong ceased to be imagined primarily as a commercial gateway and became instead a strategic spine within a broader colonial federation. The commission therefore marks a decisive transition: from anticipation to institutional abstraction. The river was not conquered through military force at this stage; it was stabilized through measurement, mapping, and bureaucratic inscription. The Mekong entered colonial modernity not first as a battlefield or plantation zone, but as a surveyed hydrological system embedded within imperial administrative rationality.

5.3 Cartography, knowledge production and the colonial reordering of space

Although the Mekong Exploration Commission failed to demonstrate the river's viability as a continuous commercial artery to China, it succeeded in something arguably more consequential: the systematic transformation of the Mekong into a cartographically stabilized object of imperial knowledge. The reports published after the expedition (particularly Garnier's *Voyage d'exploration en Indo-Chine*, 1885) circulated widely in metropolitan scientific and political circles. They did not merely describe the river; they fixed it within a coherent geographic narrative (Garnier, 1885).

Cartography played a decisive role in this process. The expedition's surveys divided the river into measurable segments, recording depths, gradients, seasonal variations, and obstacles. What had previously been experienced as a fluctuating

hydrological environment (embedded in agrarian cycles and ritual temporality) was rendered as a linear and segmented form. Rapids were converted into technical data; waterfalls into navigational barriers quantified in meters; tributaries into mapped coordinates. This shift from lived river to measured river had profound implications. Maps do not simply reflect space; they reorder it. By imposing visual continuity and standardized scale, colonial cartography abstracted the Mekong from its local relational context. It transformed a river historically embedded in overlapping spheres of authority into a legible entity suitable for administrative planning (Nalesini, 2000).

The production of geographic knowledge was closely tied to metropolitan institutions. French geographical societies, naval academies and colonial ministries treated the expedition's findings as strategic assets. Hydrographic charts circulated among military planners and commercial interests. The Mekong became a subject of debate not in terms of cosmological significance or agrarian stability, but in terms of transport feasibility, customs regulation, and territorial delimitation. This knowledge production also carried a temporal narrative. Colonial discourse often framed the Mekong basin as a space of past grandeur and present stagnation. Angkor's monumental ruins were juxtaposed with contemporary political fragmentation, reinforcing the notion that European intervention represented progress and rationalization (Stark, 2014). The river, once central to hydraulic sovereignty, was reinterpreted as underutilized potential awaiting scientific management.

Cartography thus did more than measure. It created preconditions for governance. By stabilizing the river on paper, the colonial state could imagine it as divisible, taxable, and defensible. The Mekong began to appear not only as a route but as a boundary. Lines drawn across maps preceded lines enforced on the ground. Importantly, this transformation did not immediately erase preexisting practices. Riverine communities continued to fish, cultivate, and navigate according to seasonal rhythms. Local political hierarchies persisted. Yet above these lived continuities emerged a superimposed administrative logic grounded in territorial modernity. The river's meaning was therefore layered. For local populations, it remained an ecological lifeline; for colonial authorities, it became a measurable infrastructure. These two understandings coexisted, but they operated within increasingly asymmetrical power relations. By the late nineteenth century, the Mekong had been integrated into a broader colonial spatial order. It was no longer simply a natural feature traversing loosely bounded polities. It was a mapped axis within an expanding imperial federation.

5.4 Boundary-making, administrative integration and the territorialization of the Mekong Basin

If the Mekong Exploration Commission transformed the river into a cartographic object, the final decades of the nineteenth century converted that

abstraction into territorial reality. The gradual consolidation of French Indochina institutionalized the river within a modern administrative and geopolitical framework that fundamentally altered its historical function. A decisive moment occurred during the Franco-Siamese crisis of 1893. Tensions between France and the Kingdom of Siam (present-day Thailand) escalated over control of territories east of the Mekong. French gunboats advanced toward Bangkok, and diplomatic pressure forced Siam to cede lands on the eastern bank of the river (Malitz, 2021). The Mekong was thus formalized as an international boundary between Siam and French-controlled Laos. This transformation was historically profound. For centuries, the river had functioned as a connective axis linking communities across its banks. Political authority in mainland Southeast Asia had operated through overlapping mandala-like spheres of influence rather than rigid territorial demarcation. By redefining the Mekong as a boundary, colonial diplomacy imposed a linear conception of sovereignty onto a previously fluid spatial order. The river, once a medium of integration, became an instrument of separation.

Boundary-making required more than cartographic inscription. It necessitated administrative infrastructure. French authorities reorganized the Mekong basin into provinces, customs districts, and fiscal jurisdictions. Tax collection, policing, and bureaucratic oversight were extended into riverine regions that had previously been governed through negotiated hierarchies and ritual allegiance. River crossings that had long facilitated trade and kinship networks were subjected to new regulatory regimes. Mobility, once structured by seasonal rhythms and local authority, became contingent upon colonial permission. The Mekong's banks were no longer simply agricultural or ritual landscapes; they became borderlands.

At the same time, the lower Mekong delta underwent intensified economic transformation. Under French administration, rice cultivation expanded dramatically, integrating the region into global export markets (Osborne, 2012). Irrigation and canal construction projects were pursued not to reinforce cosmological legitimacy (as under Angkor) but to maximize extraction and commercial yield. Hydraulic management was reframed within capitalist logic. This economic reconfiguration reinforced territorialization. The delta became an engine of colonial revenue, while upland and inland zones, particularly in Laos, remained comparatively marginal within the federation. Spatial inequality deepened within Indochina, structured in part by the differential integration of river segments into global markets.

The Mekong thus acquired multiple colonial functions: it was a boundary, an administrative spine, and a channel of economic extraction. Yet this territorial modernity coexisted uneasily with enduring riverine practices. Fishing communities, seasonal flood adaptation, and informal cross-border trade persisted beneath the surface of formal governance. Colonial borders were often porous in practice, even when rigid on maps. By the turn of the twentieth century, however,

the epistemological rupture initiated in the sixteenth century had reached institutional consolidation. The Mekong was no longer conceptualized primarily as sacred geography or relational sovereignty. It had been transformed into: a measurable hydrological system, a legally defined international boundary and an infrastructural component of a modern colonial state. This transformation did not erase the river's ecological centrality, but it profoundly altered the political vocabulary through which it was governed. The Mekong had entered the age of territorial modernity.

6. War, decolonization and the militarization of the Mekong (20th Century)

6.1 *Japanese occupation and the fracturing of colonial authority (1940–1945)*

During the Cold War period, hydraulic politics was restructured along two parallel axes: militarization and developmental technocracy. The river became simultaneously a strategic frontier subject to armed control and a programmable hydrological system to be rationalized through engineering and basin-wide planning. Both axes reinforced the territorial logic established by colonial cartography while intensifying the abstraction of the river from its ecological and relational foundations.

By the early twentieth century, the Mekong had been firmly incorporated into the administrative and territorial framework of French Indochina. Yet this apparent stability concealed structural fragilities that would be exposed during the Second World War. The Japanese occupation of Indochina between 1940 and 1945 did not immediately dismantle French administration; instead, it layered military control over a weakened colonial state (Osborne, 2012). This dual authority introduced new forms of strategic instrumentalization of the Mekong basin. Following the fall of France in 1940, the Vichy regime retained nominal administrative authority in Indochina, but Japanese forces exercised effective military dominance. The Mekong corridor, particularly in its lower stretches through Cambodia and Cochinchina, acquired logistical significance. River routes were utilized for troop movement, resource extraction, and the maintenance of supply lines within Japan's broader "Greater East Asia Co-Prosperity Sphere" (Kiernan, 2017). Unlike earlier colonial rationalization, Japanese occupation intensified militarization without fully replacing administrative structures. The river became a corridor of surveillance and coercion. Control over transport nodes, river crossings, and ports acquired immediate military relevance. Yet the occupation did not fundamentally reconfigure the epistemological status of the Mekong; rather, it accelerated its transformation into strategic infrastructure.

At the same time, riverine life persisted beneath occupation. Agricultural production along the Mekong delta remained essential for regional food supply. Fishing communities continued seasonal patterns, even as requisitions and wartime

shortages increased hardship. The river's ecological rhythms endured despite geopolitical rupture. The Japanese coup against French authority in March 1945 abruptly dismantled the fragile Vichy arrangement (Thi Tham, 2024). When Japan surrendered later that year, a power vacuum emerged across Indochina. The Mekong basin, long subordinated to colonial governance, entered a period of political uncertainty in which sovereignty itself became contested.

6.2 *The first Indochina War and the reconfiguration of sovereignty (1946–1954)*

The collapse of Japanese rule did not restore the prewar colonial order. Instead, anti-colonial movements surged across Indochina. In Vietnam, the Viet Minh declared independence in September 1945. French attempts to reassert authority led to the outbreak of the First Indochina War in 1946. Although major battles unfolded primarily in northern Vietnam, the Mekong basin was not peripheral to the conflict (Kiernan, 2017). The river served as a logistical artery, facilitating troop movement, supply transport, and communication between colonial administrative centers. In the delta, dense networks of canals and distributaries created complex environments that favored irregular warfare. The war revealed a crucial transformation: The Mekong was no longer simply a colonial administrative axis; it had become a contested strategic landscape. Competing forces sought to control river crossings, ports, and supply routes. Mobility along waterways became militarized. The Geneva Accords of 1954 formally ended French rule in Indochina, partitioning Vietnam and recognizing the independence of Laos and Cambodia (Thi Tham, 2024). Yet independence did not restore precolonial relational sovereignty. Instead, it entrenched modern territorial nationalism. The Mekong now traversed internationally recognized states with rigid borders, each asserting exclusive jurisdiction over its segment of the river. This transition marked a further consolidation of territorial modernity. The river remained a connective ecological system, but politically it was fragmented among sovereign states.

6.3 *Cold War geopolitics and the river as militarized frontier*

During the Cold War, the Mekong basin was drawn into a global ideological confrontation that transformed the river into a strategic frontier. In Laos and Vietnam, riverine geography became inseparable from military planning. Control over waterways, crossings, and adjacent urban centers acquired tactical significance, embedding the Mekong within broader containment strategies. In Laos, internal conflict between the Royal Lao Government and the Pathet Lao unfolded within a landscape structured by river valleys and tributary corridors (Fall, 1957). Although the principal combat zones lay east of the Mekong, the basin as a whole was affected by aerial bombardment, displacement, and infrastructural disruption (Office of the Historian, n.d.). Hydrological space became entangled with counterinsurgency logistics and regional instability. In Vietnam, the Mekong Delta

emerged as one of the most complex theaters of the war. Its dense network of distributaries, canals, and floodplains facilitated guerrilla mobility while complicating conventional military control. Riverine patrol operations sought to regulate movement and interdict supply routes, effectively transforming sections of the delta into zones of continuous surveillance and armed engagement. The environmental consequences were significant. Military operations disrupted agrarian rhythms and damaged ecological systems already dependent on seasonal balance (Citino, 2017). Yet even under conditions of militarization, the river remained indispensable to civilian life. Fishing, rice cultivation, and informal exchange persisted within and alongside conflict zones. The Cold War thus introduced a new layer to the Mekong's historical trajectory. The river was no longer solely a colonial boundary or developmental resource; it became a militarized landscape embedded in global geopolitical rivalry. However, this transformation did not erase earlier abstractions. Rather, it reinforced the perception of the river as strategic infrastructure: territory to be secured, monitored, and managed within national security frameworks.

6.4 Developmental technocracy and the Mekong Committee: modernization as river engineering

Parallel to the militarization of the Mekong basin during the Cold War, a second and less overt transformation unfolded: the rise of developmental technocracy. Even before large-scale escalation in Vietnam, the river had become the object of modernization schemes framed within postwar development discourse. In 1957, under the auspices of the United Nations Economic Commission for Asia and the Far East (ECAFE), the Mekong Committee was established by Cambodia, Laos, Thailand, and South Vietnam. Its mandate focused on basin-wide cooperation in hydropower, irrigation, flood control, and navigation. China and Myanmar were excluded, reflecting Cold War divisions and upstream geopolitical constraints. The creation of the Mekong Committee marked a conceptual shift. Whereas colonial cartography had measured and divided the river, postwar technocracy sought to optimize and engineer it (Figiaconi, 2020). The vocabulary moved from territorial consolidation to modernization, from boundary-making to infrastructure planning. American influence was central: within containment strategy, development was framed as political stabilization. The Tennessee Valley Authority provided a model for basin-wide coordination, and the Mekong was imagined as a system to be rationalized through dams and reservoirs (Polese, 2020). Extensive surveys and master plans were produced, including ambitious proposals such as the Pa Mong dam in Laos (Woodward, 1969).

Yet many projects remained unrealized. Escalating conflict, funding limitations, and political fragmentation stalled implementation. The Mekong Committee functioned more as a planning forum than as an engineering authority.

Nevertheless, its intellectual impact was enduring. The river was redefined as an integrated basin subject to scientific coordination.

Hydrological variability came to be treated as inefficiency to be managed rather than seasonal rhythm to be accommodated. This phase represented a second institutionalization of abstraction. If colonialism had territorialized the Mekong, developmental technocracy systematized it as an infrastructure network. Sovereignty remained fragmented, cooperation conditional, and upstream participation absent. By the late 1970s the Committee entered dormancy, yet the paradigm it established endured. The Mekong was no longer primarily a sacred continuum or colonial boundary; it had become a programmable hydrological system. An understanding that would decisively shape post-Cold War hydropolitics and Indo-Pacific strategic integration (ESCAP, 1978).

7. Post-Cold War hydropolitics and the Indo-Pacific reframing of the Mekong

7.1 The 1995 Mekong Agreement and the reconfiguration of basin governance

In the post-Cold War period, hydraulic politics in the Mekong basin entered a new phase characterized by what this article terms engineered interdependence. Upstream dam construction, particularly along China's Lancang cascade, has introduced structural asymmetry into basin governance, enabling the modulation of ecological rhythms through infrastructural control. Simultaneously, the Indo-Pacific strategic framework has embedded hydraulic politics within great-power competition, transforming water governance into a site of normative contestation and geopolitical rivalry.

The end of the Cold War and the gradual normalization of diplomatic relations in mainland Southeast Asia opened a new chapter in the governance of the Mekong basin. The ideological polarization that had previously constrained regional cooperation gave way to cautious institutional rebuilding. In this context, the signing of the 1995 Agreement on the Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin marked a pivotal moment. The agreement, signed by Thailand, Laos, Cambodia, and Vietnam, established the Mekong River Commission (MRC) as the successor to earlier cooperative frameworks. Unlike the Cold War-era Mekong Committee, the new institutional architecture emphasized principles of sustainable development, equitable utilization, and basin-wide consultation (Mekong River Commission, 1995). The language shifted noticeably: where earlier planning documents had focused on modernization and engineering ambition, the 1995 agreement incorporated environmental awareness and transboundary coordination.

Yet this reconfiguration did not resolve fundamental underlying tensions. China and Myanmar (both upstream states) remained outside the formal framework, participating only as dialogue partners. This exclusion was not merely procedural;

it reflected deeper geopolitical realities. The upper Mekong, known in China as the Lancang River, was already entering a phase of accelerated dam construction that would profoundly reshape downstream hydrology. The post-1995 governance model thus emerged within asymmetrical conditions. Downstream states institutionalized cooperative mechanisms precisely as upstream infrastructural transformation intensified. The MRC promoted data sharing, impact assessments, and prior consultation for major projects. However, its authority remained limited by the principle of national sovereignty. Compliance depended on political will rather than binding enforcement (Polese, 2020). This institutional moment illustrates a crucial historical continuity. Just as colonial cartography had produced territorial abstraction and Cold War technocracy had framed the river as programmable infrastructure, the post-Cold War era recorded the Mekong as a transboundary governance challenge. The vocabulary changed, from extraction to sustainability, but the underlying abstraction persisted. The river was treated as a basin to be managed, optimized, and negotiated within state-centric frameworks.

At the same time, regional economic integration accelerated. The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) expanded its internal connectivity initiatives, and cross-border trade intensified. The Mekong basin became central to subregional cooperation schemes such as the Greater Mekong Subregion (GMS) program, launched with support from the Asian Development Bank in 1992 (Stuart-Fox, 2009). Roads, bridges, and special economic zones proliferated along river corridors. The Mekong was once again being reframed, not merely as a water system, but as an infrastructure spine for economic integration. Yet beneath these institutional innovations lay a deeper transformation: the rise of China as the dominant upstream hydrological actor.

7.2 China's Lancang cascade and the structural production of upstream power

If the 1995 Mekong Agreement symbolized institutional optimism in downstream Southeast Asia, the parallel trajectory unfolding in China fundamentally altered the hydrological balance of the basin. Beginning in the 1990s and accelerating in the 2000s, the People's Republic of China initiated large-scale hydropower development along the upper Mekong (Lancang Jiang) transforming the river into a cascade of dams designed to maximize energy production and regulate seasonal flows. The first major installation, the Manwan Dam in 1995, marked the beginning of systematic upstream regulation. It was followed by progressively larger projects such as Dachaoshan in 2003, Xiaowan in 2010, and Nuozhadu in 2014, among others (Eyler, 2020). These structures created vast reservoirs capable of storing billions of cubic meters of water. The scale of hydraulic control represented a qualitative shift in basin governance. For the first time in history, the seasonal rhythm of the Mekong (long defined by monsoon cycles and ecological variability) could be partially modulated through engineered release

schedules. Dry-season flows could be augmented; wet-season peaks could be attenuated. From a Chinese perspective, such regulation enhanced flood control, energy security, and regional development in Yunnan Province (Eyler & Kwam, 2024).

However, the downstream implications were profound. The Mekong's ecological system is tightly calibrated to seasonal fluctuation. Flood pulses replenish sediment in the delta, sustain fisheries, and support floodplain agriculture. Alterations in sediment transport (caused by reservoir retention) affect delta stability, erosion patterns, and agricultural productivity. Fisheries, particularly in Cambodia and Laos, depend on predictable hydrological cycles. Irregular releases or flow suppression can disrupt spawning patterns and migration routes. Sediment trapping behind upstream dams reduces nutrient distribution downstream, weakening ecological resilience. In the Mekong Delta, already vulnerable to sea-level rise and saltwater intrusion, sediment decline compounds environmental stress (Grumbine & Xu, 2011). These hydrological changes generated what may be described as structural upstream asymmetry. Control over water storage may function as a form of strategic leverage, even where this is not explicitly intended. Even without overt politicization, the capacity to modulate flows confers influence. Downstream states, lacking comparable upstream reservoirs, operate within hydrological conditions shaped beyond their jurisdiction. China's position outside the Mekong River Commission reinforces this asymmetry. Although Beijing participates as a dialogue partner and has, in recent years, increased seasonal data sharing, it is not bound by the 1995 consultation procedures. Decision-making over dam construction and release schedules remains under sovereign national control (Ogden, 2023; Soukhaphon, Baird & Hogan, 2021).

The emergence of this asymmetry does not necessarily imply coercive intent. Chinese authorities frame dam construction primarily in developmental and energy-security terms, and some studies suggest that regulated dry-season releases can mitigate extreme drought impacts in certain downstream contexts. However, this framing has itself been contested. Hirsch (2016) and Eyler (2020) have argued that the distinction between developmental and strategic intent is analytically difficult to sustain when infrastructural capacity generates infrastructural leverage regardless of the motivation behind its construction. Baird and Shoemaker (2007) have further demonstrated that the communities most affected by hydrological alteration, namely riparian and fishing populations in Laos and Cambodia, have had minimal voice in either Chinese dam planning or the multilateral governance frameworks nominally designed to protect their interests (Haefner & Po, 2025). Intent may thus be less analytically decisive than structure in accounting for the political effects of upstream infrastructural capacity: the upper basin now possesses infrastructural capacity capable of influencing downstream hydrology at scale, and this capacity operates as a form of power whether or not it is explicitly wielded as such.

This structural condition has deeper historical roots. The Mekong has entered an era in which water is not merely a shared resource but an engineered variable. This transformation must be understood within longer historical continuity. The colonial period territorialized the river; the Cold War technocratic era systematized it; the contemporary upstream cascade centralizes control over its most fundamental ecological function: flow timing. In doing so, it redefines sovereignty in hydrological terms (United Nations Development Programme, 2021).

7.3 The Mekong in the Indo-Pacific Framework: connectivity, strategic overlay and competitive multilateralism

In the twenty-first century, the Mekong basin has been increasingly reframed within the broader geopolitical architecture of the Indo-Pacific. What was once understood primarily as a regional river system or subregional development corridor is now embedded in narratives of strategic competition, infrastructural connectivity, and normative order-building. The emergence of the Indo-Pacific concept (first articulated by Japanese policymakers and later institutionalized in U.S. strategic doctrine) repositioned mainland Southeast Asia within a maritime-continental continuum linking the Indian Ocean to the western Pacific. Within this framework, the Mekong occupies a pivotal intermediary space, connecting continental Southeast Asia to maritime trade routes and intersecting with both Chinese and Western connectivity initiatives.

The United States formalized its engagement through the Lower Mekong Initiative (LMI) in 2009, emphasizing environmental sustainability, water governance, and capacity-building. Although framed as technical cooperation, the initiative reflected growing concern over upstream dam construction and the strategic implications of Chinese expansion (U.S. Agency for International Development, n.d.). In 2020, it evolved into the Mekong-U.S. Partnership, broadening its scope to include economic connectivity and governance standards. The river thus became part of a wider strategic landscape in which infrastructure financing and data transparency carried geopolitical significance. China, meanwhile, institutionalized its Lancang-Mekong Cooperation (LMC) mechanism in 2016, placing itself at the center of basin-wide dialogue. Linked to the Belt and Road Initiative, the LMC integrates hydropower, rail corridors, highways, and economic zones into a broader transcontinental logistics network. The Mekong is thereby embedded within a multi-modal connectivity matrix extending beyond water management (Eyler, 2020). This phase is marked by the overlay of strategic competition onto environmental governance. Water data sharing, dam coordination, and drought mitigation function not only as technical concerns but as indicators of transparency and influence. Drought episodes in 2019-2020 intensified debates over upstream retention and downstream impact, while satellite monitoring initiatives introduced new forms of data politics. Yet beneath strategic rhetoric, pragmatic

balancing persists. Downstream states navigate between infrastructure dependence and multilateral engagement, reflecting both vulnerability and agency. The Indo-Pacific reframing does not replace earlier paradigms; it overlays them (Kang & Sridhar, 2024). The Mekong remains a river of agriculture and fisheries, yet it has also become a geopolitical hinge within a contested regional order. Connectivity, once ecological and organic, is now infrastructural and strategic.

8. Literature review: historiography, hydropolitics and geopolitical reframing

The Mekong basin has generated a substantial multidisciplinary body of scholarship, yet this literature often develops along parallel trajectories that rarely converge within a fully integrated historical framework. Three broad analytical traditions can be identified, each offering partial illumination of the river's historical trajectory while leaving significant interpretive gaps that this article seeks to address.

The first tradition encompasses historical and archaeological scholarship. Studies have traditionally concentrated on Angkor and the sophistication of Khmer hydraulic engineering, emphasizing the centrality of water management to imperial consolidation (Stark, 2014). Subsequent research has connected hydraulic infrastructure to cosmological legitimacy and ritual sovereignty, situating political authority within ecological mediation (Stark, 2015), while climatic reconstructions have highlighted the vulnerability of complex hydraulic systems to environmental stress (Buckley et al., 2010). Although this body of work demonstrates the deep entanglement of ecology and power, it frequently treats Angkor as temporally self-contained rather than as part of a longer continuum of riverine governance. The transition from premodern hydraulic sovereignty to colonial territorial abstraction remains undertheorized within this tradition, creating a historiographical gap between ancient and modern that this article directly addresses (Keay, 2005).

The second tradition encompasses political ecology and hydropolitics. Since the 1990s, research has expanded in response to hydropower development along the Lancang, examining upstream and downstream asymmetry as well as alterations in sediment transport, fisheries, and seasonal flows (Figiaconi, 2020; Polese, 2020). Within this tradition, scholars such as Philip Hirsch (2016) and Kanokwan Manomom (2018) have made foundational contributions by demonstrating how large-scale infrastructure projects restructure not only ecological systems but also local livelihoods, governance arrangements, and power relations along the river. Ian Baird and Bruce Shoemaker (2007) have similarly foregrounded the social dimensions of hydropower development, documenting the displacement of riparian communities and the erosion of customary resource rights in ways that challenge purely technocratic framings of river management. Carl Middleton and John Dore (2015) have extended this analysis into the institutional domain, critically assessing

the limits of transboundary governance mechanisms such as the Mekong River Commission. While these contributions are indispensable for understanding contemporary hydropolitics, they tend to situate their analyses within relatively short time horizons, rarely tracing the deeper historical roots of the power asymmetries they identify. This article engages directly with their findings while arguing that a *longue durée* perspective is necessary to understand why such asymmetries are structurally reproduced rather than contingent.

The third tradition encompasses strategic and geopolitical studies. Institutional analyses assess the limits of the Mekong River Commission, while strategic studies situate the basin within the Indo-Pacific framework and interpret initiatives such as the Lower Mekong Initiative and Lancang-Mekong Cooperation as arenas of strategic competition (Kang & Sridhar, 2024). This literature offers important insights into contemporary great-power dynamics but tends to abstract the river from its ecological and historical context, treating it primarily as a site of infrastructure competition rather than as a space with deep relational histories. The result is an analytical presentism that this article seeks to overcome.

Parallel historiography has examined early modern European engagement through exploratory accounts, missionary narratives, and the cartographic incorporation of the Mekong into imperial strategy (Nalesini, 2000; Osborne, 2012). Colonial studies have focused on the Mekong Exploration Commission and its role in shaping French Indochina (Keay, 2005). However, the deeper epistemological shift from relational sovereignty to territorial abstraction, namely the transformation through which a cosmologically embedded river became a mapped and measurable colonial object, remains comparatively underexplored as a theoretical problem. This article addresses precisely this gap, treating the colonial cognitive rupture not merely as historical context but as a structurally decisive moment in the river's long-term governance trajectory.

Despite its richness, the scholarship remains fragmented. Historical analyses seldom extend into contemporary hydropolitics, strategic assessments often lack *longue durée* grounding, and environmental research can abstract ecological change from deeper political transformation. Cold War scholarship introduced a further strand centred on modernization theory and river basin planning, particularly the Mekong Committee as an experiment in technocratic coordination. Political ecology has since reassessed these initiatives, demonstrating how development projects restructured livelihoods and ecological systems, thereby reframing the Mekong as a contested socio-environmental space. Yet this reassessment has rarely been integrated with premodern hydraulic history or with contemporary geopolitical analysis.

This article bridges these literatures by arguing that the Mekong has historically functioned as a structuring axis in which sovereignty was embedded in ecological mediation, that European expansion introduced a structural epistemological shift toward territorial abstraction, and that Indo-Pacific geopolitics

represents an additional layer in the evolving governance of the river. In doing so, it responds to the call within political ecology and historical geography for more temporally grounded analyses of river governance, while offering historians and geopolitical analysts a conceptual framework capable of connecting premodern, colonial, and contemporary dynamics within a single interpretive arc. It should be noted that while broad historical surveys of the Mekong, such as Osborne (2012) and Diokno and Van Chinh (2006), have addressed aspects of the river's long-term trajectory, they do so primarily as narrative history rather than as conceptual analysis of governance transformation. The present article's contribution is not empirical novelty but analytical reframing: the explicit theorization of hydraulic sovereignty, relational continuum and "layered transformation" as interpretive categories capable of connecting premodern, colonial, and contemporary dynamics within a single explanatory framework.

9. Conclusion: reimagining the Mekong across temporal layers

This article has argued that the Mekong River cannot be adequately understood through the analytical frameworks of any single discipline or historical period. The central argument is that the river has functioned throughout its history as a historical continuum: a structuring axis through which successive regimes of political authority have been articulated, contested, and transformed. Three analytical categories have been developed to support this argument: hydraulic sovereignty, designating the premodern mode of authority grounded in ecological mediation rather than territorial enclosure; layered transformation, describing the process through which successive political regimes deposit additional strata of governance upon pre-existing formations without fully erasing them; and engineered interdependence, capturing the contemporary condition in which the river's ecological rhythms are actively modulated through upstream infrastructural control. The historical trajectory traced across the preceding sections reveals a pattern of cumulative reconfiguration rather than episodic rupture. In the precolonial era, sovereignty was relational and ecological, grounded in the mediation of seasonal rhythms and cosmological legitimacy. European expansion introduced a competing epistemology through missionary writing and cartographic representation, institutionalized by colonial governance into territorial modernity. The twentieth century layered militarization and developmental technocracy onto this foundation, while the post-Cold War era has generated structural asymmetry through upstream hydropower development and embedded the river within Indo-Pacific strategic competition. Yet across these transformations, a fundamental continuity persists: the river's ecological rhythms remain indispensable to the livelihoods of millions, and the tension between ecological continuity and institutional control continues to define the basin's present condition. The Mekong is not merely shaped by successive regimes of

power: it is a living archive of shifting sovereignties in which legitimacy remains inseparable from the management of water itself.

These findings carry implications for both scholarship and governance. Analytically, the conceptual vocabulary developed here (hydraulic sovereignty, layered transformation, and engineered interdependence) offers a framework for analyzing rivers not as passive geographical features but as active sites of political production across historical time, a framework that could also be productively applied to other major Asian river systems such as the Irrawaddy, the Salween or the Brahmaputra. In terms of governance, if the river's present condition is understood as the product of layered historical transformation rather than a contingent geopolitical conjuncture, then responses focused exclusively on technical coordination or diplomatic negotiation may prove insufficient. The structural asymmetry generated by upstream dam construction is not merely a hydrological problem but the latest expression of a centuries-long process of abstraction from the river's ecological and relational foundations. Effective governance would therefore require a broader renegotiation of the political vocabulary through which the Mekong is governed, one that reintroduces ecological relationality alongside territorial sovereignty as a legitimate basis for transboundary authority, and that recognizes infrastructure competition and environmental governance as expressions of the same underlying contest over the meaning and control of water.

References

- Baird, I. G., & Shoemaker, B. (2007). Unsettling Experiences: Internal Resettlement and International Aid Agencies in Laos. *Development and Change*, 38(5), 865-888. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.2007.00437.x>
- Beckwith, J. A. (2002). *Pre-Angkor Cambodia: The Transition from Prehistory to History* (Master's Thesis), University of Otago. <https://ourarchive.otago.ac.nz/esploro/outputs/graduate/Pre-Angkor-Cambodia-the-transition-from-prehistory/9926479297101891#file-0>
- Behrendt, K. (2007). *Pre-Angkor Traditions: The Mekong Delta and Peninsular Thailand*. The Metropolitan Museum of Art. https://www.metmuseum.org/toah/hd/pang/hd_pang.htm
- Braudel, F. (1958). Histoire et Sciences sociales: La longue durée. *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, 13(4), 725-753.
- Buckley, B. M., Anchukaitis, K. J., Penny, D., Fletcher, R., Cook, E. R., Sano, M., & Nam, L. C. (2010). Climate as Contributing Factor in the Demise of Angkor, Cambodia. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(15), 6748-6752. <https://doi.org/10.1073/pnas.0910827107>

- Bunthorn, K. (2022). Mapping Indo-Khmer Historical and Cultural Connections. *Journal of South Asian Studies*, 10(2), 169-181. <https://doi.org/10.33687/jsas.010.02.3913>
- Burrows, M. (1986). "Mission Civilisatrice": French Cultural Policy in the Middle East, 1860–1914. *The Historical Journal*, 29(1), 109-135. <https://www.jstor.org/stable/2639258>
- Catz, R. (1991). Fernão Mendes Pinto and his Peregrinação. *Hispania*, 74(3), 501-507. <https://doi.org/10.2307/344173>
- Chandler, D. (2000). *A History of Cambodia* (4th ed.). Westview Press. <https://cdn.angkordatabase.asia/libs/docs/d.chandler-a-history-of-cambodia.pdf>
- Citino, R. (2017). *The Vietnam War*. The National WWII Museum. <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/vietnam-war>
- Da Cruz, G. (1569). *Tractado em que se contam muito por extenso as cousas da China*. <https://purl.pt/26733>
- Di Tommaso, K. (2006). Mekong. In *Enciclopedia dei ragazzi Treccani*. Treccani. [https://www.treccani.it/enciclopedia/mekong_\(Enciclopedia-dei-ragazzi\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/mekong_(Enciclopedia-dei-ragazzi)/)
- Diokno, M. S., & Van Chinh, N. V. (Eds.). (2006). *The Mekong Arranged and Rearranged*. Mekong Press.
- ESCAP (1978). *Annual Report 1978: Interim Committee for Coordination of Investigations of the Lower Mekong Basin*. Mekong Secretariat. <https://repository.unescap.org/handle/20.500.12870/3625>
- Evans, D., Polkinghorne, M., Fletcher, R., Brotherson, D., Hall, T., Klassen, S., & Wijker, P. (2023). Perspectives on the Collapse of Angkor and the Khmer Empire. In *The Angkorian World* (pp. 543-544). Routledge. <https://hal.science/hal-04109009v1/document>
- Evans, G. (2016). The Tai Original Diaspora. *Journal of the Siam Society*, 104, 1-4. https://thesiamsociety.org/wp-content/uploads/2016/04/JSS_104_0b_Evans_TaiOriginalDiaspora.pdf
- Eyler, B. (2020, April 22). *Science Shows Chinese Dams Are Devastating the Mekong*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2020/04/22/science-shows-chinese-dams-devastating-mekong-river/>
- Eyler, B., & Kwan, R. (2024). *All Dams Map of the Mekong Basin: Mainstream and Tributaries*. Stimson Center. <https://www.stimson.org/2024/all-dams-map-of-the-mekong-basin/>
- Fall, B. B. (1957). The International Relations of Laos. *Pacific Affairs*, 30(1), 22-34.
- Figiaconi, F. (2020). *Geopolitical Competition in the Indo-Pacific: The Mekong Region*. Italian Institute for International Political Studies. <https://www.ispionline.it/en/publication/geopolitical-competition-indo-pacific-mekong-region-25627>

- Garnier, F. (1885). *Voyage d'exploration en Indo-Chine*. Librairie Hachette.
https://tile.loc.gov/storage-services/service/gdc/gdcwdl/wd/1_/14/37/9/wdl_14379/wdl_14379.pdf
- Grumbine, R. E., & Xu, J. (2011). Mekong Hydropower Development. *Science*, 332(6026), 178-179. <https://doi.org/10.1126/science.1200990>
- Haefner, A., & Po, S. (2025). Legitimacy and Hydropolitics in the Mekong Region: Lao PDR and Cambodia. *International Area Studies Review*.
<https://doi.org/10.1177/18681034251398549>
- Hall, K. R. (1985). The “Indianization” of Funan. In Hall, R. (Ed.). *Maritime Trade and State Development in Early Southeast Asia* (pp. 52-84). University of Hawai’i Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv9zckps.10>
- Higham, C. (2001). *The Civilization of Angkor*. University of California Press.
- Hirsch, P. (2016). The Shifting Regional Geopolitics of Mekong Dams. *Political Geography*, 51, 63-74. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2015.12.004>
- Hongsuwan, P. (2011). Sacralization of the Mekong River Through Folk Narratives. *Manusya: Journal of Humanities*, 14(19), 33-45.
<https://digital.car.chula.ac.th/manusya/vol14/iss19/3>
- Kang, H., & Sridhar, V. (2024). Droughts in the Mekong Basin: Current situation and Future Prospects. In Nguyen, H. Q., Apel, H., Le, Q. B., Nguyen, M. T., & Sridhar, V. (Eds.). *The Mekong River Basin: Ecohydrological Complexity from Catchment to Coast* (pp. 115-154). Elsevier.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-323-90814-6.00019-X>
- Keay, J. (2005). The Mekong Exploration Commission, 1866–68. *Asian Affairs*, 36(3), 289-302. https://www.luangprabangculture.com/uploads/1/8/3/0/18306261/the_mekong_exploration_commission_-_anglo_french_rivalry_in_se_asia.pdf
- Kiernan, B. (2017). Việt Nam: A History from Earliest Times to the Present. *The Asia-Pacific Journal*, 15(10), Article 5036.
- Loureiro, V. (2005). The Jesuits in Cambodia. *Bulletin of Portuguese-Japanese Studies*, 10-11, 193-222.
- Malitz, D. M. (2021). The Franco-Siamese War and the Russo-Japanese War. In Ahmad-Noor, F., & Carey, P.-B. R. (Eds.). *Racial Difference and the Colonial Wars of 19th century Southeast Asia* (pp. 151-178). Amsterdam University Press.
- Manorom, K. (2018). Hydropower Resettlement in the Mekong Region. *Water Knowledge*, 1, 3-8. <https://cgspace.cgiar.org/server/api/core/bitstreams/c2a53d07-6770-45ce-af78-8ee274579954/content>
- Mekong River Commission. (1995, April 5). *Agreement on the Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin*.
<https://www.mrcmekong.org/wp-content/uploads/2024/08/1995-Mekong-Agreement.pdf>

- Middleton, C., & Dore, J. (2015). Transboundary Water and Electricity Governance in mainland Southeast Asia: Linkages, Disjunctures and Implications. *International Journal of Water Governance*, 1, 93-120. <https://journals.open.tudelft.nl/ijwg/article/view/5894/5064>
- Montessoro, F. (2016). Le basi etniche degli stati nella regione dell'Asia-Pacifico. In Montessoro, F. (Ed.). *Asia-Pacifico: Regione Emergente. Luoghi, Culture, Relazioni* (pp. 235-247). Mimesis.
- Nalesini, O. (2000). Il Mekong come via commerciale nella percezione di missionari, mercanti e colonizzatori europei (secc. XVI–XIX). In Motta, G. (Ed.). *Mercanti e viaggiatori per le vie del mondo* (pp. 352-372). Franco Angeli.
- Office of the Historian. (n.d.). *Dien Bien Phu & the fall of French Indochina, 1954*. U.S. Department of State. <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/dien-bien-phu>
- Ogden, S. (2023). The Impact of China's Dams on the Mekong River Basin: Governance, Sustainable Development, and the Energy-Water Nexus. *Journal of Contemporary China*, 32(139), 152-169. <https://doi.org/10.1080/10670564.2022.2052445>
- Osborne, M. (2012). *Mekong: The Turbulent Past and Uncertain Future of Southeast Asia's Great River*. Allen & Unwin.
- Polese, F. (2020). *Il Fiume Mekong: Geopolitica Infrastrutturale E Impatto Ambientale*. Aspenia Online. <https://aspeniaonline.it/il-fiume-mekong-geopolitica-infrastrutturale-e-impatto-ambientale/>
- Raboni, A. (2023). *La vita e i viaggi di Vasco da Gama, il primo europeo a raggiungere l'India via mare*. Geopop. <https://www.geopop.it/la-vita-e-i-viaggi-di-vasco-da-gama-il-primo-europeo-a-raggiungere-lindia-via-mare/>
- Reid, A. (2000). *I cinesi d'Oltremare*. Fondazione Giovanni Agnelli. https://www.byterfly.eu/islandora/object/librib%3A71072/datastream/PDF/content/librib_71072.pdf?
- Soukhaphon, A., Baird, I. G., & Hogan, Z. S. (2021). The Impacts of Hydropower Dams in the Mekong River Basin. *Water*, 13(3), 265. <https://www.mdpi.com/2073-4441/13/3/265>
- Stark, M. T. (2014). Pre-Angkorian and Angkorian Cambodia. In Glover, I., & Bellwood, P. (Eds.). *Southeast Asia: From Prehistory to History* (pp. 101-107). Routledge.
- Stark, M. T. (2015). Inscribing Legitimacy and Building Power in the Mekong Delta. In Emberling, G. (Ed.). *Social Theory in Archaeology and Ancient History: The Present and Future of Counternarratives* (pp. 75-106). Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/abs/social-theory-in-archaeology-and-ancient-history/inscribing-legitimacy-and-building-power-in-the-mekong-delta/6B97DB7381B52419F98D4027689E4A5A>

- Stuart-Fox, M. (2009). Laos. In Severino, R. C., Thomson, E., & Hong, M. (Eds.). *Southeast Asia in a New Era: Ten Countries, One Region in ASEAN* (pp. 97-110). Institute of Southeast Asian Studies.
- Thi Tham, H. (2024). The Declaration of Independence (1945) of the Democratic Republic of Vietnam and Its Role in the Struggle for Independence of the People Worldwide. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 13(4), 400-411.
- U.S. Agency for International Development. (n.d.). *Lower Mekong Initiative (LMI)*. U.S. Department of State. <https://2009-2017.state.gov/p/eap/mekong/index.htm>
- United Nations Development Programme. (2021). *55% of Mekong Delta Population Affected by Climate Change by 2100*. United Nations Development Programme. <https://www.undp.org/vietnam/55-mekong-delta-population-affected-climate-change-2100>
- Vickery, M. (2003). Funan Reviewed: Deconstructing The Ancients. *Bulletin de l'École Française d'Extrême-Orient*, 90-91, 101-143. <https://doi.org/10.3406/befeo.2003.3609>
- Wheeler, C. (2004). Carool Kersten (Ed.), Strange events in the kingdoms of Cambodia and Laos (1635–1644). *Itinerario*, 28(2), 207-209. <https://doi.org/10.1017/S0165115300019768>
- Woodward, L. A. (1969). The Pa Mong Project on the Mekong. *Photogrammetric Engineering*, 35(12), 1243-1249.

บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่ง ผู้บริหารและสมาชิกสภาตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ในระหว่างการเลือกตั้ง 28 มีนาคม พ.ศ. 2564¹

พงศกร ตุ่นวงศ์²

วันที่รับบทความ: 26 ธันวาคม 2568; วันที่แก้ไขล่าสุด: 27 มีนาคม 2569; วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 9 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเรื่องบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภา ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ในระหว่างการเลือกตั้ง 28 มีนาคม พ.ศ. 2564 มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับการรวมกลุ่มในตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน 2) ศึกษาบทบาทของกลุ่มนักการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง โดยวิธีการสัมภาษณ์ นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับการรวมกลุ่มในแต่ละกลุ่มของนักการเมืองมีที่มาและเป้าหมายของการรวมกลุ่มแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่เป็นประชาชนในพื้นที่และเป็นที่รู้จักคนประชาชนทั่วไปหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีแม่บ้าน ฯลฯ ที่พบเจอได้บ่อยครั้ง จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน พวกเขาปรับตัวกันโดยมีจุดมุ่งหมายเข้ามาทำงานเพื่อประชาชน และต้องการพัฒนาพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ การวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มนักการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภา ในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน พบว่าการหาเสียงช่วงเลือกตั้งของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นแต่ละกลุ่ม มีความคล้ายกัน ประชาชนเลือกผู้สมัครที่เป็นคนกว้างขวางมีที่รู้จักของผู้คน มีผลงานเด่น ในขณะที่นักการเมืองท้องถิ่นพยายามกระจายผู้สมัครให้มีทุกหมู่บ้านเพื่อจะได้ช่วยกันหาเสียง และแนะนำแต่ละหมู่บ้านให้รู้จักตัวผู้สมัครทุกคน พร้อมกับเสนอนโยบาย แนวคิดการทำงานการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย ศักยภาพชุมชน มุ่งเน้นความเข้าใจและพัฒนาสู่เป้าหมายที่ยั่งยืน เช่น นโยบายที่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน

คำสำคัญ นักการเมืองท้องถิ่น, การเมืองท้องถิ่น, การเลือกตั้งท้องถิ่น

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระ เรื่อง บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภา ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: pongsakorn_toonwong@cmu.ac.th

The Role of Local Politicians in the Competition
for Executive and Subdistrict Council Positions
in Pa Phai Subdistrict, Li District, Lamphun Province,
during the Election of March 28, 2021

Pongsakorn Toonwong³

Received: 26 December 2025; Revised: 27 March 2026; Accepted: 9 April 2026

Abstract

This article analyzes the topic of local politicians in the competition for executive and council positions in Pa Phai Subdistrict, Li District, Lamphun Province during the election on 28 March 2021 aimed to: 1) Study the history of the relationship between local politicians and groups in Pa Phai Subdistrict, Li District, Lamphun Province. 2) Study the role of political groups during the campaign for executive and council members in Pa Phai Subdistrict, Li District, Lamphun Province. This was a qualitative study by selecting specific key informants by interviewing them. local politicians, community leaders, housewives, public health volunteers, and the elderly, totaling 10 people. The results of the study found that the history of the relationship between local politicians and groups in each group of politicians had different origins and goals. Mostly local people and were known to the general public or were members of a group within the community, such as community leaders, housewives, etc., which were often found from participating in various activities within the community. They came together with the aim of working for the people and wanted to develop the Pa Phai Subdistrict Municipality area. Analysis of the role of political groups during the campaign for executive and council members in Pa Phai Subdistrict, Li District, Lamphun Province, it was found that the election campaigns of each local politician group were similar. People chose candidates who were widely known and had outstanding achievements. Meanwhile, local politicians tried to distribute candidates to every village so that they could help campaign and introduce each village to get to know each candidate. They also proposed policies and concepts for working on development to cover all aspects, whether

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University 50200.
E-mail: pongsakorn_toonwong@cmu.ac.th

it was policy setting, community potential, focusing on understanding and developing towards sustainable goals, such as policies related to infrastructure.

Keywords Local Politician, Local Politics, Local Elections

1. บทนำ

เมื่อประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจังโดยกำหนดให้คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นที่จะต้องมาจากการเลือกตั้ง (สถาบันพระปกเกล้า, 2568) การเกิดขึ้นของการปกครองท้องถิ่น เป็นการจัดการความสัมพันธ์ของอำนาจบริหารระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐธรรมนูญ ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจังโดยกำหนดให้คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน วาระละ 4 ปี ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ ดังนั้น การปกครองท้องถิ่น (Local Government) เป็นรูปแบบการปกครองที่สำคัญ และจำเป็นในสภาพปัญหาปัจจุบัน เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีปัญหาที่แตกต่างกันออกไป รัฐส่วนกลางไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องต่อสภาพท้องถิ่น ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกตัวแทนของท้องถิ่นเองมาเป็นผู้ดูแล นโยบาย และแนวทางในการบริหารงาน กิจกรรมหรือบริการสาธารณะต่าง ๆ และการตอบสนองต่อความต้องการที่ออกมาอย่างมีประสิทธิภาพที่สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเองมากกว่า การจัดการที่มาจากรัฐส่วนกลาง

อย่างไรก็ตาม การยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประกาศยึดอำนาจเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 (ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, 2557) การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นดำรงตำแหน่งต่อเนื่องเป็นเวลานาน กล่าวคือ ไม่มีการเลือกตั้ง 8 ปี ผลประโยชน์จึงอาจขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหรือกลุ่มบางกลุ่มเป็นเวลานาน เมื่อไม่มีการเลือกตั้งเป็นเวลานาน ทำให้มีแนวโน้มว่าการเมืองท้องถิ่นจะมีการแสวงหาอำนาจ และวางแผนเพื่อจะเข้าสู่อำนาจด้วยวิธีการต่าง ๆ ในการช่วงชิงอำนาจนี้ เพราะการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม ผลประโยชน์ส่วนตัว หรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ขึ้นอยู่กับประชาชนในพื้นที่ที่มีความตื่นตัวในการเลือกตั้งครั้งนี้หรือไม่ ด้วยเหตุผลนี้นักการเมืองท้องถิ่นบางคนจึงพัฒนามาจากกลุ่มผลประโยชน์ หรือได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นของตน

จากที่กล่าวมานักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องการดำรงตำแหน่งทางการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องใช้วิธีการและกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สามารถทำเพื่อชนะนักการเมืองคู่แข่ง และได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภา หนึ่งในวิธีที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มกันของนักการเมืองท้องถิ่นที่ลงสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภา และจะมีกลยุทธ์การเคลื่อนไหวของกลุ่ม คือการร่วมมือกันหาคะแนนเสียงจากประชาชนในพื้นที่บางกลุ่ม อาจจะใช้วิธีการอุปถัมภ์ระหว่างกลุ่มนักการเมืองกับกลุ่มสนับสนุน ทำให้การรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญในทางการเมือง การรวมกลุ่มจะช่วยเน้นสถานะและเป้าหมายของกลุ่มให้ชัดเจนมากขึ้นในสังคม เมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ได้รวมกลุ่มการรวมกลุ่มจะมีตัวตนชัดเจนมากขึ้นในชุมชน

ดังนั้น บทความวิจัยนี้ศึกษาตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ในระหว่างการเลือกตั้ง 28 มีนาคม พ.ศ. 2564 เนื่องจากการเลือกตั้งหลังการดำรงตำแหน่งอย่างยาวนานของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาที่ไม่มีการเลือกตั้งเป็นเวลา 8 ปี และพื้นที่มีลักษณะที่โดดเด่นคือได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประเภททั่วไป (รางวัลที่ 2) ใน พ.ศ. 2562 ต่อมาได้รับรางวัล ประเภทโดดเด่น (รางวัลที่ 1) ใน พ.ศ. 2564 (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2562, 2564) จากที่กล่าวมาเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีศักยภาพการบริหารจัดการและเป็นแรงจูงใจสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นที่จะชิงตำแหน่งทางการเมือง เข้าสู่อำนาจและผลประโยชน์

2. วัตถุประสงค์

- (1) ศึกษาความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับการรวมกลุ่มในตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน
- (2) ศึกษาบทบาทของกลุ่มนักการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

3. แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม

บทความนี้ผู้เขียนใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษา ดังนี้

3.1 แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์

สาระสำคัญของแนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ ปรากฏในงานของ David Truman (1951) ให้ความเห็นว่าความหลากหลายของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ถือเป็นเรื่องดีต่อประชาธิปไตย เพราะทำให้ไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอำนาจมากพอจะครอบงำทั้งสังคมได้ การแข่งขันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อย่างอิสระ การดำเนินการ และแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นไปอย่างค่อนข้างเสรี ไม่เป็นระเบียบแบบแผนชัดเจน สุดท้ายแล้วจะทำให้เกิดการคานอำนาจกันเอง ต่อมา รัสสเวิร์ด ธาระพรพันธุ์ (2546) ได้ให้คำอธิบายว่า กลุ่มผลประโยชน์จะสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำทางอำนาจ กลุ่มที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างก็พยายามที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองผ่านการส่งตัวแทนหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เพื่อเข้าไปเป็นตัวแทนของกลุ่มหรือรับฟังปัญหาข้อเรียกร้องของกลุ่ม เมื่อกลุ่มใดสามารถมีอิทธิพล กลุ่มนั้นก็จะมีบทบาทในการกำหนดนโยบายของท้องถิ่นได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และประชาชนถือเป็นฐานเสียงที่สำคัญแก่กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างมาก ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะใช้วิธีการต่าง ๆ ทำให้ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชน ในขณะที่ แสง รัตนมงคลมาศ (2527) ได้ให้คำอธิบายว่า กลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของบุคคลต่าง ๆ โดยสมัครใจ มิใช่เป็นการรวมในลักษณะที่ถูกบังคับให้รวม หรืออยู่ในภาวะครอบงำอย่างที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น โดยกลุ่มผลประโยชน์มีเจตนาของการเข้าร่วมกลุ่มก็เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน โดยมีใช่เป็นการรวมกันเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่เกี่ยวข้อง

กับผลประโยชน์แต่อย่างใด และกลุ่มผลประโยชน์มีความต้องการที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มตน

3.2 แนวคิดระบบอุปถัมภ์

ลิขิต ธีรเวคิน (2542) ได้ให้คำอธิบายแนวคิดระบบอุปถัมภ์ว่า เป็นระบบที่อยู่ในสังคมค่านิยม จารีตประเพณี โดยการจัดกลุ่มระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ ซึ่งผู้อุปถัมภ์จะเป็นคนมีฐานอำนาจทางสังคม เช่น มีเงินทอง ร่ำรวย มีอำนาจเป็นที่รู้จักในวงกว้าง กล่าวคือระบบนี้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของผลประโยชน์ โดยสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความแตกต่างของคนในสังคม เกิดการไม่เท่าเทียมกัน เป็นต้น โครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยประกอบด้วย 4 รูปแบบคือ 1) ระบบหมู่ญาติ เป็นระบบที่มีอยู่ยาวนานระบบหนึ่งในสังคมไทย เป็นความสัมพันธ์ที่คงทนและถาวรที่สุด เช่น พ่อแม่ ตา ยาย ปู่ ย่า ลูกหลาน เหลน เป็นต้น 2) ระบบมิตรสหาย เป็นความสัมพันธ์แบบตอบแทนกัน คอยปกป้องให้ความช่วยเหลือ บางครั้งอาจมีการตอบแทนบุญคุณด้วยการนำของเล็ก ๆ น้อย ๆ ตอบแทน 3) ระบบบงการ ส่วนมากระบบนี้มักจะถูกมองในแง่ลบอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชน มักถูกมองว่าทำให้ระบบบริหารขาดประสิทธิภาพ 4) ระหว่างอาชีพ เป็นระบบอุปถัมภ์ที่คงทนน้อยกว่าแบบอื่น ๆ และ สนิท สมักรการ (2533) ได้ให้ความเห็นระบบอุปถัมภ์ในเชิงวิทยาว่า เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมประเภทหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์แต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ และความคาดหวังต่อกันบางประการ เป็นที่ยอมรับตามธรรมเนียม ประเพณี มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกันอยู่มาก แม้ว่าผู้อุปถัมภ์เป็นผู้ให้มากกว่าก็ตาม แต่ก็มิได้เป็นการให้เปล่า ผลตอบแทนจากผู้รับบริการจะมีให้แก่ผู้อุปถัมภ์เสมอ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เขียนนำแนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ และแนวคิดระบบอุปถัมภ์มาประกอบการศึกษา เพื่ออธิบายลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นในการเลือกตั้ง ตำบลป่าไผ่ ว่ากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นเกิดขึ้นในพื้นที่และพยายามที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองผ่านการส่งตัวแทนหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาถึงที่มาของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ในตำบลป่าไผ่ อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน และกลุ่มผลประโยชน์ กล่าวคือนักการเมืองท้องถิ่น มักจะสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำในพื้นที่และประชาชน โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดระบบอุปถัมภ์วิเคราะห์ถึงลักษณะการอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน สร้างความสัมพันธ์กับชนชั้นนำในพื้นที่และประชาชนอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะสร้างฐานเสียงและได้รับการสนับสนุนทางการเมืองในการเลือกตั้งครั้งนี้

3.3 การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาพบว่าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันทางการเมือง และกลุ่มศึกษาการเมืองท้องถิ่นว่าด้วยความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ สำหรับงานศึกษากลุ่มแรก ยกตัวอย่างเช่น กรกานต์ ดวงแก้ว (2553) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการแข่งขันทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเทศบาลตำบลบ้านธิ

อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองไว้ว่า กลุ่มนักรการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันคือกลุ่มนักรการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้มีความสัมพันธ์ภาพ ทำความรู้จักกับประชาชนและกลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชน เข้าร่วมพิธีกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้านเป็นประจำให้การช่วยเหลือสนับสนุน ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านและชุมชน ส่วนกลุ่มนักรการเมืองที่แพ้การเลือกตั้งได้เข้ามามีสัมพันธ์ภาพน้อย ร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านเป็นบางครั้ง จากการสัมภาษณ์ในตำบลบ้านธิ พบว่า ทุกกลุ่มมีความคิดสอดคล้องกันว่าบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในเขตพื้นที่ส่งผลไปในทิศทางบวกมากกว่าทางลบ เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่บ้านธิได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และคอยให้การสนับสนุนงบประมาณในการกระทำการต่าง ๆ ของชุมชน จากการศึกษาของกรกานต์ ดวงแก้ว พบว่า สอดคล้องกับประเด็นการศึกษาในงานชิ้นนี้ เนื่องจากงานของกรกานต์ ดวงแก้ว ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล แนวคิดระบบอุปถัมภ์ อีกทั้งอธิบายถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เทศบาลตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ที่ดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้นำชุมชน สตรีแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และกลุ่มข้าราชการ

เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ฉัตรชัย เล็กบุญ และอดิพร เกิดเรือง (2562) เรื่องวิธีการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระดับเทศบาลตำบล อำเภอ นิคมพัฒนา จังหวัดระยอง เฉพาะเทศบาลตำบลมาบข่า เทศบาลตำบลมาบข่าพัฒนา และเทศบาลตำบลมะขาคู่ เครื่องมือที่กลุ่มผลประโยชน์ที่ชนะการเลือกตั้งนำมาใช้ในการแข่งขันของทั้ง 3 เทศบาล ผลการศึกษาพบว่า การใช้นโยบายในการหาเสียง เน้นการช่วยเหลือส่งเสริมอาชีพของชาวบ้าน เศรษฐกิจชุมชนเป็นหลัก สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน อีกทั้งยังมีวิธีการหาเสียงโดยการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้าน ตลอดจนให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นประจำ ซึ่งการใช้เครื่องมือหรือวิธีการดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเกิดความชื่นชอบ ไว้วางใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เช่นเดียวกับกลุ่มผลประโยชน์ที่แพ้การเลือกตั้งก็ใช้วิธีการเดียวกันและเครื่องมือที่ไม่แตกต่างกัน

งานของ คณอง พิลุน (2558) นักรการเมืองท้องถิ่นจันทบุรี: เครือข่ายอำนาจการเมืองท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของนักรการเมืองท้องถิ่นพบว่า จำแนกได้ 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มนักกฎหมายและนักสื่อสารมวลชน กลุ่มครูและพนักงานในองค์กร กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มนักธุรกิจ กลยุทธ์การหาเสียงของนักรการเมืองท้องถิ่น พบว่า กลวิธีการหาเสียงในการเลือกตั้งของนักรการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรีมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การใช้ความสามารถเฉพาะตัว การหาเสียงแบบเข้าถึงชาวบ้าน การลงพื้นที่ พบปะประชาชน การร่วมพิธีต่าง ๆ เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมาก ส่วนการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ การปราศรัยและวิธีอื่น ๆ เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมตามลำดับ จากการศึกษาของคณอง พิลุน สอดคล้องกับประเด็นของผู้ศึกษาใน

ประเด็นเรื่องของรูปแบบของการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการศึกษาพบปัญหาต่าง ๆ และยังคงพบเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มนักการเมือง และยังคงพบกลยุทธ์การหาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่น แต่งานวิจัยของผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาพื้นที่ที่ต่างจากงานของคณะคุณ พิณ

สำหรับงานศึกษากลุ่มที่สอง เรื่อง ประเด็นความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ ปรากฏในงานของ นพพล อัครชาติ (2556) ได้สรุปเรื่องวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่ากลยุทธ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งของจังหวัดหนองบัวลำภู คือ การสร้างมวลชน การใช้ผู้สนับสนุน หรือห้วค้คะแนน การใช้ประชาสัมพันธ์และการเดินหาเสียงแบบเข้าถึงประชาชน ปัจจัยที่สนับสนุนให้รับเลือกตั้งได้แก่ ฐานเสียงจากเครือข่าย การสนับสนุนของนักการเมืองท้องถิ่น การรวมกลุ่มทางการเมือง เช่นเดียวกับงานศึกษาของ เณิมพล คงจิตต์ (2544) ได้อธิบายถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ในชุมชนเขตสันติธรรม เป็นรูปแบบพัฒนาการของประชาสังคมในการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เน้นให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมและมีโอกาสได้สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อนโยบายของภาครัฐได้ การจัดตั้งกลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มหรือชุมชน รับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ ตามความรับผิดชอบของตน ซึ่งคณะกรรมการทั้งหมดมาจากการยอมรับในหมู่สมาชิกเลือกตั้งเข้าไปดำรงตำแหน่ง โดยอาศัยความสัมพันธ์การเป็นเครือญาติของผู้คนมารับตัวกันเป็นกลุ่มขึ้นและทางเทศบาลนครเชียงใหม่ให้การสนับสนุน รวมถึงให้การรับรองอย่างเป็นทางการ เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ในด้านของความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนกับกลุ่มการเมืองท้องถิ่น มีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะต่างตอบแทนกันอย่างเท่าเทียมมากขึ้น กลุ่มการเมืองส่วนใหญ่จะสร้างฐานเสียงจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ดังนั้น การตอบสนองความต้องการต่อข้อเรียกร้องหรือความต้องการของชุมชน และกลุ่มต่าง ๆ มักจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ต่อเนื่องตลอดเวลา นักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองท้องถิ่นต้องหันมาสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน และคอยตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และเกิดการยอมรับของกลุ่มต่าง ๆ และยอมเป็นฐานเสียงและสนับสนุนกลุ่มการเมืองของตน

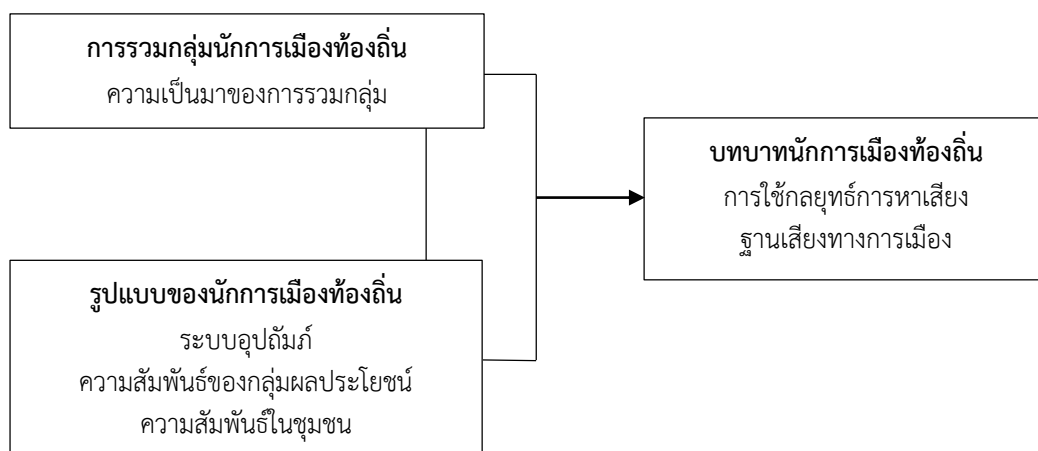
นอกจากนี้ โสภาร ถิ่นบางเตียว (2565) ศึกษาเรื่อง โครงสร้างอำนาจและการเมืองของการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีในจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2564 พบว่าจากเดิมลักษณะโครงสร้างอำนาจชั่วคราวเมืองชั่วคราวอำนาจเดียวผูกขาดอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดยาวนานกว่า 4 ทศวรรษ หลังจากเลือกตั้ง สส. พ.ศ. 2562 การเลือกตั้ง อบจ. พ.ศ. 2563 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาและนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2564 ทำให้โครงสร้างอำนาจการเมืองภายในจังหวัดกลายเป็นแบบ 3 ขั้วอำนาจ หรือ มี 3 เส้า ซึ่งประกอบด้วย 1) กลุ่มบ้านใหญ่บางแสน 2) กลุ่มพลังใหม่ และ 3) กลุ่ม Change Chonburi ขณะเดียวกันผู้ศึกษาพบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลและนายกเทศมนตรีมีทั้งสมัครเป็นกลุ่มและสมัครเดี่ยวอิสระ ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีหลายเทศบาลเป็นอดีตนักการเมืองท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่นที่ ที่ต้องการขยับปรับฐานทางการเมืองจากสมาชิกสภาจังหวัด (ส.อบจ.) กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นผู้สมัครนายกเทศมนตรี และยังคงพบว่าผู้สมัครในพื้นที่ใช้กลยุทธ์อาศัยเครือข่ายข้าราชการ

ในเทศบาล (โดยเฉพาะกลุ่มผู้สมัครที่เป็นอดีตนายกเทศมนตรี) นักการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รัฐมนตรี เครือข่ายประธานชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา เครือญาติ พวกพ้อง ผู้กว้างขวางในท้องถิ่น เป็นต้น มาช่วยเป็นเครือข่ายพันธมิตรในการรณรงค์หาเสียงและเป็นฐานคะแนนเสียงในการเลือกตั้งในครั้งนี้

การศึกษากลุ่มผลประโยชน์ที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นยังปรากฏในงานของ วัชรกร เลิศด้วยลาภ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการเป็นหัวคะแนนเสียงของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2654 พบว่าการเมืองท้องถิ่นมีผลต่อการกำหนดนโยบายการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายอำนาจระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และยังพบว่าบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ บทบาทการชักชวนและจูงใจให้ลงคะแนนเสียงโดยอาศัยความเคารพนับถือหรือความใกล้ชิดกัน รวมถึงการให้สิ่งของหรือเงินเพื่อตอบแทนเป็นตัวกลางในการสื่อสารข้อมูลระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชน ให้ข้อมูลและแนะนำคุณสมบัติของผู้สมัครที่เหนือกว่าคู่แข่งและทำลายความนิยมของผู้สมัครฝ่ายตรงข้าม คือการใส่ร้ายหรือให้ข่าวที่ไม่เป็นความจริงกับประชาชน

จากงานที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ผู้เขียนค้นพบว่า การศึกษาเครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่นของเทศบาลตำบลป่าไผ่ยังมีงานศึกษาอย่างจำกัด โดยผู้เขียนได้ต่อยอดงานศึกษาเครือข่ายทางการเมืองในบริบทของท้องถิ่นอื่น เพื่อค้นหาตัวแปรการวิเคราะห์กลุ่มผลประโยชน์และระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งท้องถิ่น ดังที่ปรากฏในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พื้นที่การศึกษา คือ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน มีประชากรที่ใช้ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น 3 กลุ่ม และกลุ่มพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม 7 กลุ่ม ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลดำเนินการสุ่มแบบเจาะจง สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มผู้สูงอายุ โดยผู้ศึกษาเจาะจงสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตำแหน่ง กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สตรีแม่บ้าน ตำแหน่ง ประธานแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ตำแหน่งประธานอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มผู้สูงอายุ ตำแหน่งประธานผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในชุมชน มีความใกล้ชิดกับประชาชนและทำงานร่วมกับเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน กลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่างจึงเข้าใจความเป็นมาของชุมชน สภาพแวดล้อม สังคม และสถานการณ์ทางการเมืองท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้ จำนวน 10 คน

ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ร่วมกับการศึกษาเอกสารทางวิชาการ และงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยแยกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มพัฒนาชุมชนหรือองค์กรพัฒนาสังคม โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล คือ ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับการรวมกลุ่มในตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน และบทบาทของกลุ่มนักการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน

ผู้ศึกษาใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ร่วมกับเอกสารทางวิชาการ และงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ

5. ผลการศึกษา

5.1 ศึกษาความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับการรวมกลุ่มในตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน

ข้อมูลทั่วไปและประวัติของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลป่าไผ่ พบว่า ตัวแทนกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่หนึ่งคือ กลุ่มเพื่อตำบลป่าไผ่ ก้าวหน้า ประชาธิปไตย ผู้นำมีถิ่นกำเนิดในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาโท มีประสบการณ์การดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลายตำแหน่ง โดยกลุ่มนี้รวมตัวกันในตำบลป่าไผ่ เป็นระยะเวลาที่ยาวนานที่สุดโดยมุ่งหวังทำงานให้กับประชาชน และรวมผู้ที่อุดมคติในทิศทางเดียวกันเพื่อเป็นตัวแทนประชาชนพัฒนาพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้ดีขึ้น การจัดการความสัมพันธ์ตัวแทนกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น โดยเลือกตามความสามารถ

ศักยภาพและความถนัดของแต่ละบุคคล ให้ลงสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาในเขตของตนเอง สร้างทัศนคติและอุดมคติ ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม พร้อมแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาต่อยอดการทำงานที่เคยทำไว้ มุ่งเป้าหมายเพื่อความสำเร็จ ในการชนะการเลือกตั้ง ผู้นำกลุ่มเคยดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลป่าไผ่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก อดีตผู้ช่วยผู้บริหารตำบลป่าไผ่ อดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่ ร่วมกัน สนับสนุนการรวมกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นในครั้งนี้ (อัครเดช คัมภีระมนต์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มกราคม 2568)

ต่อมาตัวแทนกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่สอง ได้แก่ กลุ่มพลังประชาชนตำบลป่าไผ่ ผู้นำมีถิ่นกำเนิดในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ด้านเอกชน ร่วมงานกับหน่วยงานราชการบางครั้ง และยังไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง ความเป็นมาของกลุ่มโดยที่แต่ละคนมาจากหลายสาขาอาชีพในพื้นที่ รวมตัวกันเพื่อได้รับเลือกจากประชาชน สำหรับตัวแทนนักรการเมืองท้องถิ่น กลุ่มที่ 2 คัดสรร ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติคือ เป็นคนกว้างขวาง มีคนรู้จักมากมายมีผลงานเด่นในชุมชน พยายาม กระจายผู้สมัครให้มีทุกหมู่บ้าน เพื่อจะได้ช่วยกันหาเสียงให้แต่ละหมู่บ้านได้รู้จักตัวผู้สมัคร มีการเสนอนโยบายแนวคิดการทำงานการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน พร้อมกับตั้งความต้องการหรือความเดือดร้อนของแต่ละหมู่บ้านมาเป็นจุดแข็งในการหาเสียง ผู้นำกลุ่มเคยดำรง ตำแหน่งประธานสภาตำบลป่าไผ่ โดยมีอดีตสมาชิกสภาเทศบาลบางส่วนคอยสนับสนุน การรวมกลุ่ม (ณัฐภูมิ ไชยยา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มกราคม 2568)

และตัวแทนกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่สาม ได้แก่ ทีมสมเดช ชัดผาบ ผู้นำเป็นผู้ย้ายถิ่นฐานมาอาศัยในพื้นที่ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน เมื่อ พ.ศ. 2549 รวม 19 ปี ระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท ประสบการณ์การทำงานด้านเอกชนไม่เคยร่วมงาน กับหน่วยงานราชการ และไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาก่อน ความเป็นมาของกลุ่ม ได้รับคำแนะนำจากอดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่ และสมาชิกสภาจังหวัดลำพูน เป็นผู้ประสานชักชวนแนะนำผู้ช่วยผู้บริหารและสมาชิกผู้สมัครสมาชิกสภาในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2 มีบางส่วนที่เลือกผู้มีความใกล้ชิดในการลงสมัครตำแหน่งสมาชิกสภา และตั้งเป้าหมายคือ การชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้เพื่อพัฒนาตำบลป่าไผ่ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทุกหมู่บ้าน โดยผู้นำกลุ่มไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง และได้รับการสนับสนุนจากสมาชิก สภาจังหวัดลำพูน อดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่บางส่วนคอยสนับสนุนการรวมกลุ่ม นักรการเมืองท้องถิ่น (สมเดช ชัดผาบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มกราคม 2568)

5.2 ศึกษาบทบาทของกลุ่มนักรการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าแต่ละกลุ่มมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายทางการเมืองและกลยุทธ์การหาเสียงในรูปแบบที่คล้ายกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลยุทธ์การหาเสียงของกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น

กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น	กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายของนักรการเมือง	เครือข่ายสนับสนุน
1. กลุ่มเพื่อตำบลป่าไผ่ก้าวหน้า ประชาธิรัฐ พัฒนา	รวมกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นที่มีศักยภาพ และใช้ความถนัดของสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อลงสมัครตำแหน่งผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และสมาชิกสภา สร้างทัศนคติอุดมคติ ในการทำงานร่วมกัน เรียนรู้พัฒนานโยบายอยู่เสมอ ต่อยอดการทำงานเดิมที่ทำไว้ มุ่งเป้าหมายเพื่อชนะการเลือกตั้งอีกครั้งนี้ และใช้กลยุทธ์ในการหาเสียง คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ตำบลป่าไผ่ และศึกษาศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน รับฟังความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนานโยบาย ให้เข้ากับชุมชน พร้อมกับเข้าถึงประชาชน สร้างความเข้าใจเรื่องนโยบายแนวทางการทำงาน และรับฟังปัญหาของประชาชนในพื้นที่ตำบลป่าไผ่เป็นเครื่องมือในการหาเสียง	- กลุ่มนักรการเมืองเก่า - ผู้นำชุมชน เขต 1 - กลุ่มสตรีแม่บ้าน เขต 1 - กลุ่มอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขต 1 - กลุ่มคณะกรรมการ ผู้สูงอายุ เขต 1 และเขต 2
2. กลุ่มพลังประชาชนตำบลป่าไผ่	เน้นการหาเสียงโดยการนำเสนอนโยบายหลักที่ต้องการพัฒนา 7 นโยบาย คือ 1. ขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร 2. นโยบายไฟฟ้าครัวเรือน 3. นโยบายไฟกิ่งภายในหมู่บ้าน 4. นโยบายแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 5. นโยบายหาน้ำประปาหมู่บ้านดื่มได้ 6. นโยบายถนนเพื่อการเกษตร 7. นโยบายถนนภายในหมู่บ้าน	- อดีตฝ่ายปกครอง - กลุ่มสตรีแม่บ้าน เขต 1 - กลุ่มอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขต 1 - กลุ่มคณะกรรมการ ผู้สูงอายุ เขต 1

กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น	กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายของ นักรการเมือง	เครือข่ายสนับสนุน
	สมาชิกภายในกลุ่ม หาเสียงโดยนำนโยบาย ของผู้นำกลุ่มและใช้ความสามารถ เฉพาะตัวที่จะทำให้ได้รับการเลือกจาก ประชาชน ทั้งหมดนี้โดยลงพื้นที่หาเสียงทุก วันในช่วงวันหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง	
3. ทีมสมเดช ชัดผาบ	เข้าหาประชาชนทุกหมู่บ้าน ด้วยการ รวมตัวนักรการเมืองท้องถิ่นเดินรวมกลุ่ม หาเสียงตามชุมชน เพื่อนำเสนอนโยบาย ให้แก่ประชาชน ในช่วงหาเสียงรับเลือกตั้ง นำเสนอโยบายหลักและ อธิบายนโยบาย เกี่ยวกับไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ถนนเพื่อ การเกษตร ประปาหมู่บ้าน ถนนภายใน ชุมชน เน้นสำคัญที่นโยบาย น้ำไหล ไฟสว่าง ทางสะดวก	- นักรการเมืองท้องถิ่น ระดับจังหวัด - กำนันตำบลป่าไผ่ - กลุ่มสตรีแม่บ้าน เขต 1 และเขต 2 - กลุ่มอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขต 1 และเขต 2 - กลุ่มคณะกรรมการ ผู้สูงอายุ เขต 1 และเขต 2

ที่มา: ผู้วิจัย

กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นมีการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่อย่างไรในการ
สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักรการเมืองกับประชาชนในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัด
ลำพูน จากการสอบถามกลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน
กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ข้อสรุปดังนี้

ตารางที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักการเมืองกับประชาชน

กลุ่มพัฒนาชุมชนและ กลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม	บทบาทของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น
1. ตัวแทนประธาน แม่บ้าน	กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่ชนะการเลือกตั้งและแพ้การเลือกตั้งต่างใช้วิธีการหาเสียงที่คล้ายกัน โดยเน้นการเข้าหาประชาชนและสร้างความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผ่านการเข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนเป็นระยะเวลานานก่อนการเลือกตั้ง เช่น งานประเพณี งานวัด งานฌาปนกิจ รวมถึงการช่วยเหลือชุมชนตามความสามารถของจริง เช่น การเสนอตัวเป็นโฆษก การสนับสนุนทรัพยากร หรือการอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ในช่วงเวลาการหาเสียงมีการรวมกลุ่มของผู้สมัคร เพื่อช่วยสนับสนุนแนะนำและสร้างการรับรู้ให้กับประชาชน
2. คณะกรรมการผู้สูงอายุ	กลุ่มนักการเมืองมีการนำเสนอนโยบายที่คล้ายคลึงกัน เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเข้าหาประชาชนทุกบ้าน แนะนำนโยบาย รวมไปถึงแนะนำสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อให้ประชาชนรู้จักและมีการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน โดยไม่ใช่ของบริจาคในช่วงหาเสียงการเลือกตั้ง
3. สมาชิกอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	การเข้าหาประชาชนเพื่อหาคะแนนในการเลือกตั้งนั้น เป็นการวางแผนในระยะยาว โดยการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ตนเองเป็นที่รู้จักของประชาชน เช่น กิจกรรมทางพุทธศาสนา วัด งานศพ กลุ่มที่ชนะการเลือกตั้งกลุ่มที่แพ้การเลือกตั้งและผู้ลงสมัครอิสระต่างทำคล้าย ๆ กัน แต่ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม สำหรับบางคนในช่วงหาเสียงการเลือกตั้งจะรวมกลุ่มกันเพื่อแนะนำซึ่งกันและกัน โดยจะเดินเข้าพบประชาชนตามบ้านที่ละหลัง เพื่อแนะนำตนเองรวมถึงสมาชิกกลุ่ม นักการเมืองที่ใกล้ชิดกับประชาชนจะสามารถสร้างความไว้วางใจได้มากขึ้น เนื่องจากเข้าถึงง่ายและสอบถามปัญหาของประชาชนได้โดยตรง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ และนำไปสู่การนำเสนอนโยบายหรือแนวทางการทำงานเพื่อใช้ในการหาเสียงในช่วงการเลือกตั้ง
4. ผู้นำชุมชนกำนัน- ผู้ใหญ่บ้าน	การเข้าหาประชาชนของกลุ่มนักการเมืองที่หาเสียงเป็นการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น งานสงกรานต์ งานบุญต่างขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน หรือฌาปนกิจศพ ฯลฯ ช่วงการหาเสียงเลือกตั้งจะเดินรวมกลุ่มกันหาเสียงตามหมู่บ้านช่วยกันหาคะแนนเสียงแนะนำสิ่งที่อยากจะพัฒนาให้กับชุมชน พร้อมนำเสนอแนะนโยบาย นักการเมืองท้องถิ่นมักเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมาเป็นเวลานาน และรวมกลุ่มกันเป็นทีมผู้บริหารและสมาชิกสภา มักเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับชุมชนและมีเครือข่ายกว้างขวาง เพื่อที่จะมีฐานเสียงและได้รับการสนับสนุนการเลือกตั้งจากประชาชนให้ได้มากที่สุด

ที่มา: ผู้วิจัย

จากตาราง 2 ผู้ให้ข้อมูลแสดงให้เห็นถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักรการเมืองกับประชาชน ที่มีการลงพื้นที่พบประชาชนทั้งในช่วงก่อนการเลือกและช่วงหาเสียงการเลือกตั้ง บางกลุ่มอาจขาดความต่อเนื่องในการลงพื้นที่ แต่โดยรวมช่วงหาเสียงการเลือกตั้งกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นใช้การลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องพร้อมการสื่อสารนำเสนอนโยบายเป็นเครื่องมือพร้อมรับฟังความต้องการและปัญหาของประชาชน มุ่งสร้างความสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจจากประชาชนผ่านการพบปะพูดคุยโดยตรง

6. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างนักรการเมืองท้องถิ่นกับการรวมกลุ่มในตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน และศึกษาบทบาทของกลุ่มนักรการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน จากการศึกษาข้างต้นทำให้สามารถสรุปได้ว่า ประเด็นความเป็นมาของกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นจากตัวแทนกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นทั้ง 3 กลุ่มพบว่า กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นตำบลป่าไผ่ที่ลงสมัครตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภานั้นมีทั้งหมด 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มความเป็นมาของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มแรก กลุ่มเพื่อตำบลป่าไผ่ ก้าวหน้า ประชาธิปไตย พัฒนา ความเป็นมาของกลุ่ม คือ การรวมตัวของคนในพื้นที่รวมตัวกันโดยมุ่งหวังทำงาน มีอุดมคติในทิศทางเดียวกัน เป็นตัวแทนประชาชน และพัฒนาพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ให้กับประชาชน กลุ่มที่สอง กลุ่มพลังประชาชนตำบลป่าไผ่ ความเป็นมาของกลุ่ม คือ สมาชิกภายในกลุ่มรวมตัวจากหลายสาขาอาชีพ มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การได้รับเลือกจากประชาชนเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง และกลุ่มสุดท้าย ทีมสมเดช ขัดผาบ ความเป็นมาของกลุ่มนี้ คือ ตั้งเป้าหมายที่จะชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้เพื่อที่จะพัฒนาตำบลป่าไผ่ให้ทั่วถึง และเท่าเทียมในทุกพื้นที่ของตำบลป่าไผ่ นอกจากนี้ จากการศึกษาการจัดการความสัมพันธ์ของกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นเพื่อช่วงชิงตำแหน่งผู้บริหารนั้นแต่ละกลุ่มมีการจัดการที่แตกต่างกันออกไป คือ กลุ่มแรก กลุ่มเพื่อตำบลป่าไผ่ ก้าวหน้า ประชาธิปไตย พัฒนา มีการจัดการภายในกลุ่มคือการเลือกผู้สมัครตามศักยภาพและความถนัดของสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อลงสมัครตำแหน่งผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และสมาชิกสภา กลุ่มที่สอง กลุ่มพลังประชาชนตำบลป่าไผ่ รวมนักรการเมืองท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้กว้างขวางมีประชาชนรู้จักเป็นจำนวนมาก มีผลงานเด่นชัดภายในชุมชน และพยายามเลือกผู้สมัครให้มีทุกหมู่บ้านเพื่อช่วยกันหาเสียงให้แต่ละหมู่บ้านได้รู้จักสมาชิกผู้สมัครภายในกลุ่มทุกคน และกลุ่มสุดท้ายทีมสมเดช ขัดผาบ จัดการสมาชิกภายในกลุ่มได้รับคำแนะนำจากอดีตประธานสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่ และสมาชิกสภาจังหวัดลำพูน เป็นผู้แนะนำผู้ช่วยผู้บริหารและผู้สมัครสมาชิกสภาในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2 แต่มีสมาชิกบางส่วนที่เลือกด้วยตนเอง และผู้ศึกษาพบว่าบทบาทของกลุ่มนักรการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภา กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่นทั้งสามกลุ่มนั้น มีบทบาทการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ที่คล้ายกัน คือ ปรากฏตัวต่อเนื่องจริงจัง ผ่านการเข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน การช่วยเหลือ และการสื่อสารกับประชาชน ก่อนเข้าสู่ช่วงหาเสียงเลือกตั้ง

เป็นเวลานาน โดยมีทั้งการลงพื้นที่ทั้งคนเดียวและแบบรวมตัวกันเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่มักพบ นักการเมืองท้องถิ่น คือ งานประเพณี งานทางศาสนา งานบุญ งานฌาปนกิจ กิจกรรมสาธารณะ ฯลฯ เป็นการสร้างและสะสมฐานเสียงที่จะสนับสนุนตนเองในช่วงเวลาเลือกตั้ง

ความเหมือนของกลยุทธ์การหาเสียงของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นของทั้งสามกลุ่ม มีการลงพื้นที่ร่วมทำกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพบปะประชาชนโดยตรงในช่วงก่อน และช่วงหาเสียงการเลือกตั้งเพื่อสร้างความสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจกับประชาชน สอดคล้องกับงานของ เฉลิมพล คงจิตต์ (2544) ได้อธิบายว่านักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ต้องหันมาสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน และคอยตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และเกิดการยอมรับของกลุ่มต่าง ๆ ยอมรับฐานเสียงและสนับสนุนกลุ่มการเมืองของตน ต่อมาทุกกลุ่มนำเสนอนโยบายเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารกับประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ส่วนความแตกต่างของกลยุทธ์ทางการหาเสียง กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่สาม มีความชัดเจนทางด้านนโยบายในช่วงหาเสียงมากกว่ากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มแรก และกลุ่มที่สอง คือ การเน้นให้ความสำคัญกับนโยบายโครงสร้างพื้นฐาน

จากการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน มีความเป็นมาของกลุ่มที่มีพื้นฐานความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ทางการเมือง การทำงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีจุดแข็งที่ต่างกัน กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มแรก กลุ่มเพื่อตำบลป่าไผ่ ก้าวหน้า ประชาธิปไตย พัฒนา มีการสร้างฐานเสียงโดยมีถิ่นฐานในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด การศึกษาของผู้ในกลุ่มได้เสริมสร้างภาพลักษณ์ความรู้ความสามารถและสะสมประสบการณ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนจัดการตามศักยภาพและความถนัดของแต่ละบุคคล สร้างทัศนคติและอุดมคติในการทำงานร่วมกัน พัฒนาความรู้ใหม่เพื่อยกระดับนโยบายต่อยอดการทำงานของกลุ่ม มุ่งเป้าหมายเพื่อความสำเร็จคือชนะการเลือกตั้ง ขณะที่กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่สอง กลุ่มพลังประชาชนตำบลป่าไผ่ เป็นกลุ่มที่มีถิ่นฐานในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิดเช่นกัน รวมกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นและคัดสรรผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเป็นคนกว้างขวาง มีคนรู้จักมากในชุมชน มีผลงานเด่น และกระจายผู้สมัครให้มีทุกหมู่บ้านเพื่อจะได้ช่วยกันหาเสียงแต่ละหมู่บ้านให้ได้รู้จักผู้สมัครทุกคน พร้อมกับเสนอนโยบายแนวคิดการทำงานการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน พร้อมรับฟังปัญหาของประชาชน และกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่สาม ทีมสมเดช ชัดผาบ ผู้นำกลุ่มย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ มีความเชี่ยวชาญจากการทำงานภาคเอกชนและยังไม่มีประสบการณ์ตำแหน่งทางการเมือง ใช้แนวทางการสร้างฐานเสียงของกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากอดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่ และสมาชิกสภาจังหวัดลำพูน เป็นผู้แนะนำและนำการรวมกลุ่มของนักการเมืองท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารและสมาชิกสมัครสมาชิกสภาในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2 จากการกระทำดังกล่าว นับว่าเป็นการสร้างฐานเสียงทางการเมือง ก่อนที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองได้ต้องสร้างฐานเสียงก่อน โดยสอดคล้องกับแนวคิด รัสสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2546) ที่ได้ให้คำอธิบายกลุ่มผลประโยชน์จะสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำทางอำนาจในพื้นที่ เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะใช้วิธีการต่าง ๆ ทำให้ได้รับคะแนน

เสียงจากประชาชน และ สนิท สมัครงการ (2533) จากความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะในสังคมไทยดังที่กล่าวมา แม้ว่ากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นแต่ละกลุ่มจะมีความสัมพันธ์แตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มต่างมีเป้าหมายเดียวกัน คือการชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้น

ส่วนการศึกษาบทบาทของกลุ่มนักการเมืองช่วงหาเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ผู้นำกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นแรก ใช้แนวทางการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพชุมชน นำมาเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงประชาชน มุ่งเน้นดำเนินการสร้างความเข้าใจกับนโยบายการหาเสียงที่เข้าถึงปัญหา เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายในการหาเสียงของกลุ่ม ผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นที่สอง ตำแหน่งผู้บริหารเน้นการหาเสียงโดยการนำเสนอนโยบายโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องการจะพัฒนา ส่วนตำแหน่งสมาชิกสภาหาเสียงโดยอิงนโยบายของผู้บริหาร และสุดท้ายแกนนำกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่สาม เข้าหาประชาชนทุกพื้นที่เพื่อนำเสนอนโยบายให้แก่ประชาชน เน้นนโยบายหลักเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นทั้งสามกลุ่มมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนที่คล้ายกัน คือการสร้างฐานเสียงการเมือง เป็นกระบวนการที่อาศัยเวลา มีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน ที่สอดคล้องกับสร้างฐานเสียงการเมืองของชาญชัย จิตรเหล้าอาพร (2558) ได้อธิบายรูปแบบการเข้าสู่ฐานอำนาจทางการเมืองของนักการเมือง จะต้องการอาศัยทุนทางสังคมสูง กับการเป็นผู้นำที่ดี สร้างผลประโยชน์ให้แก่สังคมหรือประชาชนได้ ดังนั้น หากประชาชนสนับสนุน หรือผลักดันผู้นำทางการเมืองท่านใดในลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาในการสร้างความสัมพันธ์และมีการวางกลยุทธ์อย่างเป็นระบบโดยกลุ่มนักการเมือง โดยกลยุทธ์แรก คือการสร้างตัวตนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน สอดคล้องกับ กรกานต์ ดวงแก้ว (2553) ที่กลุ่มนักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้มีสัมพันธภาพ ทำความรู้จักกับประชาชนและกลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชน เข้าร่วมพิธีกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่สอง ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และเป็นที่รู้จักของชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นที่มีเครือข่ายกว้างขวางจะได้เปรียบในด้านการสื่อสารและนำเสนอโยบาย กลยุทธ์ที่สาม การรวมกลุ่มหาเสียงเป็นกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นช่วยขยายฐานเสียงร่วมกันทำให้สามารถขยายฐานเสียงของประชาชนได้มากขึ้น และสร้างภาพลักษณ์ของความสามัคคีร่วมมือกัน ซึ่งทั้งสองกลยุทธ์สอดคล้องกับงานของ โอฟาร์ ถิ่นบางเตียว (2565) ที่เครือข่ายประธานชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา เครือญาติ พวกพ้อง ผู้กว้างขวางในท้องถิ่น มาช่วยเป็นเครือข่ายพันธมิตรในการรณรงค์หาเสียงและเป็นฐานคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง กลยุทธ์ที่สี่ ในด้านการนำเสนอนโยบายการหาเสียงที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนโดยตรง คือนโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพราะเป็นสิ่งที่ส่งผลและเห็นได้ชัดต่อคุณภาพชีวิตโดยตรง และเห็นผลลัพธ์ได้ในระยะเวลาสั้น อีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญคือการใช้เครือข่ายทางสังคมเป็นฐานเสียง กลุ่มหรือองค์กรในชุมชนเชื่อมโยงกับคนภายในกลุ่มและประชาชน เพื่อเป็นการสื่อสารและนำเสนอโยบายของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ลิขิต ธีรเวคิน (2542) ที่ได้อธิบายโครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย โดยจัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ระบบหมู่ญาติ 2) ระบบมิตร

สหาย 3) ระบบองค์กร และ 4) ระหว่างอาชีพ โดยกลุ่มเหล่านี้เป็นเครือข่ายทางสังคมและพื้นฐานเสียง ช่วยนำเสนอนโยบายสู่ประชาชน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ประเด็นแรก การรวมตัวของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นนั้น การก่อตั้งกลุ่มหรือการรวมกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น มักรวมตัวจากประชาชนในพื้นที่ เป็นสมาชิกหรือเครือข่ายผู้นำจากสมาชิกกลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคมต่าง ๆ มีเครือข่ายกว้างขวางเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง และมักเป็นที่รู้จักของชุมชน รวมตัวกันเพื่อคอยสนับสนุนฐานเสียงของสมาชิกกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งกันและกัน อาศัยการปรับตัวด้วยวิถีกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดำรงฐานเสียงตัวเองไว้ อาทิเช่น อาศัยระบบอุปถัมภ์ สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคมในชุมชน ก่อให้เกิดการยอมรับและเป็นฐานเสียงของกลุ่มนักการเมือง ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกับระบบอุปถัมภ์ เพื่อมุ่งใจให้กลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคมและประชาชนเลือกกลุ่มของตน คือการสร้างประชาชนที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะตรวจสอบนักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม ที่เข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองในท้องถิ่น ดังนี้ ข้อเสนอในการทำให้ประชาชนเข้มแข็ง เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการเปิดเผยเอกสาร ก่อนการประชุมสภาเทศบาล เพื่อให้ประชาชนรับรู้และมีความตื่นตัว ก่อนจะพิจารณาวาระประชุมของสภาเทศบาล

อีกประเด็นที่น่าสนใจ บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นช่วงการหาเสียงเลือกตั้งจากการศึกษาพบว่ากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น นอกจากนำเสนอแนะนโยบายและแนวทางการทำงานของกลุ่มนักการเมืองแล้ว ยังได้รับฟังปัญหาและความต้องการของกลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม ดังนั้น กลุ่มนักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง ควรจะให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบาย หรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และส่งเสริมให้กลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคม มีการติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น ในกระบวนการการทำงานโครงการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาความสามารถของประชาชน และดำเนินงานตามความต้องการของชุมชน จะส่งผลเป็นการสร้างความโปร่งใสให้กับนักการเมืองท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งเพื่อได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเพิ่มขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

(1) การศึกษาในครั้งนี้เกิดหลังจากการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล ไม่ได้เลือกตั้งเป็นเวลานาน จึงมีสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างออกไป ซึ่งเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงหัวข้อ ควรทำวิจัยซ้ำ เพื่อศึกษาสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมที่ปกติ จะส่งผลต่อความคิดของประชาชนหรือไม่

(2) ประชากรในพื้นที่การศึกษาเป็นตัวแทนสมาชิกกลุ่มพัฒนาชุมชนและกลุ่มองค์กรพัฒนาสังคมควรศึกษาประชากรในชุมชนด้วยว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อ บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภา

(3) ควรศึกษางานวิจัยต่อเพื่อทราบถึงผลลัพธ์ว่านักการเมืองท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้ดำเนินการตามนโยบายการหาเสียง และเกิดผลประโยชน์หรือผลเสียอย่างไร บ้างต่อการพัฒนาชุมชนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรกานต์ ดวงแก้ว. (2553). กลยุทธ์การแข่งขันทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คะนอง พิณ. (2558). นักการเมืองถิ่นจันทบุรี: เครือข่ายอำนาจการเมืองในท้องถิ่น. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 5(1), 166-180.
- ฉัตรชัย เล็กบุญ, และอดิพร เกิดเรือง. (2562). วิธีการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระดับเทศบาลตำบล อำเภอ นครพัฒนา จังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 9(3), 167-180.
- เฉลิมพล คงจิตต์. (2544). บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในเขตชุมชนสันติธรรมต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภา เทศบาลนครเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร. (2558). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ทุมธานี. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- นพพล อัคราต. (2556). วิธีการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 2(1), 40-71.
- ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (2557). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอนพิเศษ 83 ง หน้า 1-2.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2546). กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530. คบไฟ.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2542). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรกร เลิศด้วยลาภ. (2565). บทบาทการเป็นหัวคะแนนของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการเลือกตั้งนายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัด

- หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2564 (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการปกครอง, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2568). การเลือกตั้งท้องถิ่น. <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งท้องถิ่น>.
- สนธิ สมัครการ. (2533). ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเครือญาติกับระบบอุปถัมภ์สังคมไทย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2562). อปท. ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. <https://odloc.go.th/good-management/อปท-ที่มีการบริหารจัดการ/>
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2564). อปท. ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. <https://odloc.go.th/good-management/อปท-ที่มีการบริหารจัดการ-11/>
- แสวง รัตนมงคลมาศ. (2527). กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดัน. เอกสารการสอนชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โอฬาร ถินบางเตียว. (2565). โครงสร้างอำนาจและการเมืองของการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี ในจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2564. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 7(2), 29-46.

ภาษาอังกฤษ

Truman, D. (1951). *The Governmental Process*. Afren A.Knopt.

Moral Multipolarity and the Behavioural Architecture of Trust: How Asian States Contest Western Selective Legitimacy

Federico Verri¹

Received: 11 May 2026; Revised: 25 June 2026; Accepted: 26 June 2026

Abstract

Asian states invoke the language of multipolarity to very different ends, yet we still lack a clear account of the mechanisms that would let their legitimacy claims take hold. This article asks how Asian states create, maintain, and mobilise legitimacy under Western accusations of selective moralism — and through which mechanisms such claims might become behaviourally consequential. It pursues three objectives. The first is theoretical: to specify the micro-foundations that constructivist accounts of civilisational contestation tend to leave unopened, and to be explicit about what behavioural political economy adds beyond them — not as a rival to constructivism but as the mechanism layer beneath it, treating legitimacy as an asset that is invested in, accumulated, and depreciated. The second is a structured plausibility probe: through focused comparison across official discourse, foreign-policy doctrine, and secondary indicators for China, Iran, and Indonesia — with the Gulf Cooperation Council states as a deliberately divergent comparator — it maps the channels through which these states supply alternative legitimacy: civilisational framing, procedural sovereignty signalling, and selective reciprocity. The third is applied: it converts the framework into testable hypotheses about audience uptake and draws out implications for governance, security, and education. The central finding is bounded on purpose. The evidence demonstrates the supply of legitimacy claims and the configuration of channels across cases; on discourse data alone it does not, and cannot, demonstrate uptake — acceptance or behavioural compliance. Those mechanisms are therefore advanced as falsifiable hypotheses awaiting survey and experimental test. The contribution is a comparative framework that separates legitimacy supply from uptake and specifies how each could be measured.

Keywords Behavioural Political Economy, Legitimacy, Multipolarity, Sovereignty, Asian Governance

¹ British International School of Timisoara, Romania. E-mail: federico.verri@britishschool-timisoara.ro

1. Introduction

The U.S.-led liberal order after 1945 is not crumbling. Trade still flows freely across the Indo-Pacific; the dollar remains the dominant reserve currency; Western universities still top the global rankings. What is being contested is narrower and more interesting — the idea that this order holds a monopoly on virtue. Officials and analysts from Beijing to Tehran, Jakarta to Riyadh have converged on a single accusation: the rules-based order applies its rules inconsistently, deploys its moral vocabulary unevenly, and can no longer claim legitimacy by the mere fact of existing (Acharya, 2018; Mearsheimer, 2019). The charge is more than polemic. It is embedded in foreign-policy white papers, security strategy documents, school curricula, and mass-communication campaigns across several Asian states, and the civilisational discourse it travels in is now mirrored in harder patterns of behaviour.

Trust in Western institutions has grown more volatile across much of Asia, even as trust in domestic governments among several major Asian polities has held up across recent survey waves. Consortia that survey Asian citizens directly — the Asian Barometer project, the ISEAS State of Southeast Asia survey — register the same pattern: declining confidence in Western models of leadership alongside stable or rising confidence in regional and civilisational alternatives (Asian Barometer Survey, 2023; ISEAS – Yusof Ishak Institute, 2025). Taken alone or together, these indicators prove nothing about whether a coherent alternative to the post-war order is emerging. What they do illustrate is active work to build the psychological and emotional foundations for one.

A large literature has documented pieces of this. Work on BRICS+ and emerging powers has charted the rise of alternative institutions such as the Shanghai Cooperation Organisation (Stuenkel, 2020). Constructivist scholarship has traced the contours of civilisational rhetoric in official Chinese and Russian discourse (Coker, 2019). Behavioural economists have modelled trust as a nonlinear asset that stabilises collective action (Ostrom, 2010; Akerlof & Shiller, 2015). What is still missing is the connective tissue — a behavioural account of how Asian states displace Western claims to legitimacy and then try to stabilise alternatives. Without it, analysts are left with a false choice: treat Asian legitimacy claims as instrumental propaganda incapable of generating sincere belief, or take them at face value and never ask how they become effective in practice. Neither buys much purchase on elite strategy or popular behaviour. This paper takes a third route, treating discourse as foundational to, but not determinative of, behaviour.

Two interlocking concepts do the work. The first is moral multipolarity: the structural condition in which sources of legitimacy are plural rather than monopolised. The second is the behavioural architecture of trust: the specific cognitive, emotional, and informational tools states use to generate belief in their

right to rule, at home and in their region. The framework is behavioural because it locates legitimacy in observable patterns of cognition and emotion; it is political-economic because it treats legitimacy as an asset to be invested in, accumulated, and lost.

A word on levels of analysis, since this is exactly where behavioural arguments about states tend to come apart. The mechanisms I draw on — framing effects, heuristic processing, the need for ontological consistency — live in individual minds, not in states. The bridge between the two runs in one direction this study can observe and another it cannot. Elites supply frames and costly signals; that supply is itself a state-level behaviour, and it is what the discourse record lets us see. Whether those frames are then processed by domestic and regional audiences in the cognitively and emotionally economical way the theory predicts — and whether that processing aggregates back into compliance under pressure — is an audience-level claim that discourse data cannot settle. I hold the two sides apart throughout. The cases evidence the supply side; the uptake side I advance as hypothesis, not finding. Naming that line early is not a hedge. It is the move that keeps the rest of the argument falsifiable.

Three objectives organise what follows. The first is theoretical: to specify the behavioural micro-foundations of moral multipolarity — the cognitive and emotional mechanisms that constructivist work names but rarely opens up — and to be explicit about what behavioural political economy contributes once those mechanisms are on the table. The second is empirical but modest in its claims: to map, with enough precision to be wrong, the channels through which Asian states supply alternative legitimacy, comparing three primary cases against one deliberately divergent comparator. The third is applied: to translate the framework — and the gap it exposes between what states supply and what audiences may or may not accept — into research designs and into guidance for analysts of governance, security, and education. Passing judgement is not the aim. I am neither applauding moral multipolarity nor warning against it; the point is to make it legible to behavioural analysis.

The paper proceeds as follows. Section 2 reviews the literatures on legitimacy, trust, and multipolarity, and states plainly where behavioural political economy earns its place among them. Section 3 sets out the design, the cases, the data, the operational indicators, and — before any results — the scope of inference the design can support. Section 4 reports the supply-side map across the three cases and the comparator. Section 5 discusses the findings objective by objective, cross-referencing the literature, turns the supply/uptake gap into a measurement agenda, states the study's limits, and closes.

The argument does not assume that Asian states share one ideology, one civilisational tradition, or one anti-Western project. The point is narrower and more useful: states with very different domestic structures can converge on similar techniques for making legitimacy persuasive. China, Iran, Indonesia, and the Gulf

monarchies do not occupy the same ideological universe — they differ in regime type, religious settlement, strategic culture, and depth of integration with Western institutions. Yet in each, legitimacy is no longer pursued only through formal recognition or material performance. It is cultivated through repeated signals, emotionally resonant narratives, and procedural demonstrations of autonomy. That cultivation changes how domestic and regional audiences read external criticism. A policy condemned from outside may register internally not as evidence of illegitimacy but as proof that the state is resisting domination; a sanction, not only as punishment but as confirmation that sovereign procedure means something. A curriculum, a museum, a summit, a payment platform, a mediation — each can become part of the same legitimacy-producing system.

2. Literature Review

2.1 Legitimacy beyond the Weberian frame

Classical treatments cast legitimacy as a relation between rulers and ruled, organised around Weber's typology of traditional, charismatic, and legal-rational authority (Weber, 1978). Carried into post-war international relations, the order itself was held to be legitimate because liberal institutions gave it purpose and form (Ikenberry, 2011) — legitimacy flowing downward from a normative centre toward peripheries that accept or contest it. That premise has come under sustained pressure. Acharya (2014, 2018) reads the post-American world as multiplex rather than unipolar: several normative centres generating partially overlapping orders. Hurrell (2007) shows legitimacy in international society contested along civilisational lines. More recent work demonstrates that non-Western great powers do not simply repudiate liberal norms but reinterpret them and practise 'creative compliance' (Foot, 2020; Zhang, 2016). What this literature lacks is a focus on behavioural mechanism. It tends to treat legitimacy as present or absent rather than as the product of identifiable cognitive and emotional processes operating at varying intensity across audiences. It also tends to fix the state as the unit of legitimacy and the international system as the level of contestation, which obscures the intermediate space — media systems, schools, religious authorities, diaspora networks — where legitimacy is actually built. A behavioural lens recovers that level, almost by definition, because behavioural mechanisms occur precisely in the cognitive and emotional space those intermediate institutions create.

2.2 Trust as a behavioural and political asset

A parallel literature in behavioural economics and political psychology treats trust as a causal variable. Ostrom (2010) showed how trust enables cooperation under uncertainty without centralised enforcement. Akerlof and Shiller (2015) analysed how stories about economy and politics become self-reinforcing through 'phishing equilibria', where actors exploit regularities

in human cognition to extract wealth or compliance. Kahneman (2011) gave a cognitive account of why heuristics and affect dominate political judgement under complexity; Tversky and Kahneman (1981) had already shown framing inverting preferences over objectively identical choices. Applied to legitimacy, the upshot is that preferences over political regimes are endogenous to political rhetoric. Framing a choice as civilisational raises the salience of linked issues and makes alternative framings harder to mount. Brought into international politics, trust appears less as the residue of repeated interaction than as an object of active political management (Ruzicka & Keating, 2015; Wheeler, 2018): states invest in symbolic capital, frame action within familiar narratives, and commit to procedural regularities. The behavioural turn in IR is only beginning to reach these problems, through work on emotions, status, and ontological security (Mitzen, 2006; Steele, 2008) — and it has not yet been applied systematically to how Asian states engineer alternative legitimisation. Ontological security theory is a useful entry point: states, like individuals, need a consistent self-identity to function, and sustain it through repeated practices whose purpose is identity-confirmation rather than instrumental gain. Civilisational framing, as Section 4 argues, reads as exactly such a repeated practice at the level of the international system. Finally, costly-signalling theory — Spence (1973) on labour markets, developed for IR by Fearon (1997) — supplies a credibility criterion: signals are believable when they are costly to fake. The procedural-sovereignty signals discussed in Section 4.2 sit squarely inside that logic; building an independent payment system or hosting an expensive summit would not be worth the outlay if cheaper ways of making the same claim were available.

2.3 Multipolarity and the Asian turn

Literature on multipolarity has expanded since the mid-2010s, much of it tracking material power — GDP, military spending, technological reach (Allison, 2017). A smaller, growing body reads multipolarity ideationally, arguing that the world is seeing not only a diffusion of power but a diffusion of ideas about how the world should be ordered (Cooley & Nexon, 2020). Within it, studies have examined Chinese civilisational rhetoric (Zhang, 2014; Callahan, 2020), Iranian notions of resistance (Adib-Moghaddam, 2017), and Indonesia's 'free and active' foreign-policy principle (Anwar, 2018), with recent work on Russia, India, and Turkey showing civilisational rhetoric now common to most major non-Western states (Coker, 2019). These works tend to stay descriptive. They establish what states say without adequately explaining how, or why, the saying generates tangible behavioural outcomes among domestic or neighbourhood audiences. Reading foreign-policy doctrine is necessary; it is not sufficient. A behavioural lens is needed to ask why some claims stick and others do not, and why the same claim resonates unevenly across audiences — and that is the gap this study tries

to close, by connecting doctrinal claims to candidate behavioural pathways grounded in cognitive science.

2.4 The selective moralism critique

A common thread in non-Western political discourse is the charge of Western double standards: that liberal democracies promote universal standards on rights, sovereignty, and the rule of law when and where it suits them (Mahbubani, 2020; Hurrell, 2007). Empirically, the critique has been fed by Iraq in 2003, Libya in 2011, and divergent Western responses to Ukraine and Gaza. Whether it holds normatively is contestable; that it has become constitutive of Asian political discourse is not. Near-identical phrasing recurs in statements out of Beijing, Tehran, Jakarta, New Delhi, and Pretoria. Scholarly reaction has bifurcated — mainstream Western writing often treats the claim with suspicion as rhetorical instrumentalism, while critical and decolonial scholarship tends to take it more seriously (Bhambra, 2014). Neither attends to behaviour, and so neither explains how a claim travels from being made to being treated as legitimate. The first underrates how insistent, factually grounded charges of hypocrisy erode the cognitive authority of liberal claims; the second underrates how such charges are deployed strategically. The behavioural reading occupies that middle ground.

2.5 Education, governance, and political violence

Three application-specific literatures bear on the framework. The education-systems literature shows reform in Asian polities elevating national, civilisational, or religious templates of curricular knowledge alongside, or above, universalist liberal ones (Anwar, 2018). The governance-reform literature shows indigenous conceptions of public administration — Confucian, Islamic, Pancasila variants — articulated as alternatives to liberal-technocratic templates. The literature on political violence shows perceived hypocrisy and inconsistency by dominant powers raising the incentive for such violence (Adib-Moghaddam, 2017). The architecture set out below speaks to each: it lets us ask, behaviourally, why education systems, governance arrangements, and patterns of violence shift as they do. These phenomena are usually studied apart, though common mechanisms of legitimacy construction may bind them.

2.6 Three traditions, one division of labour: what behavioural political economy adds

It is worth being plain about how constructivism, political psychology, and behavioural political economy relate here, because a reviewer could reasonably ask whether ‘behavioural political economy’ is doing real work or merely relabelling constructivism. Constructivism establishes the terrain: legitimacy is intersubjective, civilisational identity is contestable, and the post-Western order is normatively plural rather than simply multipolar in capabilities (Acharya, 2014, 2018; Hurrell, 2007). What it tends to leave as a black box is the step from shared

idea to political effect — why some frames are cheap to accept and costly to dislodge while others never travel. Political psychology offers candidate mechanisms for that step (Kahneman, 2011; Tversky & Kahneman, 1981; Mitzen, 2006), but mostly at the level of individuals, and rarely scaled to contestation between states. Behavioural political economy is what joins them. It treats legitimacy as an asset subject to investment, accumulation, and depreciation, and it specifies the mechanisms — cognitive-cost reduction, costly signalling, anti-licensing symmetry — through which discursive frames acquire, or fail to acquire, behavioural traction.

So the added value is not a new ontology of world politics; it is a mechanism layer that makes constructivist description falsifiable. It tells us where to look for the claim breaking down, and it converts ‘legitimacy is contested’ into propositions about who accepts what, at what cognitive cost, under which signals. On the reviewer’s own fork — are behavioural concepts core or supplementary? — the honest answer is neither in the form the question assumes. Constructivism supplies the macro-level description; behavioural political economy supplies the micro-foundations that description requires to be more than interpretation. The behavioural concepts are foundational to the explanatory work this paper does, even though the substantive frames the cases examine (civilisation, sovereignty, reciprocity) are recognisably constructivist in content.

2.7 Research gap and contribution

The review yields four gaps. First, the legitimacy literature describes contestation but underspecifies its behavioural mechanisms. Second, the trust literature specifies those mechanisms but rarely applies them to contestation between states. Third, the multipolarity literature locates contestation at the material and doctrinal levels but skips its cognitive and emotional architecture. Fourth, the application-specific literatures each examine, in isolation, behavioural changes tied to shifts in the international order. The contribution is a unified framework that addresses all four — theorising moral multipolarity through the behavioural architecture of trust, demonstrating the supply side across three structured cases and one comparator, and stating, as testable hypotheses, the uptake-side claims the design cannot itself adjudicate.

3. Methodology

3.1 Research design

Structured, focused comparison fits the study’s aims most closely (George & Bennett, 2005). Theory-building work of this kind seeks generative mechanisms rather than conditional average effects. The unit of analysis is the legitimacy-producing behaviour of the state, observed at the level of official discourse, foreign-policy doctrine, and patterns of public response. The design is qualitative-comparative and abductive: the causal framework was developed

iteratively between theory and case material rather than tested against observed variation by statistical inference. That is appropriate to the present phase of the work, which prioritises specifying a framework precise enough to support later quantitative measurement and testing.

3.2 Case selection

Unlike statistical designs, which sample for representativeness, theoretical-case designs select for the greatest theoretical variation (George & Bennett, 2005). The primary cases — the People’s Republic of China, the Islamic Republic of Iran, and the Republic of Indonesia — vary along each main dimension of the framework: form of political system, reference civilisation, and strategic posture toward the liberal order. Including the Gulf Cooperation Council monarchies as a categorical unit adds a fourth mode of the strategic variable. The Gulf states share structural and civilisational features with the others, but where China rejects liberal rule-definitions, Iran rejects the liberal rule-system more directly, and Indonesia hedges between the two, the GCC prioritises transactional accommodation over ideological or moral autonomy. The selection follows a most-different-systems logic (Przeworski & Teune, 1970): if a common behavioural architecture appears across such varied cases, the framework gains plausibility as a structural rather than contingent feature; where commonalities fail to appear, the absences mark scope conditions. The cases also offer practical advantages — official source material in English, large secondary literatures, and adequate survey coverage.

3.3 Data sources

Three source types are used. First, official discourse for each state or regime: white papers, foreign-policy speeches, key national addresses, and constitutional preambles, drawn mainly from 2015–2025 to test whether the theorised mechanisms are observable in actual policy outputs. For China this includes State Council Information Office white papers on global development, security, and civilisation initiatives (State Council Information Office of the People’s Republic of China, 2023). For Iran, the evolution of foreign-policy doctrine across administrations and addresses by the Supreme Leader. For Indonesia, the independent-and-active doctrine as it develops through Ministry of Foreign Affairs strategic plans and public statements. Second, secondary material: peer-reviewed scholarship and major think-tank work on each case, prioritising indexed journals. Third, survey data on popular trust and legitimacy, drawn from public statistics in global and regional barometers, including the Asian Barometer project and the ISEAS State of Southeast Asia survey (Asian Barometer Survey, 2023; ISEAS – Yusof Ishak Institute, 2025). These data are used illustratively, to ground the framework; full systematic content analysis is beyond the scope of this theory-building study and is flagged for later work.

3.4 Operational definitions and observable indicators

Three core terms need operational definition. Moral multipolarity is a condition in which no single actor or normative tradition can credibly monopolise the language of legitimate order; it is observable when official discourse presents legitimacy as plural, civilisationally embedded, or procedurally sovereign rather than as derivative of Western liberal validation. The behavioural architecture of trust is the set of mechanisms by which states make such claims cognitively available, emotionally acceptable, and institutionally repeatable for domestic or regional audiences. A channel counts as present when it appears across more than one type of evidence — official discourse and an institutional practice, say — rather than in an isolated rhetorical statement.

Three indicators operationalise the channels. Civilisational framing is indicated by explicit reference to civilisational continuity, religious-political inheritance, national philosophy, or culturally specific political order. Procedural sovereignty signalling is indicated by costly practices demonstrating procedural autonomy — independent financial infrastructure, alternative diplomatic convening, sanctions-resilient administration, non-aligned positioning. Selective reciprocity is indicated by claims that universal rules should be applied symmetrically and by arguments that Western inconsistency reduces Western standing as a moral judge. The indicators are deliberately modest. They do not show that a population believes the claim, nor that the claim is morally valid; they show whether the state is supplying the materials from which trust and legitimacy could plausibly be built.

The grading in Table 1 is qualitative, not statistical. High, medium-high, medium, and low are summary judgements based on recurrence, institutionalisation, and strategic salience. A high score marks repeated discourse accompanied by visible institutional behaviour; a medium score, recurring discourse or selected institutional behaviour without that density; a low score, a channel present only weakly, inconsistently, or subordinated to another logic. This is a disciplined bridge between narrative interpretation and later measurement, not a substitute for full content analysis.

3.5 Scope of inference: legitimacy supply versus uptake

A design built on discourse, doctrine, and secondary indicators does one thing well and another not at all, and the distinction is worth stating before the results rather than conceding after them. What it can show is supply: whether a state is producing the materials from which legitimacy could be built — the frames, the costly signals, the symmetry arguments — and how those materials are configured across cases. What it cannot show is uptake, which has three distinct layers: exposure (whether an audience encounters the claim), acceptance (whether the claim is believed or treated as plausible), and behavioural compliance (whether it changes behaviour under pressure). The survey indicators I cite speak

only weakly and indirectly to uptake; I use them as context, never as proof, and I flag each point where reading supply as evidence of effect would be a mistake. This is the design choice that answers the most serious objection to a ‘behavioural’ study built on official text: the behavioural commitments are not findings here but hypotheses.

Four hypotheses are worth stating explicitly, because they are what a stronger empirical study would test:

H1 : Cognitive cost. Where civilisational framing is dense and institutionalised, audiences process regime-legitimacy claims at lower deliberative cost, and external criticism loses persuasive force. Testable by survey experiment varying the frame.

H2 : Costly signalling. Procedural-sovereignty signals carrying real material cost (payment infrastructure, sanctions-resilient mechanisms, convening) are more credible to relevant audiences than rhetorically identical cheap talk. Testable by experiment varying signal cost.

H3 : Anti-licensing symmetry. Selective-reciprocity framing (‘you are inconsistent too’) raises the burden on a Western critic more than counter-normative framing (‘your norm is wrong’), because it asks audiences only to accept symmetry, not to adopt a rival norm. Testable by framing experiment.

H4 : Channel decoupling. The three channels are separable; high economic interdependence with the West predicts suppression of the confrontational selective-reciprocity channel while the other two stay active — the hedging signature the Gulf comparator is designed to expose.

None of these is tested in this paper. Stating them is the point: the study’s job is to specify the framework precisely enough that someone — including the present author, in subsequent work — can try to falsify it.

3.6 Analytical procedure

Analysis ran in four steps. First, indicative official discourse was read for recurring legitimacy frames, accepted only when attested across independent official sources or accompanied by significant institutional behaviour. Second, frames were sorted along the three channels. Third, patterns were compared across cases for whether the same underlying architecture held across regime types and ideologies. Fourth, the Gulf comparator was used to probe potential decoupling between channels (H4). At each step the focus was mechanism identification over effect estimation: how legitimacy is built on the supply side, not how much of it audiences hold.

3.7 Validity and reliability considerations

For construct validity, the three channels were specified in advance in enough detail to be reproduced by independent researchers. For internal validity, rival explanations were considered for each observation, including pure material-interest and purely constructivist accounts. For external validity, the framework is

presented with explicit scope conditions: it is intended for large or medium non-Western powers under perceived Western normative pressure, not for every state at all times. For reliability and replication, all primary discourse sources are drawn from official institutional websites or published public databases. The sharpest reliability constraint is the one named in 3.5: because the design observes supply rather than uptake, the conclusions hold at the supply level and become hypotheses the moment they reach for audience effect.

3.8 Ethical considerations

The study uses only publicly available official documents, published policy statements, aggregate survey reports, and secondary scholarship. It involves no interviews, private records, identifiable human-subject data, or experimental intervention, so formal ethics review was not required. Official discourse and survey material are treated as interpretive evidence, not as direct proof of individual belief.

4. Results

This section addresses Objective 2: it maps the supply of alternative legitimacy across the cases and reports how the three channels are configured. Three behavioural channels converge to support the construction of moral multipolarity, operating in distinct combinations across cases but evident, in some form, in each. Each channel is paired with a candidate mechanism, and — consistent with Section 3.5 — those mechanisms are stated as hypotheses rather than demonstrated outcomes. Civilisational framing is hypothesised to lower the cognitive burden of recognising state legitimacy by shifting the comparison class (H1). Procedural sovereignty signalling supplies a costly, and therefore credible, signal of autonomy (H2). Selective reciprocity is hypothesised to shield established legitimacy from outside moral suasion through mirrored-norm argument (H3). Together, on the supply side, the three are hypothesised to form a mutually reinforcing architecture; whether they also reinforce on the uptake side is the open question Section 5.4 turns into a research design. Table 1 summarises the configuration observed across the four cases.

The table is a structured comparison, not a numerical index. Its purpose is to display the relationship between cases and mechanisms in a way that can be challenged: a reader could contest a score, add a missing indicator, or test whether the same channel appears in another region. That matters because legitimacy is usually discussed in terms too broad to falsify. Translating legitimacy production into observable channels lets us ask sharper questions — which mechanism is doing the work, which audience is addressed, what makes the signal costly, and where the claim fails to travel.

Table 1: Configuration of the behavioural architecture of trust across cases

Case	Civilisational framing	Procedural sovereignty signalling	Selective reciprocity
China (PRC)	High — civilisation-state discourse; Global Civilization Initiative	High — CIPS, BRI institutions, mediation diplomacy	High — symmetry critique on rights, Ukraine, sovereignty
Iran	High — layered Shia and Persian civilisational claims	Medium-High — sanctions-resistant trade and payment workarounds	High — symmetry critique on rights, Gaza, double standards
Indonesia	Medium-High — Pancasila as civilisational synthesis	Medium — independent-active doctrine; regional de-dollarisation	Medium — measured symmetry critique on regional conflicts
GCC (comparator)	High — Islamic and Arab heritage diplomacy	Medium-High — diversified partnerships, mega-event diplomacy	Low — transactional accommodation rather than confrontation

Source: Author’s synthesis.

Note: Qualitative intensities reflect the author’s structured comparative reading of official discourse, foreign-policy doctrine, and secondary scholarship for 2015–2025. The categories are illustrative, intended to support theoretical comparison rather than precise measurement, and describe legitimacy supply rather than audience uptake (see Section 3.5).

4.1 *Civilisational framing*

The first channel is civilisational framing: depicting the state as the political expression of a civilisation rather than a territorial entity. Such framing moves the grounds of the legitimacy claim away from procedural indicators — free elections, externally prescribed rule of law — toward continuity, depth, and cultural autonomy. Appeals to a ‘community of common destiny’ in China, and to several thousand years of continuous civilisation, function as legitimacy claims layered onto historical ones (Zhang, 2014; Callahan, 2020). The unstated but recurrent premise is that a civilisation of China’s longevity cannot be judged against metrics derived from a political tradition only modestly older than the Communist Party. The Global Civilization Initiative, launched in 2023, builds directly on that premise (China Diplomacy, 2023), juxtaposing civilisational pluralism against the universalism of liberal modernity. In Iran, the Islamic Republic appeals at once to the jurisprudential continuity of Shia Islam and to millennia of Persian civilisation — a multitiered claim that reaches religiously

motivated citizens and nationalist-conservatives wary of religion as a political force in the same gesture (Adib-Moghaddam, 2017). The framing is not only inferred by analysts; it surfaces in the Supreme Leader's own primary output, where official statements cast Western sanctions as an attempt to keep Iran from reaching what they term its rightful civilisational position, fusing a civilisational claim to a grievance narrative (Khamenei, n.d.). Indonesia's Pancasila works along similar lines with one crucial difference: it serves as the civilisational foundation for democratic procedure itself (Anwar, 2018), which shows that civilisational framing does not inevitably entail anti-pluralist politics.

The behavioural reading — and here it is a reading, not a measurement — runs as follows. Civilisational framing is hypothesised to lower the cognitive cost of endorsing domestic political authority (in Kahneman's, 2011, terms): by shifting the comparison class away from external referents, it spares citizens a stressful deliberation each time endorsement is asked of them. It is also hypothesised to provide emotional anchoring; identifying as members of a civilisational community can generate positive feeling toward the political community independent of any government's performance, consistent with ontological security theory, where routine civilisational narratives let citizens routinise a self-concept and immunise it against external challenge (Mitzen, 2006). Education systems are among the primary channels through which such narratives are disseminated — a point developed under Objective 3. None of this is yet shown at the level of audience response; it is what H1 is written to test.

4.2 Procedural sovereignty signalling

The second channel is procedural sovereignty signalling: the public performance of decisions that signal relative freedom from outside coercion, especially Western coercion. Unlike rhetorical assertions of sovereignty, these claims are costly to perform. They include bearing the technical and political costs of domestic payment systems such as China's Cross-Border Interbank Payment System (Cross-Border Interbank Payment System, n.d.), Iranian special-purpose mechanisms built to bypass secondary sanctions, and selective regional de-dollarisation with strategic partners, as in Indonesia's local-currency-transaction arrangements (Bank Indonesia, 2023; Cooley & Nexon, 2020). High-profile mediation — China's facilitation of the Saudi–Iranian rapprochement in 2023, Indonesia's courting of non-aligned diplomacy — can serve the same function. These actions incur reputational and operational costs that cheap words do not, meeting the credibility criterion at the heart of costly-signalling theory (Spence, 1973; Fearon, 1997).

The hypothesised mechanism is what Akerlof and Shiller (2015) call narrative confirmation: discrete public acts of autonomy confirm, for domestic and regional audiences, an internally consistent story in which the signalling state is its own legitimate actor (H2). The logic predicts that signals with material

consequence outperform cheap talk — a payment system or a mediation should land harder than a press release because it requires real outlay — and that signals operate cumulatively, each success lowering the risk of the next, in something like a positive-feedback loop of credibility. The closest private-market analogue is brand-building, with the difference that the brand advertised is the nation's right to self-rule. The qualifier from Section 3.5 applies in full: this is the predicted audience response, not an observed one.

4.3 *Selective reciprocity*

The third channel is selective reciprocity: applying international norms in asymmetric counterpoint to perceived Western practice. The discursive structure is one of symmetry — if Western states apply human-rights norms selectively, why should non-Western actors not do likewise; if Western states carve out national-security exceptions, why should others not. Rather than flouting established norms, leaders using this channel accept them at the level of principle, then point to Western failures to live up to them. The move recurs across ideological lines: Chinese critique of the West on Ukraine in 2014 and again in 2022; Iranian critique of Western responses to the war in Gaza; Indonesian critique of Western inconsistency over Aceh, Papua, and East Timor. In each case the rhetorical operation is to accept universal norms as legitimate while charging the West with applying them inconsistently, and thereby to question Western credibility. The Iranian version is documented in official primary material rather than only in secondary readings: The Supreme Leader's published position on human rights turns the charge into an explicit symmetry argument, questioning why states he frames as themselves indifferent to human rights should be able to set themselves up as the world's moral arbiter (Khamenei, n.d.).

The hypothesised behavioural response is analogous to, but inverted from, what psychologists call moral licensing (H3). Instead of citing past good behaviour as cover for present bad behaviour, these states cite the adversary's inconsistency as a reason its advocacy should carry less weight. The posture is hard for the other side to dislodge without first proving its own consistency — a heavy empirical burden. For domestic audiences there is a cognitive discount: they are not asked to internalise a counter-norm, only the weaker notion of symmetry. Whether audiences in fact find symmetry cheaper to accept than counter-normative argument is precisely what H3 proposes to test.

4.4 *The Gulf comparator*

The Gulf Cooperation Council countries present a partial counterexample (Ulrichsen, 2019). None reject civilisational framing; many invest heavily in Islamic and Arab civilisational discourse through cultural diplomacy, event-hosting, and museumification. They also practise procedural sovereignty signalling, diversifying partnerships and embracing China, India, and Russia alongside the United States. Yet they tend toward transactional accommodation

with the West rather than frequent confrontation, seeking thicker autonomy without sharp breaks on principles of legitimacy. If the reading holds, the channels are not tightly bundled: they can be dialled up or down independently — the decoupling H4 names. A preliminary interpretation, drawn mainly from the Gulf case, is that high economic exchange with the West plus a desire for autonomy creates an incentive to quiet the open rhetorical battle over legitimacy while doubling down on the other two channels. That is consistent with the hedging literature, and adds a behavioural vocabulary to it.

4.5 Cross-case synthesis

Four observations follow, all of them supply-side. First, a similar architecture appears across cases that vary radically in regime type, ideology, and civilisational reference, which suggests something more structural than idiosyncratic. Second, on the supply side the three channels look mutually reinforcing in their design: framing is built to lower the cognitive cost of accepting legitimacy claims, signalling to confirm that framing at cost, and reciprocity to shield the result from outside suasion — though whether they reinforce in audience effect remains untested. Third, the architecture does not require regime strength in liberal terms; it requires only that the claim be credible to domestic and regional audiences. Government-trust indicators from recent survey waves are consistent with this — confidence in several Asian governments has held or risen while trust in Western governments has grown more volatile — but the word is consistent, not confirming; these data cannot carry the mechanism. Fourth, the architecture is probabilistic, not deterministic: cases where a channel is absent or poorly executed tend to show weaker legitimacy claims, which marks points of analytical intervention. A final note concerns intra-regional spillover: the playbook recurs not only in bilateral interactions but across regional networks — BRICS+ discourse, multilateral forums where non-Western states predominate — so moral multipolarity may be strengthening at the level of emerging institutions as well as states.

5. Discussion and Conclusion

The discussion is organised by objective, and each part cross-references the literature reviewed in Section 2 — stating, where possible, what the findings confirm, what they extend, and what they leave open. Sections 5.1–5.3 take the three objectives in turn; 5.4 turns the supply/uptake gap into a measurement agenda; 5.5 states limits and positionality; 5.6 concludes.

5.1 Objective 1 revisited: what behavioural political economy adds to constructivist accounts

The first objective was to specify the micro-foundations of moral multipolarity. The cases bear out the central claim of Section 2.6: the substantive

frames are constructivist in content — civilisation, sovereignty, reciprocity — but the work of explaining why they might hold is done by behavioural mechanisms constructivism leaves implicit. This confirms and extends Acharya's (2014, 2018) multiplex order by giving its normative centres a mechanism: not merely several sources of legitimacy, but several sources differing in the cognitive cost they impose and the signals they require. It supplies the behavioural layer absent from Ikenberry's (2011) and Hurrell's (2007) accounts, where legitimacy flows from institutional design or civilisational position without a model of how audiences process either. It operationalises Mitzen's (2006) and Steele's (2008) ontological security at the level of the international system, reading civilisational framing as identity-confirming repetition rather than instrumental messaging. And it qualifies Foot's (2020) and Zhang's (2016) 'creative compliance': where they describe non-Western powers reinterpreting liberal norms, the present framework specifies the cognitive payoff of doing so — reinterpretation that lowers the deliberative cost of endorsement is more likely to persist than reinterpretation that does not. The theoretical implication is that legitimacy in twenty-first-century Asia is pursued as a behavioural and informational asset as much as an institutional output, and that frameworks calibrated to Western experience will misread it. That is a claim about how legitimacy is sought, not yet a demonstration of what it secures.

5.2 Objective 2 revisited: the supply of legitimacy across cases

The second objective was to map, falsifiably, the channels through which Asian states supply alternative legitimacy. The comparison confirms the descriptive findings of the area literature — Zhang (2014) and Callahan (2020) on Chinese civilisational rhetoric, Adib-Moghaddam (2017) on Iranian resistance, Anwar (2018) on Indonesia's independent-active principle, Ulrichsen (2019) on Gulf hedging, Cooley and Nexon (2020) on ideational diffusion — and extends them in two ways. First, it shows the same three-channel architecture recurring across cases the area literature treats separately, which the descriptive work could not have surfaced because it does not compare on a common mechanism set. Second, it adds the distinction those literatures lack: between supplying a legitimacy claim and having it taken up. This is where the present study parts company with much of the multipolarity literature, which often reads the presence of civilisational rhetoric as evidence of its effect. The Gulf comparator (H4) does real work here: it shows the channels decoupling under economic interdependence, which both supports the framework's claim that the channels are analytically separable and warns against treating the architecture as a fixed bundle. What remains open is the whole uptake side. The cases demonstrate that China, Iran, and Indonesia supply these claims with craft and consistency; they do not demonstrate that the relevant audiences accept them or comply under pressure.

On that, the responsible verdict is the one Section 3.5 set up: the findings establish supply and configuration; the behavioural outcomes are hypotheses (H1–H3).

5.3 Objective 3 revisited: applications to governance, security, and education

The third objective was to draw out applications. For governance and policy, the framework implies that Western instruments designed to restore a moral monopoly — sanctions, conditionality, public diplomacy — may be insufficient or counterproductive where the supply architecture is functioning, because external condemnation feeds each channel: civilisational framing gains from being debunked abroad, procedural sovereignty signalling gains from sanctions it can be seen to resist, and reciprocal argument gains from any fresh instance of Western inconsistency. A more productive course would take the selective-moralism critique on its empirical merits (Mahbubani, 2020; Hurrell, 2007), with far-reaching implications for Western practice itself. For security and political violence, the framework predicts that where the architecture is well developed and legitimacy claims are densely supplied, the calculus of violence shifts against domestic and foreign challengers, while underdeveloped channels — procedural sovereignty signalling in particular — leave openings; the selective-moralism critique can also be appropriated by violent non-state actors where it couples with perceived hypocrisy, a dynamic documented in the radicalisation literature (Adib-Moghaddam, 2017). Treating legitimacy as exogenous or institutionally fixed would cause analysts to miss these patterns. For education, the framework is diagnostic. Schools, universities, and public-information sectors are among the principal sites where civilisational framing is transmitted and where procedural-sovereignty narratives come to feel natural (Anwar, 2018); curricular reform in history, civics, and international-relations education increasingly carries national and civilisational narratives alongside or in place of the universalist liberal frameworks that once predominated. Institutions aware of how trust is built within the architecture their students inhabit are better placed to help those students navigate civilisational reference frames critically, rather than merely react to them. Across all three applications the same caveat travels: these are implications of a supply-side framework, and they sharpen — rather than substitute for — the empirical tests in 5.4.

5.4 From supply to uptake: a measurement agenda

Because the design observes supply and hypothesises uptake, the natural next step is to measure uptake directly, and the framework was specified to make that possible. Three designs follow from the hypotheses. Content analysis could code official speeches, white papers, foreign-ministry statements, textbooks, and public-information campaigns for references to civilisation, sovereignty, reciprocity, hypocrisy, autonomy, and procedural independence, allowing researchers to track whether the channels rise or fall over time and whether a spike

in one precedes movement in the others. Survey experiments could test H1 and H3 directly: respondents randomly exposed to a liberal-institutional frame, a civilisational frame, or a sovereignty-procedure frame, then asked to evaluate the legitimacy of the same policy action — and, for H3, asked to weigh a symmetry argument against a counter-normative one. Network analysis could trace whether frames move from state discourse into regional organisations, media ecosystems, educational discourse, and diaspora communities, testing the spillover noted in 4.5.

These designs would separate the three outcomes that the present study deliberately keeps apart. Exposure is whether a population has met the claim; acceptance is whether it is believed or treated as plausible; behavioural compliance is whether it changes behaviour under pressure. A state can perform civilisational framing successfully at the level of exposure yet fail at acceptance if audiences read the claim as opportunistic, and can generate acceptance without durable compliance if material performance collapses or elite conduct openly contradicts the narrative. Treating legitimacy as behavioural rather than merely institutional is what makes failure visible alongside success — and the practical lesson for analysts is that legitimacy should never be inferred from regime type alone. Liberal institutional design, authoritarian resilience, religious symbolism, and diplomatic status all matter; none is sufficient. The empirical question is whether a state can align narrative, procedure, and reciprocal claim tightly enough that its audiences experience the order as intelligible and defensible — a question that is measurable, but only once legitimacy is broken into mechanisms.

5.5 Limitations and positionality

The clearest limitation is the one this revision has tried to convert into a virtue rather than hide: the design observes the supply of legitimacy claims, not their uptake, so every claim about audience effect is hypothesis. Three further limits qualify the rest. Case coverage is narrow; the channel-configuration hypothesis (H4) drawn from comparing three Asian cases with the Gulf needs testing against India, Vietnam, Pakistan, Turkey, and selected African states before it can claim generality. The treatment of public discourse is interpretive; without systematic content analysis using codebooks and inter-coder reliability, the gradings in Table 1 remain disciplined judgements rather than measurements. And the framework's scope is bounded by design to large or medium non-Western powers under perceived Western pressure; it is not a theory of legitimacy in general.

A word on position is owed, since interpretive work of this kind is never viewless. My reading of these cases is shaped by more than a decade inside international schools and universities across the Middle East, Asia, Africa, and Europe — enough time in several of the countries discussed here to have watched civilisational framing operate in classrooms and staffrooms, not only in white

papers. That vantage is a resource: it is part of why I trust the supply-side patterns I report. It is also a bias, inclining me to see deliberate legitimization work where a colder reading might see ordinary statecraft. I have tried to discipline the prior by holding the supply/uptake line strictly and by stating rival explanations at each step, but the reader should weigh the interpretation accordingly.

5.6 Conclusion

If the paper leaves one thing behind, it is a distinction, not a verdict. Legitimacy across much of Asia is being supplied with real craft — framed civilisationally, signalled at cost, defended through symmetry — and that supply side is visible enough to map and to argue over. What the supply buys, in the minds of the people it is aimed at, stays an open empirical question, and I have tried to keep it open rather than settle it by assertion. The analytic gain is that failure becomes as legible as success: a state can frame fluently and still fail to convince, signal expensively and still be read as performative, invoke symmetry and still be caught in its own inconsistencies. Treating legitimacy as supplied-then-taken-up, rather than as a property a regime simply has or lacks, is what lets an analyst see those failures coming. Whether the architecture described here hardens into a durable feature of the international system or proves a phase of contestation is not something a discourse-based study can adjudicate — but it is exactly what the hypotheses set out above were written to test. I would rather the framework be falsified cleanly than admired vaguely.

References

- Acharya, A. (2014). *The End of American World Order*. Polity Press.
- Acharya, A. (2018). *Constructing Global Order: Agency and Change in World Politics*. Cambridge University Press.
- Adib-Moghaddam, A. (2017). *Psycho-nationalism: Global thought, Iranian imaginations*. Cambridge University Press.
- Akerlof, G. A., & Shiller, R. J. (2015). *Phishing for Phools: The Economics of Manipulation and Deception*. Princeton University Press.
- Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Houghton Mifflin Harcourt.
- Anwar, D. F. (2018). Indonesia's Vision of Regional Order in East Asia Amid U.S.–China Rivalry: Continuity and Change. *Asia Policy*, 13(2), 57-63. <https://doi.org/10.1353/asp.2018.0024>
- Asian Barometer Survey. (2023). *Survey Topics*. Hu Fu Center for East Asia Democratic Studies. <https://asianbarometer.org/survey.html?page=s30>
- Bank Indonesia. (2023, September 5). *Indonesia Forms National Task Force to Expand Use of Local Currency Transactions*. Bank Indonesia. https://www.bi.go.id/en/publikasi/ruang-media/news-release/Pages/sp_2524523.aspx
- Bhambra, G. K. (2014). *Connected Sociologies*. Bloomsbury Academic.
- Callahan, W. A. (2020). *Sensible Politics: Visualizing International Relations*. Oxford University Press.
- China Diplomacy. (2023). *Global Civilization Initiative*. China Diplomacy in the New Era. <https://en.chinadiplomacy.org.cn/gci/index.shtml>
- Coker, C. (2019). *The Rise of the Civilizational State*. Polity Press.
- Cooley, A., & Nexon, D. (2020). *Exit from Hegemony: The Unraveling of the American Global Order*. Oxford University Press.
- Cross-Border Interbank Payment System. (n.d.). *Introduction*. Cross-border Interbank Payment System. https://www.cips.com.cn/en/about_us/about_cips/introduction/index.html
- Fearon, J. D. (1997). Signaling Foreign Policy Interests: Tying Hands Versus Sinking Costs. *Journal of Conflict Resolution*, 41(1), 68-90. <https://doi.org/10.1177/0022002797041001004>
- Foot, R. (2020). *China, the UN, and Human Protection: Beliefs, Power, Image*. Oxford University Press.
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. MIT Press.
- Hurrell, A. (2007). *On Global Order: Power, Values, and the Constitution of International Society*. Oxford University Press.

- Ikenberry, G. J. (2011). *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order*. Princeton University Press.
- ISEAS – Yusof Ishak Institute. (2025). *The State of Southeast Asia: 2025 Survey Report*. ASEAN Studies Centre, ISEAS – Yusof Ishak Institute. <https://asean.org/serial/the-state-of-southeast-asia-2025-survey-report/>
- Kahneman, D. (2011). Thinking, Fast and Slow. Farrar, Straus and Giroux.
- Khamenei, A. (n.d.). *Ayatollah Khamenei's Opinion on Human Rights*. Khamenei.ir. <https://english.khamenei.ir/Opinions/hrights>
- Mahbubani, K. (2020). *Has China Won? The Chinese Challenge to American Primacy*. PublicAffairs.
- Mearsheimer, J. J. (2019). Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order. *International Security*, 43(4), 7-50. https://doi.org/10.1162/isec_a_00342
- Mitzen, J. (2006). Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma. *European Journal of International Relations*, 12(3), 341-370. <https://doi.org/10.1177/1354066106067346>
- Ostrom, E. (2010). Beyond Markets and States: Polycentric Governance of Complex Economic Systems. *American Economic Review*, 100(3), 641-672. <https://doi.org/10.1257/aer.100.3.641>
- Przeworski, A., & Teune, H. (1970). *The Logic of Comparative Social Inquiry*. Wiley-Interscience.
- Ruzicka, J., & Keating, V. C. (2015). Going Global: Trust Research and International Relations. *Journal of Trust Research*, 5(1), 8-26. <https://doi.org/10.1080/21515581.2015.1009082>
- Spence, M. (1973). Job Market Signalling. *Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355-374. <https://doi.org/10.2307/1882010>
- State Council Information Office of the People's Republic of China. (2023). *A Global Community of Shared Future: China's Proposals and Actions*. The State Council Information Office of China. http://english.scio.gov.cn/whitepapers/2023-09/26/content_116710660_4.htm
- Steele, B. J. (2008). *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*. Routledge.
- Stuenkel, O. (2020). *The BRICS and the Future of Global Order* (2nd ed.). Lexington Books.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1981). The Framing of Decisions and the Psychology of Choice. *Science*, 211(4481), 453-458. <https://doi.org/10.1126/science.7455683>
- Ulrichsen, K. C. (2019). Qatar and the Gulf crisis. Oxford University Press.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society* (Roth, G., & Wittich, C., Eds.). University of California Press.

- Wheeler, N. J. (2018). *Trusting Enemies: Interpersonal Relationships in International Conflict*. Oxford University Press.
- Zhang, F. (2016). China as a Global Force. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 3(1), 120-128. <https://doi.org/10.1002/app5.115>
- Zhang, Y. (2014). The Idea of Order in Ancient Chinese Political Thought: A Wightian Exploration. *International Affairs*, 90(1), 167-183. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12101>

บทวิจารณ์หนังสือ

Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์

เนตรสกา พลียวพลอด¹

Netsakao Pliaoplot²

วันที่รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2569; วันที่แก้ไขล่าสุด: 29 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 12 มิถุนายน 2569

1. บทนำ

งานเขียนเรื่อง Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์ โดย Peter A. Jackson และ Benjamin Baumann แปลโดย พิเชฐ สายพันธ์ เป็นงานศึกษาเชิงวิชาการที่ท้าทายความเชื่อดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน โดยเควียร์ หรือ Queer หมายถึง “เพศภาวะที่มีความแตกต่างจากเพศชายและเพศหญิง สื่อถึงคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ เกย์ กะเทย ทอม ดี คนข้ามเพศ หรือคนที่มีสองเพศ” (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2566) แต่เดิมเควียร์มีความหมายทางลบ หมายถึง แปลกประหลาด แต่เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1980 ความหมายเริ่มเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยถูกใช้เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม ไม่จำกัดเพศและเปิดกว้างในการแสดงออกที่หลากหลาย รวมถึงแนวคิดทางการเมืองและประเด็นต่าง ๆ แบบเควียร์ ที่ไม่ยึดติดกับกรอบแนวคิดหลัก และให้คุณค่ากับทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม (ณรงค์ศักดิ์ กล้าปราบโจร, 2562) ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนเสนอข้อถกเถียงหลักว่า ปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ ในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการเกิดขึ้นของ “พื้นที่ที่สาม” ในการสร้างตัวตนและอำนาจต่อรองของกลุ่มเควียร์ ท่ามกลางการเกิดขึ้นของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับความเป็นจริงที่พิสูจน์ได้ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบทุนนิยม แต่หนังสือเล่มนี้กลับชี้ให้เห็นว่าสังคมอุษาคเนย์ยังคงอุดมไปด้วยความเชื่อเรื่องภูติผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พิสูจน์ไม่ได้ ปรากฏผ่านพิธีกรรม ไสยศาสตร์และการทรงเจ้า อิงแอบอยู่กับศาสนาหลักและวิถีชีวิตสมัยใหม่อย่างแนบเนียน ซึ่งความย้อนแย้งนี้เปิดโอกาสให้บุคคลชายขอบ สามารถเข้าไปครอบครองพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านการแสดงออกเชิงพิธีกรรม เชื่อมต่อระหว่างโลกมนุษย์และโลกวิญญาณ ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็น “ตัวแสดงทางการเมืองวัฒนธรรม” ที่ใช้สุนทรียะประจักษ์กับความเชื่อ อันนำไปสู่การขยายการยอมรับและความชอบธรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิด การเมืองวัฒนธรรม (Cultural Politics) จะพบว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจไม่ได้ดำรงอยู่เฉพาะในสถาบันทางการเมืองเพียงเท่านั้น แต่ยังแฝงอยู่

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: netsakao28@gmail.com

² Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: netsakao28@gmail.com

ในวัฒนธรรมและการนิยามอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคม (Nash, 2001) ซึ่งสอดคล้องกับนักทฤษฎี Stuart Hall ที่เสนอว่าอัตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคนไม่ได้เป็นสิ่งที่ตายตัว แต่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม การสื่อสาร และการนำเสนอผ่านสัญลักษณ์หรือวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคม (นิฐวุฒิ สิงห์กุล, 2567) ด้วยเหตุนี้อัตลักษณ์ของเควียร์จึงไม่ได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการสื่อสารและวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นซ้ำ ๆ ในพื้นที่วัฒนธรรมและได้เปลี่ยนพื้นที่พิธีกรรม ให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการนำเสนอตัวตนและท้าทายบรรทัดฐานทางเพศดั้งเดิมของสังคม ดังนั้น การศึกษาร่างทรงองค์เควียร์ผ่านหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นการทำความเข้าใจการสร้างพื้นที่อัตลักษณ์และอำนาจทางสังคมภายในพื้นที่วัฒนธรรม พร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่สามในพิธีกรรมคือ พื้นที่สำคัญที่คนชายขอบใช้เพื่อสร้างตัวตนและเพิ่มอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการประกอบสร้างตัวตนที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. เนื้อหาของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทความจากงานวิจัยหลากหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และอธิบายเชิงเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมเควียร์กับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของพิธีเข้าทรงโดยในช่วงต้นของหนังสือกล่าวถึงบทนำเรื่อง “ข้ามเพศ รักเพศเดียวกัน กับมนตราไสยเวทในเมียนมาและไทย: หมอพิธีเควียร์ในลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีอันพลิบาน” โดยปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน และเบนจามิน บาวแมนน์ (2566) ทำหน้าที่กำหนดทิศทางการศึกษาและวางกรอบแนวคิดสำคัญ ที่จะทำให้อ่านเห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ มนตราไสยเวท และพิธีกรรมในสังคมร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน สร้างพื้นฐานความเข้าใจก่อนเข้าสู่เนื้อหาหลักของหนังสือซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ภาค ดังนี้

ภาคที่หนึ่งว่าด้วย “ทวยเทพ” (Deities) ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเกิดขึ้นของร่างทรงองค์เควียร์และบทบาทของหมอพิธีเควียร์ที่มีความโดดเด่นเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยกลุ่มคนเหล่านี้แสดงอัตลักษณ์ทางเพศและเพศวิถีที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางสังคมปกติทั้งในและนอกพิธีกรรม ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของร่างทรงและภูตผีวิญญาณที่ถูกบรรจุอยู่ในวงเครือญาติ ตลอดไปถึงบทบาทของลัทธิพิธีเควียร์ในชีวิตประจำวันของทศานิกชนชาวกะเหรี่ยง นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์ถึงจุดเปลี่ยนจากอดีตที่บทบาททางเพศถูกแบ่งอย่างชัดเจน เช่น เพศชายที่ถูกผูกติดกับความเชื่อชั้นสูงหรือการบวช และเพศหญิงที่คู่กับความเชื่อพื้นบ้านหรือการทรงเจ้า ส่งผลให้กลุ่มความหลากหลายถูกผลักออกจากสังคมกลายเป็นคนนอกหรือ “บุคคลชายขอบ” อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ซึ่งงานวิจัยในภาคนี้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่ว่า พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีเปิดโอกาสให้คนชายขอบเข้ามามีบทบาท กลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ปรับโครงสร้างเชิงอำนาจภายในสังคม เปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลชายขอบสู่การได้รับความเคารพอย่างสูงในสังคม โดยประกอบไปด้วยงานวิจัย 5 ชิ้นสำคัญ ได้แก่ 1) พหุนิยมทางศาสนาและความหลากหลายทางเพศ/เพศสภาพในอุษาคเนย์: ส่วนเสี้ยวเรื่องเล่าและอรรถาธิบายจากงานมานุษยวิทยา โดยปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน 2) มืออ่อนและกายแก้ว: เพศวิถี ผัสสารมณ์ และ

ปรากฏการณ์ร่างทรงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยวิศิษฐ์ ปิ่นทองวิชัยกุล 3) ข้อถกเถียงทางสังคมในโลกออนไลน์ว่าด้วยร่างทรงเกย์พ่อนุ่นข้าง: ปรากฏการณ์ร่างทรงและความรักใคร่ชอบพอในเพศเดียวกันในไทย โดยณฤพนธ์ ดั่งวิเศษ 4) วิทยุญาณศักดิ์สิทธิ์ในเครือข่ายคนข้ามเพศ: การสำรวจทางชาติพันธุ์วรรณนา พิธีกรรม และการยอมรับเควียร์ในเมียนมา โดยเดวิด เอฟ. กิลเบิร์ต และ 5) ทางเลือกของปโย: นักกิจกรรมหรือร่างทรง? การตัดสินใจอันยากลำบากของเกย์คนหนึ่งในเมียนมาร่วมสมัย โดยเบนดิกต์ บรัค เดอ ลา แปรริเยร์

เนื้อหาภาคที่หนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเควียร์เข้ามามีบทบาทในสังคมจากการเปลี่ยนผ่านทางเพศของผู้ประกอบพิธี แรงกดดันทางสังคมสมัยใหม่ เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่พัฒนามากขึ้น เดิมร่างทรงเควียร์เป็นบุคคลชายขอบที่ไร้อำนาจ ต้องทนทุกข์จากความแปลกแยก ดังนั้น เมื่อเข้ามาในสังคมจึงเข้าใจโครงสร้างที่ครอบงำ อารมณ์ที่เป็นทุกข์และความสิ้นหวังได้เป็นอย่างดี จึงสามารถให้คำแนะนำกลุ่มคนที่มีปัญหาและไร้ที่พึ่งทางจิตใจ เห็นได้จากการที่ผู้เขียนหนังสืองานศึกษาของหลุยส์ โกลอมป์ ที่กล่าวไว้ว่าร่างทรงผู้หญิงใช้บทบาทของตนในการแก้ไขปัญหาด้านจิตของสังคมผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ผู้ชายหันไปพึ่งพาพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าร่วม ส่งผลให้พิธีกรรมกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากสังคมชายเป็นใหญ่สำหรับผู้หญิงและคนข้ามเพศ โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 เป็นช่วงที่รัฐพยายามปรับตัวให้เป็นรัฐสมัยใหม่ มีการผลักดันพุทธศาสนาให้เป็นสิ่งที่ชอบธรรม ถูกความเชื่อเรื่องไสยเวทว่าเป็นความเชื่อที่ไร้สาระและไม่มีเหตุผล ทำให้บทบาทของผู้หญิงเสื่อมลง แต่เนื่องจากรัฐพยายามปรับตัวให้มีความทันสมัยอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความตึงเครียดทางสังคมและเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจทางใหม่จึงเกิดขึ้นโดยผู้หญิงและกลุ่มเควียร์ รวมทั้งเริ่มมีการเปลี่ยนผ่านจากเพศหญิงไปสู่กลุ่มเควียร์มากขึ้น เช่น ร่างทรงนัตกะดอของเมียนมา ที่เปลี่ยนผ่านเนื่องจากประเทศเป็นรัฐสมัยใหม่ที่เพศชายเข้าไปมีบทบาททางพิธีกรรมแทนผู้หญิง กลายเป็นการเอื้อต่อร่างทรงองค์เควียร์ในการเข้าไปมีบทบาททางพิธีกรรม เนื่องจากมีเพศสภาพเป็นผู้ชายเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านวิกฤตเศรษฐกิจที่คนมุ่งหน้าไปทำงานในเมืองหลวงมากขึ้น โดยในหนังสือได้กล่าวถึงงานศึกษาของ กิงแกว ทิศตัง ที่แสดงให้เห็นว่าร่างทรงผู้หญิงในจังหวัดลำปางเดินทางออกจากหมู่บ้านไปทำงานที่กรุงเทพ เหลือผู้หญิงที่เป็นร่างทรงน้อยลง กลายเป็นช่องว่างให้เพศที่สามสามารถเข้าไปมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากเป็นบุคคลชายขอบที่อาจหางานทำยากมากกว่าเพศหญิงหรือเพศชาย ประกอบกับสุนทรียะที่ก่อให้เกิดพื้นที่ทางสังคมรูปแบบใหม่ที่คอยเยียวยาบุคคลที่สิ้นหวัง ในลำดับถัดมาแสดงให้เห็นว่าการทรงเจ้าเป็นเครื่องมือสื่อสารอีกประการภายใต้สังคมที่กดทับและไม่รับฟัง ถือเป็นการต่อต้านโครงสร้างอำนาจเดิม นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงประเด็นการแสดงออกที่ควบคุมร่างกายไม่ได้ เช่น กรณีของนวล ที่เมื่อได้ยินเสียงดนตรีก็จะพอนรำด้วยความพริ้วไหว ซึ่งผู้ชายในพิธีกล่าวว่าเขา “มือแข็งเกิน” กว่าที่จะพอนรำ คำเปรียบดังกล่าวตอกย้ำกรอบแนวคิดที่มองความอ่อนช้อยเป็นคุณสมบัติของผู้หญิง ขณะที่ผู้ชายถูกผูกไว้กับความแข็งแกร่ง ซึ่งช่องว่างทางความหมายนี้เองที่เปิดโอกาสให้เพศทางเลือกเข้ามามีบทบาท เนื่องจากสามารถผสมผสานทั้งความอ่อนโยนและความแข็งแรงเข้าด้วยกัน ทั้งยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบพิธีกรรม

ในประเด็นถัดไปกล่าวถึงเรื่องราวของร่างทรงชายที่เป็นร่างทรงเควียร์และแสดงตัวตนผ่านเฟซบุ๊ก แต่กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในประเด็นรูปลักษณ์ เพศสภาพและความมั่งคั่ง ซึ่งรุนแรงจนต้องปิดเฟซบุ๊กไป กรณีนี้แสดงให้เห็นว่าในยุคนี้การเปิดรับยังไม่มากนัก และความเกลียดชังทางเพศยังคงดำรงอยู่ ในมิติถัดมากล่าวถึงบทบาทของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อบุคคลข้ามเพศในประเทศเมียนมา โดยยกตัวอย่าง “ผีน้ตมะงเวตอง” ที่คนข้ามเพศเคารพบูชาและเป็นนั้ตเพียงตนเดียวที่คอยคุ้มครองรักษาความสัมพันธ์ของเหล่าเควียร์ ตามความเชื่อนี้เสียชีวิตเพราะเข้าใจผิดคิดว่าน้องชายเป็นสามีของตน จึงพยายามจะกอดจูบ ทำให้น้องชายถีบนางตกยอดเขา ต่อมาตำนานนี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่ถูกปฏิเสธและความปวดร้าวที่สอดคล้องกับประสบการณ์ของเควียร์ในเมียนมา ส่งผลให้เกิดการรวมตัวและสร้างเครือข่ายคนข้ามเพศที่ช่วยให้ผู้อื่นเห็นถึงการมีอยู่ของพวกเขา และในที่สุดท้ายของงานศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทของปียู ผู้ทำงานเรียกร้องสิทธิของเควียร์และเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ซึ่งเป็นการบรรจบระหว่างพื้นที่ความเชื่อและการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่หาได้ยากในบริบทสังคมทั่วไป

จากการศึกษาในภาคแรกสามารถสรุปได้ว่าเควียร์เข้ามามีบทบาทในสังคมผ่านการทำพิธีร่างทรง เนื่องจากสังคมที่เปลี่ยนไปเกิดความกดดันทางสังคม ภาวะชายเป็นใหญ่ พิษเศรษฐกิจที่ทำให้คนมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองหลวง การผลักดันให้ศาสนาพุทธเป็นใหญ่เสริมสร้างบทบาทของผู้ชายและผู้มีเพศสภาพเป็นชาย ความเสื่อมของศาสนาพุทธที่ทำให้ไม่มีที่พึ่งทางใจและความเจ็บป่วยที่โรงพยาบาลรักษาไม่หาย บทบาทของความเชื่อที่ผลักดันให้มีตัวตน รวมถึงสื่อเทคโนโลยีและการรณรงค์เรียกร้อง ทั้งหมดนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้บุคคลข้ามเพศเข้ามามีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้นและยังคงดำรงมาได้ด้วยความสามารถที่มี ทำให้ในปัจจุบันสามารถอยู่ร่วมกันได้ แม้ในบางครั้งความอคติทางเพศอาจยังซ่อนอยู่ในส่วนลึกของสังคม และแสดงออกมาในบางเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านมุมมองวิพากษ์จึงเกิดการตั้งคำถามว่าการสร้างตัวตนผ่านพิธีกรรมเป็นอำนาจที่แท้จริงถาวรหรือเป็นเพียงการกักขังอัตลักษณ์เควียร์ไว้กับภาพจำความลึกลับเหนือธรรมชาติและความสวยงามเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ ในยุคสมัยที่พื้นที่ดิจิทัลมีความสำคัญ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ว่าอำนาจต่อรองกำลังย้ายจากการทำพิธีกรรมในพื้นที่ไปสู่หน้าจอหรือไม่ และท้ายที่สุดแล้ว อำนาจที่สร้างผ่านไสยศาสตร์จะสามารถเปลี่ยนเป็นอำนาจทางการเมืองที่จับต้องได้ในฐานะพลเมืองที่มีสิทธิเท่าเทียมได้มากน้อยเพียงใดในอนาคต

ต่อมาในภาคที่สองว่าด้วย “ติวา” (Divas) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีกับวัฒนธรรมสุนทรียะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยห่อหุ้มพิธีเควียร์แสดงออกผ่านการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจเปรียบได้กับบทบาทการแสดงของศิลปินติวา เนื่องจากไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ว่าเป็นสื่อกลางระหว่างวิญญาณกับมนุษย์ แต่ยังเป็นผู้แสดงที่ใช้ทักษะการแสดง ความงาม บทเพลง และนำเสนอผ่านพิธีกรรม ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่าการนับถือไม่ได้เป็นผลมาจากความศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว ยังรวมไปถึงความสามารถในการนำเสนอสุนทรียะและการมอบความบันเทิงแก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งห่อหุ้มพิธีเควียร์มักประสบความสำเร็จในด้านนี้ ทำให้สามารถยกระดับและเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิด “พาณิชาภิวัตน์” หรือการกลายเป็นสินค้าของสุนทรียพิธีกรรม โดยในภาคนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นสามส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) การทรงเจ้าเข้าผีกับการเชิดชูบูชาติวา: การแสดงและปฏิบัติการทางการแสดง

ในวัฒนธรรมพิธีเคียวร์ข้ามพรมแดน โดยปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน 2) ศรัทธาอันพราวเพริส เลิศลอยในการเชิดชูบูชาติวของชาวเกย์ โดยเบรตต์ ฟาร์เมอร์ และ 3) ร่างทรงปารีสฮิลตัน: การเดินทางของช่างทำผมเกย์ชาวไทยพุทธ โดยเอโดอาร์โด ซืออัน

ในภาคนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ “สุนทรียะ” ในการแสดงพิธีเข้าทรง รวมถึงการเข้ามาทับทบาทมากขึ้นของเคียวร์และพิธีทรงรูปแบบใหม่ ซึ่งมีความโดดเด่นจาก “ความสุนทรียะ” รวมถึงสื่อและทุนนิยมที่ครอบงำอยู่ฉากหลัง ซึ่งการทรงเจ้าสวมบทบาทเป็นเทพมีความคล้ายคลึงอย่างมากกับเคียวร์ที่สวมบทบาทเป็นศิลปิน หรือดาราที่ตนชอบ สะท้อนการใช้การแสดงเป็นพื้นที่สร้างอัตลักษณ์และพลังทางสังคม โดยในตอนต้นของภาคนี้ ได้อธิบายว่าดนตรีและการร่ายรำคือองค์ประกอบสำคัญในการทำพิธีเข้าทรงทั่วโลก เช่น พิธีทรงเจ้าเข้าผีเลนดงของเวียดนาม ที่ได้รับแรงกระตุ้นจากเพลงแจ๊ววัน สร้างอารมณ์และพลังให้ร่างทรงและผู้เข้าร่วมพิธี ถัดมาในเมียนมาที่ระหว่างนั้ตกะดอประกอบพิธีจะต้องมี ดนตรี เสื้อผ้า ดอกไม้และเครื่องประกอบพิธีต่าง ๆ ประกอบกับการร่ายรำในขณะที่ฝนตกลงมาประทับ ซึ่งผู้ที่อยู่เบื้องหลังการจัดเตรียมองค์ประกอบเหล่านี้คือ “กลุ่มเคียวร์” ทำให้เคียวร์เข้ามาทับทบาทเชิงวิชาชีพและความเชี่ยวชาญมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านแฟชั่น การแต่งหน้า ศิลปะการแสดงหรือการฟ้อนรำ ในประเด็นถัดมากล่าวถึงเรื่องราวของ เจฟฟรีย์ เอสคอฟเพียร์ ที่โดนเพื่อนเหยียดว่าเป็นพวก “โฮโม” และโดนทำร้ายร่างกาย ในวัยแค่ 10 ขวบ เนื่องจากเขียนงานส่งอาจารย์ในหัวข้อ วีรบุรุษของฉันทัน และเขาเขียนถึง คุณจูลี แอนดรูว์ส ที่เป็นดาราละครเวที กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่า การเชิดชูบูชาติวเป็นการต่อต้านโลกอุดมคติของเคียวร์ ก้าวข้ามบรรทัดฐานชีวิตคู่ของรักต่างเพศและขยายพื้นที่ในการสร้างตัวตน ติวจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะในการสร้างตัวตน และในส่วนตัวท้ายกล่าวถึงการเดินทางของชีวิตช่างทำผมชาวไทยในช่วงแรกใช้ชีวิตโดยสวมบทบาทตามปารีส ฮิลตัน ก่อนจะพบจุดเปลี่ยนอย่างศาสนาพุทธ ที่กลายเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในช่วงขณะหนึ่ง และการเดินทางของเขาก็ดำเนินไปเรื่อย ๆ จนในท้ายที่สุดก็พบเจอความสงบสุขที่ตนต้องการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสวมบทบาทไม่ได้เป็นเพียงการเล่นแบบแต่ยังเป็นกระบวนการค้นหาและสร้างความหมายให้กับชีวิตของกลุ่มเคียวร์ในสังคมร่วมสมัย

ดังนั้น ในภาคสอง จึงกล่าวถึงการสวมบทบาทเป็นผู้อื่นในการแสดงออก การเข้าร่างทรงที่สวมบทบาทเป็นเทพต่าง ๆ ก็เหมือนกับคนทั่วไปที่สวมบทบาทเป็นศิลปินติวหรือคนที่เราชื่นชอบ และแสดงออกภายใต้ภาพลักษณ์นั้น ซึ่งร่างทรงองค์เคียวร์ประสบความสำเร็จในการสวมบทบาทเป็นผู้อื่น ประกอบกับการใช้องค์ประกอบของความสุนทรียะในการสร้างพิธีที่ตอบสนองผู้คน ทำให้พิธีถูกผลิตซ้ำได้ตลอดเวลาเพื่อความบันเทิง โดยบางครั้งผู้คนให้ความสนใจมากกว่าการดูผลลัพธ์ของพิธี ทำให้เคียวร์เข้ามามีพื้นที่ในสังคม มีอาชีพที่ทำให้สามารถเลี้ยงชีพได้ สร้างบทบาทผู้นำในด้านต่าง ๆ กลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้คนพัฒนาไม่ทันในเรื่องของเศรษฐกิจ ร่างทรงองค์เคียวร์จึงกลายเป็นที่พึ่งทางใจ ที่ช่วยแก้ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาสุขภาพที่รักษากับหมอไม่หาย ผ่านการทำพิธีและการมอบความบันเทิง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเกิดคำถามสำคัญที่ว่า การที่พิธีกรรมกลายเป็นสินค้าทางสุนทรียะหรือพาณิชย์าวิตันนั้น

เป็นการสร้างอำนาจต่อรองที่ยั่งยืน หรือเป็นเพียงการสยบต่อระบบทุนนิยมเพื่อแลกกับพื้นที่เพียงชั่วคราว เพราะแม้ความสามารถเชิงสุนทรียะจะช่วยให้เควียร์หลุดพ้นจากสถานะบุคคลชายขอบ แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งนี้อาจกลายเป็นพื้นที่ที่ตอกย้ำภาพจำซ้ำ ๆ ว่าเควียร์ต้องคู่กับการแสดงและความสวยงามเท่านั้นจึงจะได้รับความเคารพ ซึ่งอาจเป็นการปิดกั้นความหลากหลายของเควียร์ในมิติอื่น ๆ นอกจากนี้ เมื่อความศรัทธาถูกผนวกเข้ากับความบันเทิงสถานะความศักดิ์สิทธิ์ของร่างทรงจะยังคงความหลังในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้นานเพียงใดในโลกที่รสนิยมและความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา

เมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ผ่านกรอบแนวคิดการเมืองวัฒนธรรมพบว่าปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความเชื่อหรือพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางอำนาจ การต่อรองอัตลักษณ์ และการประกอบสร้างความหมายในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะเมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของ Stuart Hall ที่มองว่าอัตลักษณ์ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการ “representation” หรือการนำเสนอความหมายผ่านภาษา สื่อ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2567) โดยในบริบทนี้จะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการกระบวนการสร้างตัวตนผ่านวัฒนธรรมและการสื่อสารทางสัญลักษณ์ ผ่านการใช้สัญลักษณ์ทางการแสดงประกอบพิธี ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่เคยถูกผลักให้เป็นชายขอบสามารถแสดงตัวตนผ่านการแต่งกาย การร่ายรำ และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสารความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศต่อสังคม ส่งผลให้กลุ่มเควียร์สามารถเปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลชายขอบ ไปสู่ผู้มีบทบาททางจิตวิญญาณที่ได้รับการยอมรับและเคารพในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับอีกแนวคิดของ Stuart Hall คือ Circuit of Culture (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2567) ที่แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของพิธีกรรมตั้งแต่การผลิตที่ถูกผลิตขึ้นผ่านองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธี ดนตรี เครื่องแต่งกาย หรือการแสดง ซึ่งส่วนใหญ่เควียร์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้พิธีกรรมไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของเควียร์จึงถูกประกอบสร้างและดำรงอยู่ในสังคมได้ ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมและสุนทรียะสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำคัญในการต่อรองอำนาจและขยายการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคม

3. มุมมองของผู้วิจารณ์

(1) แนวคิดและวิธีการเขียน

หนังสือเล่มนี้โดดเด่นด้วยการวางโครงสร้างเนื้อหาอย่างมีลำดับชั้น จากภาค “ทวยเทพ” ที่ปูพื้นฐานความเข้าใจเรื่องบทบาทเชิงอำนาจ ไปสู่ภาค “ติว” ที่ยกระดับไปสู่การวิเคราะห์เชิงสุนทรียะและทุนนิยม ซึ่งเป็นข้อถกเถียงหลักที่ผู้เขียนเสนอไว้ว่า ปรากฏการณ์ร่างทรงองค์เควียร์ในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการเกิดขึ้นของ “พื้นที่ที่สาม” โดยหนังสือชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ความเชื่อในอุษาคเนย์ไม่ใช่พื้นที่แห่งความล้าหลัง แต่เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคล

ชายขอบเข้ามามีตัวตนและได้รับการยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้นท่ามกลางสังคมที่กดทับ โดยจุดเด่นสำคัญคือความสามารถในการหลอมรวมความเชื่อและเพศหลากหลายเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองวัฒนธรรมผ่านสุนทรียะ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความทับซ้อน สูงระหว่างเพศ ศาสนา และพิธีกรรม ซึ่งการเรียบเรียงเช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถติดตาม พัฒนาการของพื้นที่ที่สามได้อย่างเป็นระบบทำให้แม้ผู้ที่ไม่เคยอ่านงานเขียนทางวิชาการหรือ ไม่เคยอ่านประเด็นเรื่องเพศและพิธีกรรมก็สามารถทำความเข้าใจความเป็นมาในภาคแรก ก่อนจะเข้าสู่เนื้อหาที่เข้มข้นขึ้นในภาคสองได้อย่างไม่ติดขัด นอกจากนี้ ผู้เขียนยังยกตัวอย่าง กรณีศึกษาจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเปรียบเทียบ โดยเน้นไปที่ประเทศไทย เมียนมาและเวียดนาม ทำให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น และแสดงให้เห็นถึง จุดรวมและความแตกต่างของบทบาททางเพศในบริบทสังคมต่าง ๆ อย่างชัดเจน ช่วยเพิ่มความเข้าใจต่อความหลากหลายในสังคมอุษาคเนย์ได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ ยังมีข้อจำกัดบางประการ คือ การใช้คำศัพท์เฉพาะทางวิชาการในเนื้อหา ที่เป็นอุปสรรคต่อผู้อ่าน ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ในทางสังคมวิทยา อาจทำให้การอ่านเกิดความติดขัดในบางช่วงและต้อง ตีความเพิ่มเติม แม้ในบางส่วนมีอธิบายไว้ท้ายบทความ แต่ไม่ได้ครอบคลุมทั้งหมด หากมีการ อธิบายความหมายของคำศัพท์หรือยกตัวอย่างประกอบเพิ่มเติมจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ เนื้อหาได้ง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หนังสือไม่ได้กล่าวถึงประเด็นเพศทางเลือกอื่น ๆ มากนัก เนื่องจากผู้เขียนอธิบายไว้ว่ายังขาดการศึกษาที่ลึกซึ้งในด้านนี้ ดังนั้น อาจจะไม่เหมาะกับ ผู้อ่านที่ต้องการทราบข้อมูลในเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง

(2) คำแนะนำต่อผู้อ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เพิ่มขึ้น

การทำความเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ควบคู่ไปกับการอ่าน เนื่องจากหนังสือมีการกล่าวถึงพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบทบาทของร่างทรงในหลายประเทศ ซึ่งมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ แตกต่างกัน ผู้อ่านจึงควรเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เข้าใจประเด็นเรื่อง ศาสนา เพศสภาพ และอำนาจทางสังคมที่ผู้เขียนนำเสนอได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เพื่อทำ ความเข้าใจมิติทางทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจ วัฒนธรรม ผู้อ่านสามารถศึกษาแนวคิดเรื่องการเมือง วัฒนธรรม ซึ่งอธิบายว่าการเมืองในสังคมร่วมสมัยไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันทางการเมืองหรือ รัฐเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นผ่านวัฒนธรรม ความหมาย และวาทกรรมในชีวิตประจำวัน แนวคิด ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับงานของ Stuart Hall ที่อธิบายว่าอัตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มคน ไม่ได้เป็นสิ่งตายตัว แต่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและการสื่อสาร เช่น การนำเสนอผ่านสื่อและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดความหมายและตัวตน ของผู้คนในสังคม และสำหรับผู้อ่านที่สนใจในประเด็นเพศและพหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย เพิ่มเติม สามารถอ่านหนังสือเรื่อง เพศ หลากเจดสี พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย ซึ่งเป็น หนังสือที่รวบรวมบทความทางมานุษยวิทยา สำนวณชีวิตและตัวตนของกลุ่มความหลากหลาย ทางเพศในสังคมไทย ผ่านมิติต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมความเชื่อ ศิลปะการแสดง และวัฒนธรรม สมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่าเพศมีเจดที่หลากหลายมากกว่าแค่ชายและหญิง ผ่านผู้เขียน นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ และปิเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน (2556) ขณะเดียวกันหากผู้อ่านสนใจประเด็น

เรื่องเลสเบี้ยนและความหลากหลายทางเพศในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากงานของ Evelyn Blackwood (2010) เรื่อง Falling into the Lesbi World: Desire and Difference in Indonesia ซึ่งศึกษาชีวิตของกลุ่ม “tombois” และคู่รักหญิงรักหญิงในประเทศอินโดนีเซีย โดยชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์แบบ lesbi มีลักษณะลื่นไหลและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่น งานทั้งสองชิ้นนี้จึงเป็นอีกงานศึกษาที่สามารถอ่านควบคู่เพื่อช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากยิ่งขึ้น

(3) คุณค่า/ประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือเรื่อง Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์

Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์ นอกจากจะเป็นหนังสือที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาทของกลุ่มเควียร์ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่สาธารณะของอุษาคเนย์ ได้สร้างความเข้าใจและสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในหลายประการโดยเฉพาะโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการทำทนายบรรทัดฐานทางเพศ เนื่องจากเดิมโครงสร้างสังคมได้ผูกติดกับเพศชายและเพศหญิง โดยมีเพศชายเป็นศูนย์กลางของอำนาจ ยิ่งในช่วงที่รัฐพัฒนาเป็นรัฐสมัยใหม่ โดยการผลักดันศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ยิ่งทำให้เพศชายมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทางพิธีกรรม แต่เนื่องจากเควียร์ก็เป็นเพศสภาพชายจึงทำให้สามารถก้าวขึ้นมาเป็นร่างทรงหรือผู้นำทางจิตวิญญาณได้โดยไม่ต้องพึ่งศาสนาหรือระบบชายเป็นใหญ่ มีบทบาทในฐานะผู้เยียวยาจิตใจ ประกอบกับการแสดงที่มอบความบันเทิง ทำให้สังคมเริ่มยอมรับและสามารถเปลี่ยนบรรทัดฐานแบบเดิมทิ้งไปสร้างความลื่นไหลทางเพศมากขึ้นและมองกลุ่มร่างทรงเควียร์เป็นผู้รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้กลุ่มเพศทางเลือกเปลี่ยนบทบาทจากคนชายขอบที่ไม่มีคนรับฟัง กลายเป็นกลุ่มที่หลายฝ่ายเกรงใจและรับฟัง เพิ่มอำนาจในการต่อรองทางสังคม สร้างเครือข่ายสังคมให้กว้างขึ้น ทำให้เพศไม่ใช้กำแพงที่กั้นการสร้างอิทธิพลและความสามารถ ส่งผลให้ผู้คนในสังคมเปิดกว้างและยอมรับเพศที่สามมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่มองว่าเป็นคนผิดเพศหรือคนบาป ก็กลายเป็นผู้ให้คำปรึกษาและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ นำไปสู่การเรียกร้องให้แก้ไขโครงสร้างสังคมและกฎหมาย เช่น กฎหมายสมรสเท่าเทียม ที่ทำให้ตัวตนของเพศที่สามได้รับการรับรองโดยรัฐอย่างถูกต้อง และสร้างความกดดันให้ประเทศที่กฎหมายยังคงรื้อถอนสิทธิของเพศที่สาม เช่น กฎหมายชะรีอะฮ์ของประเทศมาเลเซีย ที่มีบทลงโทษอย่างรุนแรงสำหรับผู้ชายที่แต่งกายเป็นหญิง หรือกลุ่มประเทศตะวันออกกลางที่จับกุมคนที่แต่งกายข้ามเพศ

นอกจากนี้ บทบาทของเควียร์ยังส่งผลต่อเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรม เพราะการทำพิธีที่มีองค์ประกอบด้านสุนทรียะ ทำให้กลายเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้ชุมชน และเป็นการรักษาภูมิปัญญา เช่น การสืบสานการใส่ผ้าทอ การทำงานฝีมือ การฟ้อนรำ ซึ่งหากไม่มีคนกลุ่มนี้อาจทำให้ภูมิปัญญาหลายอย่างหายไป นอกจากนี้ ยังพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่น งานแฟชั่น ร้านเสริมสวย การแต่งหน้า อุตสาหกรรมการบินและอื่น ๆ อีกหลายประการ ดังนั้น Deities and Divas ไสยเวท เพศ ผี: ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์ จึงแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของเพศที่สาม เป็นกระบวนการนิยามอำนาจใหม่จากเดิมที่ผูกกับจารีตและสถานะทางเพศสู่การยอมรับในศักดิ์ศรี ความหลากหลายและสิทธิ

ความเป็นมนุษย์ เป็นการต่อสู้เพื่อจุดยืน โดยเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อวงการวิชาการ เพราะเปิดมุมมองใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา เพศสภาพ และอำนาจทางสังคม ทำให้เห็นได้ว่าพื้นที่พิธีกรรมคือพื้นที่ต่อรองอัตลักษณ์ของคนชายขอบ ทำให้งานชิ้นนี้กลายเป็นฐานคิดสำคัญสำหรับการวิจัยด้านเพศศึกษา มานุษยวิทยา และการเมืองวัฒนธรรมในอนาคตต่อไป

(4) ประเด็นที่เห็นแย้งกับผู้เขียน

ผู้วิจารณ์มีข้อเสนอต่อแนวคิดของผู้เขียนที่มองว่าพิธีกรรมเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเพศหลากหลายสามารถสร้างตัวตนและมีอำนาจในสังคมได้ แม้หนังสือจะชี้ให้เห็นว่าร่างทรงเควียร์มีบทบาทและได้รับการยอมรับในโลกของพิธีกรรม แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่า การยอมรับอาจเกิดขึ้นเฉพาะในบริบทของพิธีกรรมและความเชื่อเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าสังคมโดยรวมจะยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศอย่างเท่าเทียมในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ พื้นที่พิธีกรรมอาจเปิดโอกาสให้เพศทางเลือกได้แสดงบทบาทและมีตัวตนในสังคม แต่การยอมรับนั้นยังมีข้อจำกัดและยังคงอยู่ภายใต้กรอบวัฒนธรรมเดิม ในบางกรณีผู้คนอาจยอมรับร่างทรงเควียร์เพราะบทบาททางศาสนาและความเชื่อ มากกว่าจะยอมรับตัวตนทางเพศของพวกเขาอย่างแท้จริง ซึ่งอาจกลายเป็นการยอมรับแบบมีเงื่อนไขที่จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในพิธีเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศอย่างเท่าเทียมในชีวิตประจำวัน และกลายเป็นการตอกย้ำบรรทัดฐานเดิมว่าเพศหลากหลายจะมีตัวตนได้ก็ต่อเมื่อมีความเป็นอื่นหรือมีความศักดิ์สิทธิ์มาห่อหุ้มเท่านั้น ไม่เช่นนั้นก็จะถูกผลักกลับไปเป็นคนชายขอบเช่นเดิม ดังนั้น การทำความเข้าใจบทบาทของร่างทรงเควียร์จึงควรมองควบคู่กับบริบททางสังคมที่กว้างขึ้น เพื่อให้เห็นทั้งโอกาสที่เพิ่มขึ้นและข้อจำกัดที่ยังคงมีอยู่ในสังคมปัจจุบัน

(5) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากการศึกษาหนังสือ *Deities and Divas: ไสยเวท เพศผี ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์* กล่าวได้ว่างานชิ้นนี้ได้เปิดมุมมองสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรม ศาสนา และอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ด้วยขอบเขตของการศึกษา ผู้เขียนมุ่งวิเคราะห์บทบาทของร่างทรงเควียร์ในพื้นที่พิธีกรรมและความเชื่อเป็นหลัก จึงทำให้ไม่ได้ขยายไปถึงมิติทางสังคมและการเมืองในระดับโครงสร้างมากนัก ประกอบกับขอบเขตของกรณีศึกษาจำกัดอยู่เพียงสามประเทศในภูมิภาคเดียวกัน แม้จะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงที่ชัดเจนทางวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้ขาดการเปรียบเทียบเชิงวิพากษ์กับบริบททางสังคมและพื้นที่วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างออกไป ดังนั้นจึงควรเพิ่มเติมตัวอย่างประเทศต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ สร้างความเข้าใจเพิ่มเติม และแม้หนังสือจะสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเพศหลากหลายสามารถมีสถานะและอำนาจเชิงสัญลักษณ์ในโลกของพิธีกรรมได้ แต่ในสังคมการยอมรับดังกล่าวอาจยังไม่ขยายไปสู่การรับรองในระดับกฎหมายและสถาบันทางสังคมอย่างเต็มที่ การศึกษาต่ออย่างอดจึงอาจพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเชิงศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม กับอำนาจทางสังคมและการเมืองในพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำความเข้าใจว่าการยอมรับในระดับวัฒนธรรมสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้จริงหรือไม่ นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังเน้นการศึกษาพิธีกรรมในพื้นที่กายภาพเป็นสำคัญ ขณะที่ในสังคม

ร่วมสมัย พื้นที่ดิจิทัลเริ่มมีบทบาทต่อการสื่อสารและการสร้างตัวตนมากขึ้น งานวิจัยในอนาคตจึงอาจพิจารณาว่าโลกออนไลน์และสื่อสังคมมีบทบาทต่อการแสดงตัวตนและการประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของร่างทรงเควียร์อย่างไร ดังนั้น แม้หนังสือเล่มนี้จะมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจบทบาทของร่างทรงเควียร์ในบริบทพิธีกรรมและวัฒนธรรมอุษาคเนย์ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้มีการตั้งคำถามและศึกษาต่อยอดในมิติที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะการวิเคราะห์ว่าพื้นที่ที่สาม ในทางพิธีกรรมนี้จะสามารถรักษาสถานะการเป็นพื้นที่แห่งการต่อรองอำนาจไว้ได้นานเพียงใด ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ซึ่งการศึกษาในอนาคตอาจต้องสำรวจเพิ่มเติมว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงหรือถ่ายโอนอำนาจไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงความท้าทายจากการเกิดขึ้นของพื้นที่ที่สามในรูปแบบใหม่ ๆ บนโลกดิจิทัล ซึ่งการตั้งคำถามเหล่านี้จะช่วยขยายพรมแดนความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศให้ลึกซึ้งและเท่าทันต่อพลวัตของสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ณรงค์ศักดิ์ กล้าปราบโจร. (2562). *เพศต้องห้าม: การวิเคราะห์ในเชิงอาชญาวิทยาและวิพากษ์โดยใช้ทฤษฎีเควียร์ถึงความรุนแรงในครอบครัวต่อชายาชายที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ในสังคมไทย* (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์).
- นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ, และปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน. (2556). *เพศ หลากเจดสี พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ. (2566). เควียร์ศึกษาในสังคมไทย มองผ่านข้อถกเถียงจากตะวันตก. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 35(2), 185-219. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jss/article/view/263869/182567>
- นัฐวุฒิ สิงห์กุล. (2567, 30 ตุลาคม). *แนวคิด Representation of Identity ของ Stuart Hall* โดย นัฐวุฒิ สิงห์กุล. *Public Anthropology / มานุษยวิทยาสาธารณะ*. <https://nattawutsingh.blogspot.com/2024/10/representation-of-identity-stuart-hall.html>
- ปีเตอร์ แอนโทนี แจ็คสัน, และเบนจามิน บาวแมนน์. (2566). *Deities and Divas: ไสยเวทเพศผี ร่างทรงองค์เควียร์ในอุษาคเนย์* (พิเชฐ สายพันธ์, แปล). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ภาษาอังกฤษ

- Blackwood, E. (2010). *Falling into the Lesbi World: Desire and Difference in Indonesia*. University of Hawaii Press.
- Nash, K. (2001). The 'Cultural Turn' in Social Theory: Towards a Theory of Cultural Politics. *Sociology*, 35(1), 77-92.

แนวทางการจัดทำต้นฉบับบทความ วารสารบัณฑิตพิจารณาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

วารสารบัณฑิตพิจารณาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม มีระบบการพิจารณา กลั่นกรองบทความตามขั้นตอนการพิจารณาคัดเลือกบทความตามที่ระบุไว้ในเอกสารนี้

1. ประเภทของบทความ และขอบเขตเนื้อหาของบทความที่รับตีพิมพ์

วารสารบัณฑิตพิจารณาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เปิดรับบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์ การเมืองการปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนา อาณาบริเวณศึกษา และประวัติศาสตร์ การเมือง

- 1) บทความวิจัย
- 2) บทความวิชาการ
- 3) บทความปริทัศน์ (Reviewed articles)
- 4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

2. คุณลักษณะของบทความที่รับตีพิมพ์

- 1) บทความที่มีความยาวประมาณ 15-20 หน้า กระดาษ A4 ไม่รวมรูปภาพและตาราง และสำหรับบทความประเภท บทความปริทัศน์ หรือบทวิจารณ์หนังสือ ควรมี ความยาวประมาณ 5-10 หน้า กระดาษ A4 (โดยมีระยะขอบของกระดาษ (Margins) ดังนี้ ขอบบนและขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบล่างและขอบขวา 1 นิ้ว และระยะห่าง ระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 (single space))
- 2) จะต้องเป็นบทความที่เขียนขึ้นมาใหม่ (Original article) ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ ที่ใดมาก่อน (Redundant publication) หากเป็นบทความที่เคยนำเสนอในที่ประชุม วิชาการ หรืองานสัมมนาวิชาการที่ใดที่หนึ่งมาก่อน หรือเป็นบทความที่เป็นส่วนหนึ่ง ของวิทยานิพนธ์ หรือการแปลงานจากภาษาอื่น จะต้องมีการอ้างอิงโดยระบุไว้ใน เชิงอรรถ และบทความนั้นจะต้องมีการปรับแก้ให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ
- 3) ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์มากกว่าหนึ่ง วารสารในเวลาเดียวกัน (Simultaneous submission)
- 4) จะต้องไม่เป็นบทความที่ละเมิด หรือคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) รวมถึงการ คัดลอกผลงานตนเองโดยมิชอบ (self-plagiarism)
- 5) จะต้องเป็นบทความที่มีการจัดรูปแบบ และจัดเตรียมข้อมูลครบถ้วนตามรายละเอียดที่ กำหนดในเอกสารฉบับนี้

3. การส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาลงตีพิมพ์

ขอให้ผู้เขียนนำส่งเอกสาร / ข้อมูล ดังรายการด้านล่าง

- 1) แบบฟอร์มนำส่งบทความ ซึ่งผู้เขียนรับรองว่าบทความที่นำส่งมานั้นเป็นผลงานของผู้เขียนเอง ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างเสนอให้วารสารอื่นพิจารณา จำนวน 1 ฉบับ (ดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ที่ <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/GRPSPAJ>)
- 2) ไฟล์ดิจิทัลของ
 - (1) บทความต้นฉบับที่มีการจัดรูปแบบตามรายละเอียดที่วารสารกำหนด นามสกุล .pdf
 - (2) บทความต้นฉบับที่มีการจัดรูปแบบตามรายละเอียดที่วารสารกำหนด นามสกุล .doc หรือ .docx และ
 - (3) รูปภาพ ที่ใช้ประกอบในบทความ นามสกุล .jpg, .jpeg หรือ RAW หรือ TIFF ความละเอียด 300 Pixel / High Resolution ขนาดไฟล์ไม่ต่ำกว่า 500KB

มายังกองบรรณาธิการโดยผ่านทางระบบ TCI-ThaiJO วารสารบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ เว็บไซต์ <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/GRPSPAJ>

ติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์: 0-5394-2995 โทรสาร: 0-5394-2988
อีเมล: gradreview.pspaj@gmail.com
เว็บไซต์: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/GRPSPAJ>

4. การจัดเตรียมต้นฉบับบทความ

4.1 รูปแบบของตัวอักษร

ขอให้ผู้เขียนใช้ตัวอักษรที่มีขนาด ชนิด และการจัดรูปแบบ ดังนี้

รายการ	บทความภาษาไทย (TH Sarabun PSK)			บทความภาษาอังกฤษ (Times New Roman)		
	ขนาด	ชนิด	การจัดเรียง	Size	Type	Alignment
ชื่อเรื่อง / Title	20	หนา	ตรงกลาง	16	Bold	Center
ชื่อผู้เขียน / Author (s)	16	หนา	ชิดขวา	12	Bold	Right Alignment
สังกัดผู้แต่ง / Affiliation (s) (แสดงในรูปแบบ footnote)	14	ธรรมดา	ชิดซ้าย	11	Regular	Justify
หัวข้อบทคัดย่อ / Abstract Title	16	หนา	ตรงกลาง	12	Bold	Center
เนื้อหาบทคัดย่อ / Abstract	16	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	12	Regular	Justify
คำสำคัญ / Keywords	16	หนา	ชิดซ้าย	12	Bold	Left Alignment
หัวข้อเรื่อง / Heading	16	หนา	ชิดซ้าย	12	Bold	Left Alignment
หัวข้อย่อย / Sub headings	16	หนา+ เอน	ชิดซ้าย	12	Bold+Italic	Left Alignment
เนื้อหา / Content	16	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	12	Regular	Justify
ชื่อตารางและชื่อรูปภาพ / Table or Figure title	16	หนา	ชิดซ้าย	12	Bold	Left Alignment
หัวตาราง / Heading row	14	หนา	กลาง	11	Bold	Left Alignment
ข้อความในตาราง หรือภาพ / text in the table or figure	14	ธรรมดา	ชิดซ้ายหรือขวา	11	Regular	Left or Right Alignment
เชิงอรรถ / footnote	14	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	11	Regular	Justify
หัวข้อเอกสารอ้างอิง / References Title	16	หนา	กลาง	12	Bold	Left Alignment
เอกสารอ้างอิง / References	16	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	12	Regular	Justify

4.2 องค์ประกอบของบทความ

รายการ	คำอธิบาย
ชื่อเรื่อง / Title	ระบุชื่อเรื่องทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องไม่ควรยาวเกินไป และครอบคลุมสาระของบทความ และมีความสอดคล้องกันระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หมายเหตุ: หากผู้เขียนประสงค์ระบุชื่อแหล่งทุนได้ให้การสนับสนุนการทำวิจัย สามารถระบุได้โดยการเพิ่มเชิงอรรถไว้ท้ายชื่อเรื่อง
ชื่อผู้เขียน / Author (s)	● ระบุชื่อผู้แต่งทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ● ไม่ควรระบุตำแหน่งทางวิชาการ ยศ ตำแหน่งทางทหาร คำนำหน้าชื่อ รวมทั้งสถานภาพ (เช่น นักศึกษาปริญญาเอก, อาจารย์ที่ปรึกษา) ทั้งที่ด้านหน้า และท้ายชื่อผู้แต่ง
สังกัดผู้แต่ง / Affiliation (s)	● ระบุข้อมูลสถานะ หรือตำแหน่งทางวิชาการ และชื่อหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัด <u>ในเชิงอรรถ</u> โดยเรียงจากหน่วยงานระดับต้นไปจนถึงหน่วยงานหลัก แล้วจึงระบุจังหวัด รหัสไปรษณีย์ ประเทศ และอีเมล (ขอให้ระบุอีเมลอย่างน้อยสำหรับผู้แต่งหลัก (Corresponding author)) ● หากหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัดเป็นภาษาไทย ให้ระบุรายละเอียดหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัดเป็นภาษาอังกฤษ ในบรรทัดถัดจากชื่อหน่วยงานที่สังกัดภาษาไทย
บทคัดย่อ / Abstract	● บทคัดย่อภาษาไทย ควรมีเพียง 1 ย่อหน้า ความยาวไม่เกิน 300 คำ ● บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ควรมีเพียง 1 ย่อหน้า ความยาวไม่เกิน 300 คำ และมีเนื้อหาสอดคล้องกับบทคัดย่อภาษาไทย โดยเนื้อหาในบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย (1) ความสำคัญของการศึกษา (main argument or thesis statement) (2) วัตถุประสงค์ (research purpose) (3) ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีการศึกษา (research methodology) หรือกรอบแนวคิด (conceptual framework) (4) ผลการวิจัยหรือผลการศึกษา (research finding) หรือข้อค้นพบที่สำคัญ (main finding) หรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (5) สรุปและประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา (conclusion and contribution)
คำสำคัญ / Keywords	ระบุคำสำคัญจำนวนไม่เกิน 5 คำ โดยคำสำคัญแต่ละคำ ให้แสดงทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษซึ่งมีความหมายตรงกัน
เนื้อหา / Content	● ควรประกอบด้วยส่วนของความนำ เนื้อหา และบทสรุป ● การใช้คำศัพท์เฉพาะทางวิชาการ (1) กรณีคำภาษาอังกฤษที่มีการใช้ทับศัพท์ภาษาไทยอย่างแพร่หลาย ให้เขียนเป็นภาษาไทยตามที่มีการบัญญัติศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน โดยไม่ต้องแสดงคำศัพท์ภาษาอังกฤษประกอบ อาทิ อินเทอร์เน็ต อิเล็กทรอนิกส์ (2) กรณีคำภาษาอังกฤษที่ยังไม่มีการใช้แพร่หลาย ให้เขียนคำแปลภาษาไทย หรือคำทับศัพท์ โดยแสดงคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และอักษรย่อ (ถ้ามี) ประกอบในวงเล็บ ทั้งนี้ การเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษในวงเล็บ ให้ใช้ตัวพิมพ์เล็กทั้งหมด ยกเว้นคำที่มีอักษรย่อหรือคำเฉพาะ จึงจะขึ้นต้นคำด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และควรเขียนคำภาษาอังกฤษกำกับครั้งแรกเพียงครั้งเดียวครั้งต่อไป ไม่จำเป็นต้องเขียนภาษาอังกฤษกำกับอีก เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) (3) กรณีที่คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีการใช้อักษรย่อ ให้ระบุคำเต็มและอักษรย่อในครั้งแรกที่มีการกล่าวถึง และครั้งต่อไปให้ใช้อักษรย่อเพียงอย่างเดียว

รายการ	คำอธิบาย
	อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ครั้งต่อไปใช้ อปท., องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ครั้งต่อไปใช้ UN ● การแสดงตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ (1) ให้แสดงชื่อตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ ด้านบนตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ และใส่หมายเลขกำกับตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ โดยเรียงตามลำดับการนำเสนอในเนื้อเรื่อง (2) หากเป็นตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพที่อ้างอิงมาจากแหล่งข้อมูลอื่นให้อ้างอิงที่มาโดยแสดงที่มาไว้ใต้ตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ (ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี) และดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (3) หากมีหมายเหตุประกอบตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ ให้ใส่หมายเหตุไว้บรรทัดใต้ที่มา ● เชิงอรรถ (footnote) ในเนื้อหา ใช้สำหรับการอธิบายขยายความจากในเนื้อหาเท่านั้น ไม่ใช้สำหรับการอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่อง (การอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่องใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation))
การอ้างอิงเอกสารในเนื้อหา / In-text citation	ใช้รูปแบบการอ้างอิงถึงในเนื้อหา (In-text citation) แบบนามปี (Name-and-year system) ในระบบ American Psychological Association 7 th edition (APA7) (ดูรายละเอียดในหัวข้อ การอ้างอิงถึงในเนื้อหาและการลงรายการเอกสารอ้างอิง)
เอกสารอ้างอิง / References	● ให้แสดงรายการเอกสารอ้างอิงตอนท้ายของบทความ โดยใช้รูปแบบเอกสารอ้างอิงในระบบ APA โดยผู้เขียนต้องตรวจสอบข้อมูลการอ้างอิงให้ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งรายการเอกสารอ้างอิงจะต้องครอบคลุมรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหา ● ให้แสดงรายการเอกสารอ้างอิงโดยเรียงลำดับตามตัวอักษร และให้เรียงรายการเอกสารอ้างอิงที่เป็นสิ่งพิมพ์ภาษาไทยก่อน แล้วจึงตามด้วยรายการเอกสารอ้างอิงที่เป็นสิ่งพิมพ์ภาษาต่างประเทศ ● คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไม่รับผิดชอบต่อเนื้อหาที่นำมาจากเว็บไซต์ภายนอกที่ถูกอ้างอิงในบทความในวารสาร ความถูกต้องของ URL ที่ถูกอ้างนั้นสามารถสืบค้นได้เมื่อวันที่ผู้เขียนเขียนบทความ

4.3 การอ้างอิงในเนื้อหา และการลงรายการบรรณานุกรม

4.3.1 การอ้างอิงในเนื้อหาแบบนามปี ในระบบ APA 7th

- (1) การอ้างอิงในเนื้อหาแบบนามปี ในระบบ APA สามารถทำได้ ดังนี้
 - อ้างอิงโดยชื่อผู้แต่งอยู่ในเนื้อความ เช่น เก่ง เขียนดี (2559, น. 1) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ..., Smith (2016) defines public policy as...,
 - อ้างอิงโดยลงรายการชื่อผู้แต่ง, ปี, เลขหน้าในเครื่องหมายวงเล็บ เช่น (เก่ง เขียนดี, 2559, น. 1), (Smith, 2016, p. 1)
- (2) กรณีผู้แต่ง 1 คน ผู้แต่งที่เป็นชาวไทยให้ใส่ทั้งชื่อ และนามสกุล หากผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ให้ใส่เฉพาะนามสกุล อาทิ (เก่ง เขียนดี, 2559, น. 1), (Smith, 2016, p. 1)
- (3) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่งทั้งสองคนทุกครั้งที่ยัง อ้างอิง โดยผู้แต่งชาวไทย ให้คั่นระหว่างชื่อด้วยคำว่า “และ” เช่น (เก่ง เขียนดี และชยัน อดทน, 2559) และผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้คั่นระหว่างชื่อด้วย “and” เช่น Smith and Adam (2016) แต่ถ้าชื่อผู้แต่งอยู่ในวงเล็บ ใส่เครื่องหมาย “&” แทนคำว่า “and” เช่น (Smith & Adam, 2016)
- (4) กรณีผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป ให้ลงเฉพาะชื่อคนแรก และตามด้วยคำว่า “และคณะ” สำหรับผู้แต่งภาษาไทย และ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างชาติ เช่น (เก่ง เขียนดี และคณะ, 2559, น. 3) หรือ (Smith et al., 2016, p. 102)
- (5) สิ่งพิมพ์คนละรายการ พิมพ์คนละปี แต่มีผู้แต่งคนเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน และผู้เขียนต้องการอ้างอิงพร้อมๆ กัน ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่ง ตามด้วยปีที่พิมพ์ โดยเรียงลำดับปีที่พิมพ์จากเก่าไปใหม่ และคั่นระหว่างปีด้วยเครื่องหมาย “,” เช่น (เก่ง เขียนดี, 2555, 2559), (Smith, 2014, 2016)
- (6) สิ่งพิมพ์คนละรายการ พิมพ์ปีเดียวกัน แต่มีผู้แต่งคนเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน และผู้เขียนต้องการอ้างอิงพร้อมๆ กัน ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่ง ตามด้วยปีที่พิมพ์ โดยลงอักษร ก, ข, ค กำกับหลังปีที่พิมพ์สำหรับผู้แต่งคนไทย และ a, b, c สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ และคั่นระหว่างปีด้วยเครื่องหมาย “,” เช่น (เก่ง เขียนดี, 2555ก, 2555ข), (Smith, 2014a, 2014b)
- (7) การอ้างอิงสิ่งพิมพ์หลายรายการ ผู้แต่งต่างกัน พร้อมกัน ให้คั่นแต่ละรายการด้วยเครื่องหมาย “;” เรียงลำดับตามตัวอักษรชื่อ (หรือนามสกุล) ผู้แต่ง เช่น (เก่ง เขียนดี, 2559; มานะ พายยาม, 2558), (Adam, 2014; Smith & Potter, 2016)
- (8) กรณีผู้แต่งที่เป็นหน่วยงานหรือสถาบัน ให้ลงรายการครั้งแรกด้วยชื่อเต็มของหน่วยงาน/สถาบัน และตามด้วยชื่อย่อในวงเล็บ “[...]” และการอ้างอิงครั้งต่อไปใช้แต่ชื่อย่อ ยกเว้นการอ้างอิงมหาวิทยาลัยให้ใส่ชื่อเต็มทุกครั้ง เช่น ครั้งแรก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ [สสส.], 2558) ครั้งถัดไป (สสส., 2558)
- (9) กรณีที่เป็นเอกสารไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ให้แสดงรายการโดยระบุชื่อสิ่งพิมพ์นั้นแทนชื่อผู้แต่ง โดย หากเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทบทความ ให้ใส่ชื่อบทความ ในเครื่องหมายอัฒภาค เช่น (“นโยบายสาธารณะ”, 2559) หากเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือให้ใส่ชื่อหนังสือโดยใช้ตัวเอน เช่น (มาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ, 2555)

- (10)กรณีการอ้างอิงสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในเอกสารอื่น ให้ลงรายการโดยภาษาไทยใช้คำว่า “อ้างอิงใน” และภาษาต่างประเทศใช้ “as cited in” เช่น (เก่ง เขียนดี, 2555 อ้างถึงใน มานะ พายยาม, 2559), (Smith, 2015 as cited in Adam, 2016) ในกรณีนี้ให้ผู้เขียนแสดงรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความเฉพาะรายการที่ตนเองอ่านมาโดยตรง เช่น จากตัวอย่างรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความจะมีเฉพาะรายการของ “มานะ พายยาม, 2559” เท่านั้น ไม่ต้องแสดงรายการของ “เก่ง เขียนดี, 2555”
- (11)การอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การติดต่อทางโทรศัพท์ หรือทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล เว็บไซต์ ให้ใส่ตำแหน่งงานหรือสถานะของผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามที่นำเสนอไว้ในการศึกษาวิจัย เช่น ประชาชน/ข้าราชการตามด้วยคำว่า “การสื่อสารส่วนบุคคล” สำหรับชาวไทย และ “personal communication” สำหรับชาวต่างประเทศ เช่น (ผู้บริหารคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2559), (1st student, personal communication, September 20, 2016) ทั้งนี้ หากผู้เขียนต้องการอ้างอิงชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลโดยเปิดเผยชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้เขียนจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

4.3.2 การลงรายการบรรณานุกรม ในระบบ APA 7th

- รายการเอกสารที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิง (Reference) ท้ายบทความ จะต้องเป็นรายการเอกสารที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ (In-text citation) เท่านั้น
- การลงรายการบรรณานุกรมสำหรับสิ่งพิมพ์แต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้

ประเภทสิ่งพิมพ์	รูปแบบการลงรายการเอกสารอ้างอิง
หนังสือ/ตำรา (Book)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ชื่อสำนักพิมพ์.
บทความในหนังสือ รวมบทความ (Chapter in book)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ./ (บก.)./ชื่อหนังสือ/ (น./เลขหน้า-เลขหน้า)./ชื่อสำนักพิมพ์. Author(s)./(year of publication)./Article title./In/Editor/(Ed. ถ้ามีหลายคน ใช้ Eds)/Book title/(p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp./page number-page number)./Publisher.
บทความในวารสาร (Journal Article)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่ (ฉบับที่)./เลขหน้าที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้า. URL หรือ DOI Author(s)./(year of publication)./Article title./Journal, /Vol/(No), /page number-page number. URL or DOI.
รายงานการวิจัย (Research Report)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)./ชื่อสำนักพิมพ์. Author(s)./(year of publication)./title/(Research report)./Publisher.
เอกสารการประชุม ทางวิชาการ (Proceedings, Symposium)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา./สถานที่จัดการ ประชุม. Author(s)./(year of publication)./Article title./[Conference Session]./Title of Conference./ Location.
ผลงานนำเสนอในงาน ประชุมวิชาการ (Paper Presentation)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่น่าเสนอ./เดือนที่น่าเสนอ/วัน)./ชื่อผลงาน./[เอกสารนำเสนอในที่ ประชุม]./ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา./สถานที่จัดการประชุม. Author(s)./(year of publication,/month/day)./title/[Paper Presentation]./ Title of Conference./Location.
หนังสือแปล (Translated Book)	ชื่อผู้แต่งหนังสือต้นฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว./ (ปีที่พิมพ์หนังสือแปล)./ ชื่อหนังสือที่แปลแล้ว/(ชื่อหนังสือต้นฉบับ./ชื่อผู้แปล./ผู้แปล)./ใน/หนังสือ แปล/(หน้า/เลขหน้า-เลขหน้า)./สำนักพิมพ์./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี/ค.ศ. หรือ พ.ศ. ที่พิมพ์ต้นฉบับ). Author(s)./(year of publication)./Article title./ (Editor,/Trans.)./In/Editor/(Ed. or Eds)./Book title/ (pp. / page number- page number). / Publisher./ (Original Work Publishd/Year).
วิทยานิพนธ์ และ ปริญญาานิพนธ์ (Thesis)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์./ [วิทยานิพนธ์ชื่อปริญญา, ชื่อสถาบันการศึกษา]./ชื่อฐานข้อมูล หรือ ชื่อแหล่งเก็บผลงาน. URL Author. / (year of published). / Doctoral dissertation or Master's thesis Title. / [Doctoral dissertation or Master's thesis, Name of Institute Awarding the Degree]./Database Name or Archive Name.
บทความจาก หนังสือพิมพ์ (Newspaper)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์./เดือน/วัน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./URL Author. / (year of published, / month/ day) . / Article title. / Newspaper Title./URL
เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือเอกสารจาก ฐานข้อมูล (Databases)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปี./เดือน/วัน)./ชื่อเอกสาร./ชื่อเว็บไซต์./URL Author. / (year of published,/month/day). / Title. /Website Name. /URL or name of database

ประเภทสิ่งพิมพ์	รูปแบบการลงรายการเอกสารอ้างอิง
ข้อมูล/เอกสารจาก Facebook	ชื่อผู้แต่ง./ (ปี./เดือน/วัน)./ชื่อเรื่อง/[Facebook status update]./สืบค้นเมื่อ/วันที่/เดือน/ปี./จาก/URL Author./ (year of published./month/day)./Title./[Facebook status update]./Retrieved/mm/dd./year./from/URL
ข้อมูล/เอกสารจาก Twitter	ชื่อผู้แต่ง./ (ปี./เดือน/วัน)./ชื่อเรื่อง/[Tweet]./สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี./จาก/URL Author./ (year of published./month/day)./Title./[Tweet]./Retrieved/mm/dd./year./from/URL

- การระบุชื่อผู้แต่ง มีรายละเอียดดังนี้
 - (1) ผู้แต่งชาวไทย ลงรายการด้วยชื่อ แล้วตามด้วยนามสกุล และผู้แต่งชาวต่างประเทศ ลงรายการด้วยนามสกุล ตามด้วยชื่อแรกและชื่อย่อกลางซึ่งใช้อักษรย่อ
 - (2) ผู้แต่ง 2 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน โดยใช้คำว่า “, และ” (สำหรับคนไทย) และ “, &” (สำหรับชาวต่างประเทศ) คั่นระหว่างชื่อ
 - (3) ผู้แต่ง 3-20 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน คั่นระหว่างชื่อด้วยเครื่องหมาย “,” และคั่นก่อนชื่อคนสุดท้ายด้วย “, และ” ในภาษาไทย และ “, &” ในภาษาอังกฤษ
 - (4) สิ่งพิมพ์ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ชื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือ หรือวารสาร) ด้วยตัวเอนแทน และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น *ชื่อหนังสือ*./ (ปีที่พิมพ์)./สำนักพิมพ์.

● คำย่อสำหรับการลงรายการเอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	
อักษรย่อ	ย่อมาจาก	อักษรย่อ	ย่อมาจาก
ม.ป.ป.	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	n.d.	no date
ม.ป.ท.	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์	N.P.	no place
ม.ป.พ.	ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์	n.p.	No publisher

● สิ่งพิมพ์ที่อยู่ระหว่างรอพิมพ์ ให้ใช้ข้อความ “(อยู่ระหว่างรอพิมพ์)” สำหรับภาษาไทย และ “(in press)” สำหรับภาษาอังกฤษ

(1) การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation)

จากการทบทวนงานวิจัย (ชื่อผู้แต่ง, อยู่ระหว่างรอพิมพ์) พบว่า.....

จากการทบทวนงานวิจัย (Author, forthcoming) พบว่า.....

(2) การอ้างอิงในรายการเอกสารอ้างอิง (References)

ชื่อผู้แต่ง. (อยู่ระหว่างรอพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร.

Author. (forthcoming). Article title. Journal.

เอกสารอ้างอิง

American Psychological Association. (2020). Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). <http://doi.org/10.1037/0000165-000>

**กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตพิจารณา ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์ 053-942995 โทรสาร 053-942988

อีเมล gradreview.pspaj@gmail.com

Editorial Board

**Graduate Review of Political Science and Public Administration Journal
Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University**

239 Huay Kaew Rd., Muang, Chiang Mai 50200, Thailand

Tel. +66-5394-2995 Fax. +66-5394-2988

E-mail gradreview.pspaj@gmail.com

